

V R A G E N

OVER DE

ALGEMEENE GESCHIEDENIS.

LEIDDRAAD

BIJ

DE VOORBEREIDING TOT EEN EXAMEN,

VERVAARDIGD NAAR HET HANDBOEK

VAN

Dr. J. A. W I J N N E,

HOOGLEERAAR TE UTRECHT.

Nieuwe naar den 4^{den} druk bijgewerkte uitgave.

UTRECHT — J. BIJLEVELD — 1880.

Kast **183**

Pl. **G** N^o.**37**

GESCHENK

VAN HET

UTR. OUD-STUDENTENFONDS.

RIJKSUNIVERSITEIT UTRECHT

1082 2058

J.W. KE
DEK B. NOERI
DE JUF FERST
UTRECHT

183. G. 37

Hand 24/8 '84

V R A G E N

OVER DE

ALGEMEENE GESCHIEDENIS.

LEIDDRAAD

BIJ

DE VOORBEREIDING TOT EEN EXAMEN,

VERVAARDIGD NAAR HET HANDBOEK

VAN

Dr. J. A. W I J N N E,

HOOGLEERAAR TE UTRECHT.

Nieuwe naar den 4^{den} druk bijgewerkte uitgave.

UTRECHT — J. BIJLEVELD — 1880.

BERICHT.

De Hoogleeraar DR. J. A. WIJNNE heeft aan zijn Handboek der Algemeene Geschiedenis, in den derden en vierden druk, een aanmerkelijke uitbreiding gegeven, door het tijdvak sedert 1815, niet meer als een Aanhangsel, in 36 bladzijden, maar als een afzonderlijk gedeelte onder de benaming »Nieuwste Geschiedenis'', in 162 bladzijden te behandelen.

De Uitgever van den Leiddraad meende niet achterlijk te moeten blijven, en biedt dus bij deze den gebruikers zijn boekske, behoorlijk bijgewerkt, aan.

UTRECHT,
Juni 1880.

DE UITGEVER.

I N L E I D I N G.

1. Geef eene beknopte definitie van de Algem. Geschiedenis.
a. Wat is de *wetenschap* der geschiedenis, breeder opgevat?
2. In hoeverre kennen wij haar volledig?
3. Welke zijn de *bronnen* der historie?
4. Wat is *historisch onderzoek*? Wat is de taak der *historische kritiek*?
5. Welke zijn de *hulpwetenschappen* der Geschiedenis?
6. Noem de voornaamste *Aëren*?
7. Wat is een *maan-*, wat een *zonnejaar*? Wat verstaat men onder *oude*, wat onder *nieuwe stijl*?
8. Wat leert de *Geologie* als hulpwetenschap der Gesch.?
9. In welke *rassen*, *stammen*, *familiën* wordt het menschelijk geslacht verdeeld?
10. Hoe verklaart men zich het *ontstaan van Staten*?
11. Welke zijn de onderscheidene *regeeringsvormen*?
12. Wat is *ethnographische*, wat *synchronistische* behandeling der Geschiedenis?

OUDE GESCHIEDENIS.

§ 1.

Sina.

13. Wat was den Ouden bekend van dit land?
14. Wie was *Confucius* en wanneer leefde hij?

§ 2.

Indië.

15. Hoe is de geographische gesteldheid van dit land?
 - a. Welke rivieren heeft het?
 - b. Welke voortbrengselen levert het op?
 - c. Wat beteekent *Himalaja*?
16. Wat weet gij van zijne *oorspronkelijke* bevolking?
 - a. Is er onderscheid tusschen de *Hindoe's* en de *Arja's*?
 - b. Waardoor is de kennis van dit land geopend?
17. Wat weet gij van de *kasten-indeeling* aldaar?
18. Wat van de *godsdiensleer*?
19. Wat weet gij van het *Sanskrit* en de *Veda's*?
20. Wanneer ontstond het *Boeddhisme* en wat weet gij er van
 - a. Wie was *Gautamas*? wie *Sarvârthasidda*?
 - b. Wat beteekent het woord „de *boeddh*”?
 - c. Wat is *Nirvâna*?
 - d. Waar heeft zich het *Boeddhisme* uitgebreid?
21. Wat weet gij van de *letterkunde* en de *bouwkunst* der aloude Indiërs?
22. Wie hebben de zoogen. *Arabische cijfers* uitgevonden?

§ 3.

Assyrië.

23. Waar ontspringen de *Euphraat* en de *Tigris*?
24. Waarin storten zij zich uit?
25. Welke *twee* belangrijke Staten ontstonden hier al zeer vroeg?
26. Hoe was *Babylonië* begrensd? Waardoor werd het van *Mesopotamië* gescheiden?
27. Geef de grenzen op van Assyrië, in engeren zin.
28. Welke uitgestrektheid had het als *rijk*?
29. Welke waren de *voortbrengselen* dezer streken, en waaraan dankten zij hare *vruchtbaarheid*?

30. Welke was het oudste dezer beide rijken? (Nimrod)
31. Wat weten wij van *Ninevé*, *Ninus*, *Semiramis*?
32. Wanneer valt het *begin* van het Assyrische rijk? (1250 v. C.)
33. Wat weet gij van *Salmanassar* en *Sanherib*?
a. In welken tijd valt hunne regeering?
34. Wat weet gij van *Sardanapalus*? (606)
35. Wat is u bekend omtrent de *opgravingen* van *Ninevé*?

§ 4.

Babylonië.

36. Wie waren de *Chaldaëen*?
37. Wat weet gij van *Nabopolassar*, wat van *Nebucadnezar*?
(Slag bij *Circesium*, 605 v. C.)
38. In welk jaar heeft hij Jeruzalem verwoest? (586)
39. Hoe heeft hij *Babylon* verfraaid? (Amytis)
40. Wie was *Belsäzar*, wie *Nabonitus*?
41. In welk jaar nam *Cyrus* Babylon in? (538)
42. Wat weet gij van den *godsdiens*t en de *priesters* te Babylon?
43. Welken regeeringsvorm had men hier?

§ 5.

Aegypte.

44. Waardoor is de kennis van Aegypte ons ontsloten?
45. Wat weet gij van de geographische *gesteldheid* en *indeeling* van dit land?
46. Wat van de oude bewoners? (*Kasten*)
47. Hoe was hun *regeeringsvorm*?
48. Welke hun *godsdiens*t?
49. Hoe behandelden zij hunne *dooden*?
50. Wat weten wij van hun *schrift*?
51. Welke vorderingen maakten zij in *wetenschappen* en *kunsten*?
a. Wat weet gij van hunne *tempels*, *pyramiden*, *obelisk*en en het *Labyrinth*?

§ 6.

Geschiedenis van Aegypte.

52. Welke Staten zijn de oudsten van Aegypte?
53. Wanneer leefde *Menes*? (3000 v. C.)
 - a. In welke stad regeerde hij?
54. Wie zijn aldaar de stichters der 3 grootste pyramiden?
55. Wat weet gij van de *Hyksos*?
56. Wanneer ongeveer zijn de Israëlieten in Aegypte gekomen?
57. Wat weet gij van *Ramses II*, of *Sesostris*?
58. Wanneer vielen de Aethiopiërs in Aegypte?
59. Wat was de *Dodekarchie*, wie *Psammetichus*?
 - a. Wanneer regeerde hij? (670—616)
60. Wat weet gij van *Necho*? (kanaal)
61. Wie was de laatste koning van Aegypte?
62. Wanneer had de slag bij *Pelusium* plaats? (525)
63. Wat bleef Aegypte tot op den tijd van Alexander den Gr.?

§ 7.

De Israëlieten tot de verovering van Kanaän.

64. Wat heette reeds vroeg *Palaestina*, en van waar die naam?
65. Hoe noemden de Israëlieten zelve, hoe de Romeinen dit land?
66. Hoe heette het ten tijde van Christus?
67. Beschrijf de geographische gesteldheid van dit land. (de *Libanon*, de *Jordaan*, *Tiberias*, *Doode Zee*. — Vruchten).
68. Is er onderscheid tusschen *Hebreërs*, *Israëlieten*, *Joden*?
69. Wat weet gij van *Abraham*, *Izak*, *Jacob*, *Jozef*, *Mozes*?
70. Wat is het *Monotheïsme*?
 - a. Welk onderscheid is er tusschen *Sinaï* en *Horeb*?
71. Hoe was *regering* en *eeredienst* bij Israël?
 - a. In welke twee stammen is die van *Jozef* gesplitst?

§ 8.

De Israëlieten tot den ondergang hunner rijken.

72. Wanneer en waar stierf Mozes?
73. Wat geschiedde onder aanvoering van *Josua*?
74. Hoe werd het land verdeeld?
75. Wat weet gij van de *Rigteren*? (Gideon, Jefta, Simson)
76. Wat heeft *Samuel* gesticht?
 - a. Wat zijn onder Israël *Profeten*?
77. Wie was de eerste *koning* over Israël?
78. Wanneer regeerde *David* en wat weet gij van hem? (1050—1025)
79. Wat is u van *Salomo* bekend? (1025—986)
80. Hoe ontstond, bij de troonsbestijging van *Rehabeam*, de scheuring onder het volk in twee rijken?
81. Welke profeten traden in het rijk der 10 stammen op?
82. Welke in dat van Juda?
83. Wanneer heeft *Salmanasser* het rijk van Israël verwoest?
84. Waaruit ontstonden de *Samaritanen*?
85. Wie was de laatste koning in het rijk van Juda?
86. Wanneer werd het door *Nebucadnesar* verwoest?

§ 9.

Phoenicië.

87. Van welken *volksstam* zijn de Phoeniciërs?
88. Waar woonden zij?
89. Welke waren hunne voornaamste steden?
90. Welken regeeringsvorm hadden zij?
91. Waarop legde dit volk zich reeds vroeg toe?
92. Wat is *Nieuw-Tyrus*? Wanneer verwoest?
93. Wat weet gij van *Hiram* en *Pygmalion*?
94. Welke volkplantingen stichtten de Phoeniciërs?
95. Hoe ontstond Carthago? (814, Dido)

96. Welken handel dreven de Phoeniciërs en hoeverre strekte deze zich uit? (*Kassiterides*)
97. Welke fabrieken hadden zij?
98. Waren zij uitvinders van het *glas*, de *purpervers* en het *letterschrift*?
99. Wat weet gij van hun *godsdiens*? (Baäl, Baältis, — Moloch, Astarte.)

§ 10.

Medië.

100. Waar woonden de volken, die den Medo-Perzischen *tak* van den Indo-Germaanschen of Arischen *volksstam* vormden?
101. Wie behoorden o. a. daartoe? (*Mediërs*, *Perziërs*, *Bactriërs*.)
102. Waar lagen *Sogdiana* en *Bactriana*?
103. Welke zijn de voortbrengselen van *Medië*?
104. Waar hadden godsdiens en beschaving van deze volken hunnen oorsprong? (*Bactriana*)
105. Wat weet gij van *Zoroaster*?
 - a. Wat beteekent *Avesta*? Wat *Zend*?
 - b. Wat deed *Anquetil du Perron*?
106. Wat weet gij van Zoroasters leer? (*Ahoeramazda* of *Ormuzd* = veelwetende. — *Angra-mainyus* of *Ahriman* = slaande geest)
 - a. Wie werden door de Grieken *Magi* genoemd?
107. Wanneer begint de ons bekende geschiedenis der Medo-Perzen? 714 (*Dejoces*. *Ecbatana*.)
108. Wat weet gij van *Cyaxäres*?
109. Wat was het lot van zijn zoon *Astyages*?

§ 11.

Perzië.

110. Wat verhaalt Herodotus van *Cyrus*' jeugd?
111. Welk lot bereidde hij *Croesus*? (558—529)

112. Hoe werd hij meester van *Babylon*? 538
113. Welken invloed oefende hij op het lot der Joden?
114. Welke berichten zijn er omtrent zijn *dood*?
115. Wat weet gij van zijn zoon *Cambyses*? (529—521)
- a. Wie was *Bartja* of *Smerdis*?
- b. Hoe heette de *Pseudo-Smerdis* eigenlijk? (Gumata)
116. Hoe kwam *Darius* I (*Hystaspis filius*) op den troon? 524—485.
- a. Wat deed hij voor het binnenlandsch beheer?
- b. Welke krijgstochten ondernam hij?
- c. Hoe kwam daarbij Perzië met Griekenland in aanraking?
117. Welke waren de onderscheidene oorzaken van het verval des Perzischen rijks na *Darius*?
118. Wat weet gij van *Darius* II (*Nothus* = onechte.) (401)
- a. Wat van den slag bij *Cunaxa*?
119. Wat weet gij van *Darius* III? (*Codomannus* 336—330)

§ 12.

Griekenland.

120. Welke *namen* dragen de Grieken bij *Homerus*?
121. Hoe was de *grondgesteldheid* van hun land?
122. Hoe werd het *verdeeld*?
123. Welke *eilanden* worden er toe gerekend?

§ 13.

Griekenlands oudste bewoners. — De vestiging der Heracliden en Doriërs in de Peloponnesus. — Volkplantingen der Grieken.

124. Hoe is het begin der geschiedenis van de Grieken?
125. Waar vestigden zich de *Pelasgen*?
126. Van waar kwamen *Cadmus*, *Danaüs*, *Pelops*, *Cecrops*?
127. Welke tijd volgt op den *Pelasgischen*?
- a. Wie was *Hellen*? (Ioniërs, Doriërs, Aeoliërs.)

128. Wat weet gij van den tocht der *Argonauten*, der zeven vorsten tegen *Thebe*, en den *Trojaanschen* oorlog?
 - a. Wie zijn *Heracles* en *Theseus*?
129. Hoe was de toestand in Griekenland onmiddelijk na den *Trojaanschen* oorlog?
130. Hoe stelden de *Heracliden* zich in 't bezit van de *Peloponnesus*, en hoe werd deze verdeeld?
 - a. Wie waren *Temēnus*, *Cresphontes* en *Aristodemus*?
 - b. Wie kregen *Laconie*?
 - c. Waar was voortaan de hoofdzetel der *Doriërs*?
 - d. Waar vestigden zich de *Ioniërs*?
131. Waardoor ontstonden en vermenigvuldigden zich de Grieksche *koloniën*? en *waar* werden zij gesticht?
132. Wat weet gij van de belangrijkste dier koloniën, *Syracuse* op *Sicilië*?
 - a. gesticht in 735 door *Corinthe*.
 - b. Welken regeeringsvorm had zij oorspronkelijk?
 - c. Wat deed *Gelo*? wat zijn broeder *Hiero*, wat de jongste broeder *Thrasylulus*? (466)
 - d. Hoe ging het met de volksregeering?
 - e. Wat weet gij van *Dionysius I*? (405)
 - f. Wat van *Dionysius II*? (*Timoleon*.)
 - g. Wat van *Agathocles*? (317)
 - h. Wie waren *Hiero* en *Hieronymus*?
 - i. Welk lot trof *Syracuse* in 212 door *Marcellus*?

§ 14.

De Grieken in 't algemeen.

133. Vereenigden de Grieken zich tot *een* staat?
134. In welke twee opzichten is het staatsburgerlijk leven der oudheid geheel verschillend van dat in den nieuwen tijd? (slaven.)
135. Hoe werd in de meeste staten de regeeringsvorm?
 - a. Wat zijn *tirannen*?
136. Welke oorzaken bewerkten de bijzondere *geestbeschaaving* der Grieken?

137. Wat weet gij van den *godsdiens*t der Grieken?
138. Wat van de *nationale spelen*?
139. Wat van de *orakels*? (*Pythia*.)
140. Wat van de *mysteriën*? (*Eleusis*.)
141. Wat van de *amphictyoniën*?

§ 15.

Sparta.

142. Welke twee staten muntten boven al de andere uit?
143. Uit welke geslachten waren de beide koningen van Sparta?
(*Procliden*, *Agiaden*.)
144. Hoe werd de bevolking verdeeld? (*Spartanen*, *perioiken*,
heloten.)
145. Van waar de naam *Heloten*?
146. Wanneer leefde *Lycurgus*?
147. Wat was het doel en karakter zijner wetgeving?
a. Wat zijn *syssitia* of *phiditia*?
b. Hoe was de opvoeding der jeugd?
148. Hoe wogen de staatsmachten elkander op? (*geroesia*, volks-
vergadering, koningen, ephoren.)
a. Wat is de *hegemonie*?
149. Welke oorlogen hebben de Spartanen met de *Messeniers*
gevoerd en waarmede eindigden deze?

§ 16.

Athene.

150. Wie geldt voor den *stichter* van Athene?
151. Hoe werd hier de staat oudtijds geregeerd?
152. Wat schrijft men *Theseus* toe?
153. Wat verhaalt men van *Codrus*?
154. Wat zijn *archonten*?
155. Hoe werd het volk verdeeld? (*eupatriden*, *geomoren*,
demioergen.)

156. Waaruit ontstonden gedurig onlusten?
157. Wat deed *Solon* als archon? (594) (*sisachthia*.)
158. Wat deed hij als *wetgever*?
159. Welke drie soorten van bewoners bevatte Attica van oudsher? (burgers, slaven, *metoiken*.)
 - a. Wat zijn *phylen*?
160. Hoe verdeelde Solon de burgers in 4 klassen? (pentakosio-medimnen, triakosio-medimnen, zeugiten, theten.)
161. Welke verschillende rechten kende hij hun toe?
162. Waar berustte het oppergezag? (Volksvergadering.)
 - a. Waartoe diende de *raad*? (400)
 - b. Welke was de taak der *archonten*?
 - c. Welke de roeping van den *areopagus*?
163. Wat weet gij van *Pisistratus*? († 527)
164. Wat van zijne zonen *Hippias* en *Hipparchus*? (Harmodius en Aristogiton.)
165. Wat deed *Clisthenes*?
 - a. Wat is het *ostracisme*?

§ 17.

**De Perzische oorlogen, 493—387, tot het begin
der burger-oorlogen in Griekenland.**

166. Wat gaf aanleiding tot den oorlog tusschen de Perzen en de Grieken op de kust van Klein-Azië?
167. Welk was het lot der eerste expeditie tegen de Grieken in Europa, onder *Mardonius*, 493?
168. Hoe behandelde men de Perzische gezanten in 492?
169. Wat weet gij van den slag bij *Marathon* en van *Miltiades*? 490.
 - a. Wie waren *Datis* en *Artaphernes*?
170. Wat weet gij van *Aristides* en *Themistocles*?
171. Wat deed *Xerxes* 480?
 - a. Wat viel bij de *Thermopylae* voor?
172. Wat weet gij van den zeeslag bij *Salamis*? 480

173. Wat van den slag bij *Plateae*? 479
 a. Wat viel gelijktijdig bij *Mycale* voor?

§ 18.

Vervolg.

174. Wat deed *Themistocles* verder voor Athene?
 175. Welk was het gedrag en het einde van *Pausanias*?
 a. Hoe kwam de hegemonie over de vloot aan Athene?
 176. Wat was het verder lot van *Themistocles*?
 177. Hoe vermeederde het aanzien van *Aristides*?
 178. Waartoe werd *Cimon*, zoon van *Miltiades*, verheven?
 179. Wat verhief Athene tot de hoogste macht? (Delos. Schatting der bondgenooten.)
 180. Waardoor ontstond de derde *Messenische oorlog*? (464. Lot van *Cimon*.)
 181. Wat weet gij van *Pericles*?
 182. Welke veranderingen bracht hij in de staatsregeling?
 a. Met welk doel deed hij dit alles?
 183. Noem de beroemdste mannen uit de eeuw van *Pericles*.

§ 19.

De Peloponnesische oorlog. 431–404.

184. Waardoor was vroeger de eenheid tusschen de verschillende Grieksche staten schijnbaar bewaard?
 185. Wat gaf nu aanleiding tot tweedracht tusschen *Sparta* en *Athene*?
 186. Hoe koos geheel Griekenland hierin partij?
 187. Wat weet gij van 't woeden der pest te Athene?
 188. Wie was *Alcibiades* en welken invloed oefende hij?
 189. Hoe ging het met den oorlog tegen *Syracuse*?
 190. Wat was verder het lot van *Alcibiades*?
 191. Hoe ging het nu met *Athene*? (Dertig tyrannen.)
 192. Welk was het einde van *Alcibiades*?

§ 20.

Toestand van Athene. Sparta's overmacht.

193. Hoe verviel Athene, ook bij schijnbaar herstel, allengskens meer en meer?
194. Wie was *Socrates* en waarom moest hij sterven?
195. Hoe ontaardden ook de Spartanen?
196. Hoe was hunne verhouding tot de bondgenooten, hoe die tot de Perzen?
197. Wat weet gij van den *vrede van Antalcidas*? 387
198. Wat deden de Spartanen te *Thebe*?
199. Wat verrichtte *Pelopidas*? 379

§ 21.

De Thebaansche oorlog. De onderwerping van Griekenland aan Macedonië.

200. Wat weet gij van *Epaminondas* en *Pelopidas*?
201. Wat is de *phalanx*, en wie vond haar uit?
202. Wie heeft den slag bij *Leuctra* gewonnen? 371
203. Wat gaf aanleiding tot den bouw der beide steden, *Messene* en *Megalopolis*?
204. Hoe was het einde van *Pelopidas*?
205. Waar sneuvelde *Epaminondas*? (Mantineæ)
206. Hoe stond het voortaan met Griekenlands grootheid?
207. Wat weet gij van den *heiligen oorlog*?
208. Hoe kreeg *Philippus* van Macedonië hierdoor vasten voet in Griekenland?
209. Wat gaf *Demosthenes* aanleiding hem hevig aan te vallen?
210. Welk gevolg had de slag bij *Chaeronëa*?

§ 22.

Macedonië tot den dood van Philippus II. 813—336.

211. Wat weet gij van den naam en de geographische gesteldheid van *Macedonië*?

212. Uit welke elementen was de bevolking oorspronkelijk gemengd?
213. Welke is de eerste dynastie van dit rijk?
214. Wanneer beklom *Philippus* II, Amyntae fl., den troon?
215. Wat bracht hem tot de invoering van den phalanx bij het Macedonisch leger?
216. Wat beoogde Philippus ten aanzien van Griekenland?
(*Orationes olynthiacae, philippicae*)
217. Hoe ver bracht hij het in dit opzicht?
218. Wat veroorzaakte zijn dood?

§ 23.

Alexander de groote en het Perzisch-Macedonisch rijk.

336—323.

219. Door wien was *Alexander de Groote* onderwezen?
220. In welk jaar besteeg hij den troon? 336.
221. Waar werd hij door de Grieken met de hegemonie, in zijns vaders plaats, bekleed?
222. Welke binnenlandsche onlusten had hij eerst te dempen?
223. Hoe groot was het leger, waarmede hij den Hellespont overtrok? (Slag bij de *Granicus*. Gordiaansche knoop. Slag bij *Issus*.)
224. Welke veroveringen maakte hij aan de kusten?
225. Welke stad stichtte hij in Aegypte?
226. Welken beslissenden invloed had de slag bij *Arbēla*?
(*Bessus*. — Babylon. Susa. Persepolis. Ecbatana.)
227. Tot hoeverre drong hij in Indië door?
228. Hoe was de terugtocht van zijn leger naar Babylon?
(*Nearchus*, vlootvoogd)
229. Welke plannen koesterde hij omtrent zijn rijk?
230. Wanneer stierf hij? (Zijn karakter)

§ 24.

De uit het Perzisch-Macedonisch rijk voortgesproten
Staten.

231. Wie was de opvolger van Alexander den Grooten?
a. Wat zijn *diadochen*?
232. Welk gevolg had de slag bij *Ipsus* (in *Prygië*?) 301.
(Nederlaag en dood van *Antigonus*)
233. Welke rijken kwamen uit dat van Alexander voort?
234. Wat stichtte *Seleucus*? 312. (Pergamus. Parthische rijk).
235. Wat weet gij van *Antiochus* den Grooten? III.
236. Wat van *Antiochus Epiphanes*? IV. (*Maccabeën*)
237. Aan welke veroveraars waren de Joden successievelijk onderworpen geweest en onder welk geslacht herwonnen zij hunne onafhankelijkheid?
238. Welke secten en oneenigheden ontstonden onder hen?
(*Pompejus*)
239. Wat weet gij van *Herodes den Grooten*?
240. Hoe ging het na zijn dood met de Joden?
241. Wie stichtte het rijk der *Ptolemaeën*, waar en wanneer?
(*Alexandrië*, zetel van wereldhandel en beschaving.)
a. Wat was het *Museum*? (*Bruchium*, *Serapeum*)
242. Hoe ontwikkelde zich de wijsgeerte te *Athene*?
243. Wie was de stichter der *Peripatetische* filosofie?
244. Wat leerden *Epicurus* en *Zeno*?
(*Stoicijnen* van *stoa*, galerij.)
245. Wat weet gij van de Grieksche vertaling des O. Test.? (*Septuaginta*)
246. Wie regeerde in *Macedonië*?
247. Wat weet gij van het *Achaëisch* en *Aetolisch* Verbond?

§ 25.

Italië.

248. Wat beduidt de naam *Italië* en is die naam de oorspronkelijkste?

- a. Geef de grondgesteldheid en voortbrengselen op.
- b. Hoe werd het verdeeld?
- c. Op welke heuvelen lag *Rome*?

§ 26.

Stichting en oudste bewoners van Rome.

- 249. Wie zijn de oudste bewoners van Italië?
- 250. Welke is de gewone traditie over het ontstaan van *Rome*?
- 251. Wat te denken van 753 a. C. N. als stichtingsjaar?
- 252. In welke *drie standen* was het geheele Romeinsche volk verdeeld?
 - a. Wie waren de *patriciërs*?
 - b. Wat zijn *comitia curiata*?
 - c. Wat *cliënten*? (patroni)
 - d. Wat *plebejers*?
- 253. Hoe was de oudste regeeringsvorm?
 - a. Wat zijn *lictoren*, wat *fascies*?

§ 27.

Rome onder de koningen. 753—509.

- 254. Wat is in 't algemeen omtrent het begin der Romeinsche geschiedenis op te merken?
- 255. Noem de 7 koningen.
- 256. Wat weet gij van den ouden *godsdiens*t der Romeinen?
 - a. Wie waren de *pontifices*?
 - b. Wie de *saliërs*?
 - c. Wie de *augures*?
- 257. Welke *bouwwerken* werden al vroeg aangelegd? (*forum*, *circus maximus*, *capitolium*, muur.)
- 258. Welke twee gewichtige verauderingen in de staatsregeling worden aan *Servius Tullius* toegekend?
 - a. Ten aanzien van het *grondgebied*. (tribus)
 - b. Ten aanzien van het volk. (*centuriën*)
 - c. Hoe ontstonden de *ridders*?

259. Hoe werden daarop *rechten* en *plichten* gegrond?
260. Wat zijn *comitia centuriata*?
261. Welke was de verhouding van Rome tot het verbond der Latijnsche steden?
262. Wie was de laatste koning over Rome?
- a. Wat gaf aanleiding tot de afschaffing van het koningschap?
- b. Wie speelden daarbij de hoofdrol?

§ 28.

De oorlogen van Rome tegen de verdreven Tarquiniussen.

263. Hoe werd nu de regeeringsvorm veranderd? (2 consuls, gekozen voor één jaar en wel uit de *patriciërs* door de *comitia centuriata*).
264. Hoe groot was hunne macht?
265. Wie waren de beide eerste consuls?
266. Welke wijzigingen onderging de *senaat*?
267. Wat bewerkte de verjaagde koning en met welken uitslag?
268. Hoe werd Rome benauwd door *Porsenna*?
- a. Waar was Porsenna koning?
- b. Waardoor onderscheidde zich *Horatius Cocles*?
- c. Waardoor *Mucius Scaevola*?
269. Wat is het *dictatorschap*?
270. Hoe handelden de Romeinen met een overwonnen land?
- a. Wat zijn *coloniae*?
- b. Wat was *ager publicus*?
271. Wat gaf aanleiding tot de gestadig toenemende onderdrukking van de *plebejers* door de *patriciërs*?
272. Wat gaf aanleiding tot de uitwijking der plebejers naar den *heiligen berg*?
273. Welke bevoegdheid hadden de *volkstribunen*? (Wat was het *veto*?)
274. Wat gaf aanleiding, dat de plebejers, kort na de instelling dezer *volkstribunen* (*tribuni plebis*), een deel der rechterlijke macht aan zich trokken?

- a. Wat deed *Gajus Marcius*?
- b. Waarvan had hij den bijnaam *Coriolanus*?
- c. Wat deed hij na veroordeeld te zijn?
- d. Wie waren *Veturia* en *Volumnia*?

§ 29.

**De plebejers verkrijgen allengs volkomene gelijkstelling
in staatsburgelijke rechten met de patriciërs.**

462—287.

- 275. Waardoor stonden de plebejers steeds aan de willekeurigste behandeling in de rechtspleging bloot?
- 276. Wat eischte de tribunus plebis *Gajus Terentilius Arsa*?
- 277. Wat meldt de overlevering van *Quinctius Cincinnatus*?
- 278. Welken maatregel nam de senaat om de wetten der Grieken te leeren kennen? 454.
- 279. Welke bevoegdheid verkregen de *decemviri*?
- 280. Werd nu het onderscheid der standen uitgewischt?
- 281. Wat noemt men de wetten „der XII Tafelen“?
- 282. Traden de *tienmannen* nu af? (Appius Claudius).
- 283. Welke bepaling op het huwelijk werd door den tribuun *Canulejus* doorgezet? 445.
- 284. Welke bevoegdheid verbond men aan het censorschap?
- 285. Wat bepaalden de drie Licinische wetten? 377.
- 286. Waartoe werd het praetor-ambt ingesteld?
- 287. In welk jaar was de gelijkstelling der standen voor de wet voltooid? 287.

§ 30.

**De oorlog tegen Veji, 405—396, en die tegen
de Galliërs 390.**

- 288. Wat weet gij van den oorlog tegen *Veji*?
- a. Hoe lang duurde hij? Wat deed *Camillus*?
- b. Wat was het lot der overige steden van *Etrurie*?

289. Wat van den oorlog tegen de *Senonische Galliërs*?
 a. Wat deden de drie *Fabiussen* bij Clusium?
 b. Wat brachten de Galliërs onder *Brennus* den Romeinen bij de *Allia* toe? 390.
 c. Waartoe werd voortaan de 18^e Julij gerekend?
 d. Wat bleef in Rome alleen onveroverd?
290. Hoe werd het capitol gereed?
 a. Wat drong de Galliërs tot den aftocht?
 b. Hoe mengt de overlevering Camillus hierin?

§ 31.

De oorlogen met de Latijnen en Samnieten. De onderwerping van Beneden-Italië aan Rome in den oorlog met Tarente en met koning Pyrrhus. 343—272.

291. Wat weet gij van de oorlogen der Romeinen met de *Samnieten*, de *Latijnen* en *Etruscan* gevoerd?
 a. *Titus Manlius Torquatus*.
 b. *Publius Decius Mus*.
292. Welk lot onderging het Romeinsche leger bij Caudium?
 a. Wie waren de bevelvoerende consuls?
 b. Wie was *Gavius Pontius*?
293. Hoe eindigde de derde Samnietische oorlog?
 a. Wederom een *Publius Decius Mus*, bij Sentinum.
294. Door welke volken was nu Romes oppermacht erkend?
295. Wat weet gij van den oorlog van Rome met Tarente?
 a. Wie sloeg koning *Pyrrhus*?
296. Welke was, na dezen oorlog, de invloed van Rome in Italië?
297. Wat noemde men *municipia*?
 a. Welk verschil bestond er nog onder hen?
 b. Waren niet sommige Latijnsche steden boven andere steden van Italië bevoorrecht?

§ 32.

De eerste Punische oorlog. 264—241.

298. Waarin lag de aanleiding tot dezen oorlog? (Van waar de naam *Punisch*?)
299. Hoe werd van weerszijde die oorlog gevoerd?
300. Welke veerkracht ontwikkelden de Romeinen in 't uitrusten van een vloot?
301. Door wien, waar en wanneer werd de eerste overwinning ter zee behaald? (Enterbruggen).
302. Hoe eindigde de expeditie van *Regulus* naar Afrika? (Spartaan *Xanthippos*).
303. Hoe besliste een zeeslag den uitslag van den krijg? (*G. Lutatius Catulus*. Waar streed hij?)
304. Op welke voorwaarden werd de vrede gesloten?
305. Wat had Karthago met zijne huurtroepen door te staan?
306. Wie overwon, en welk misbruik maakten de Romeinen van Karthago's ongelegenheid?
307. Waar zochten later beide staten een terrein voor hunne veroveringen?

§ 33.

De tweede Punische oorlog. 218—201.

308. Welk een man was *Hannibal*?
309. Waardoor deed hij den *tweeden* Punischen oorlog-uitbreken?
310. Wat weet gij van zijn tocht over de *Alpen*?
311. Wat geschiedde bij de *Ticinus*, bij de *Trebia* en bij het *Trasimeense meir*?
312. Waardoor bestreed hem de *cunctator*?
313. Hoe werd de schrikkelijke nederlaag bij *Cannae* veroorzaakt? (Afval der *socii*).
314. Wat deed *Marcellus* op Sicilië? (*Archimedes*).
315. Welke veroveringen maakte *P. Corn. Scipio*, later *Africanus major*, in Spanje?

316. Wat was het lot van *Hasdrubal*? (*Salinator*, quid? Slag bij de *Metaurus*).
317. Wie verloor den slag bij *Zama*, en wat volgde hierop?
318. Op welke voorwaarden werd de vrede gesloten?
319. Hoe was het lot en uiteinde van Hannibal?

§ 34.

**Uitbreiding van Rome's heerschappij in Italië, in het
Oosten en in Spanje. — De derde Punische
oorlog. 149–146.**

320. Waardoor ging Rome snel vooruit naar de wereldheerschappij?
321. Wat was het lot van *Macedonië*? (*Philippus V. Perseus*. Slag bij *Pydna*).
322. Wat weet gij van den *Syrischen oorlog*?
323. Waarmede eindigden het *Aetolisch* en *Achaeïsch verbond*? (wingewest *Achaje*).
324. Hoe ging het met *Illyrië* en *Epirus*?
325. Welk lot trof Spanje? (*Numantia*).
326. Wat gebeurde met *Pergamus*?
327. Hoe kwam het tot den *derden* Punischen oorlog en de verwoesting van Karthago? 146. (Wie was *Africanus minor*?)

§ 35.

De Gracchussen. 133–121.

328. Wie noemt men de *optimaten* of *nobiles*?
329. Welken afzonderlijken stand vormden de *ridders*?
330. Waartoe gaf de ongelijkheid van het grondbezit aanleiding?
331. Hoe verbasterde het volk allengs van de oude deugdelijkheid?
332. Wat beoogde *Tiberius Gracchus*? (*Lex licinia*, *quaenam*?)
333. Wat gebeurde met zijn broeder *Gaius Gracchus*?
334. Hadden hun beider pogingen eenigen blijvenden invloed ten goede?

§ 36.

De Jugurthijnsche oorlog. — De Cimbren en Teutonen. —

**De Marsische oorlog. -- De eerste Mithridatische
oorlog. — De eerste burgeroorlog. 112—81.**

335. Wat openbaarde zich vooral in den *Jugurthijnschen oorlog*?
336. Waarop had *Jugurtha* bij zijne wandaden gerekend?
337. Wat deed *Quintus Metellus*?
338. Wat weet gij van *Gajus Marius*?
339. Wat van *Lucius Cornelius Sylla*?
340. Wat weet gij van de *Cimbren* en *Teutonen*?
341. Waartoe werd *Marius* nu geroepen?
342. Waar versloeg hij de *Cimbren*, waar de *Teutonen*?
343. Van welke partij was *Marius* voortaan het hoofd?
344. Wat weet gij van den *oorlog der bondgenooten*, of den *Marsischen krijg*?
345. Beschrijf het karakter van *Sylla*, die lijnrecht tegenover *Marius* stond!
346. Hoe gaf de oorlog met *Mithridates VI Eupator* aanleiding tot vijandelijkheden tusschen hen beide?
347. Aan welken gruwel maakte *Mithridates* zich tegen de Romeinen schuldig?
348. Wien werd het opperbevel tegen hem opgedragen door den *senaat*, wien door het *volk*?
349. Wat deed *Marius* bij de nadering van *Sylla*? (Wat gebeurde in *Africa* bij *Minturnae*?)
350. Waartoe dwong *Sylla* koning *Mithridates*?
351. Hoe ontbrandde nu de eerste *burgeroorlog* en waarmede eindigde hij? (*proscriptio*).
352. Welke veranderingen voerde *Sylla* in?
353. Wanneer legde *Sylla* het dictatorschap neder?
354. In welke verhouding tot hem stond *Gnaeus Pompejus*?

§ 37.

De slavenoorlog. — De oorlog tegen de zeeroovers. — De derde Mithridatische oorlog. — Het eerste driemanschap. — De tweede burgeroorlog. 71—44.

355. Wat verstaat men onder den *slavenoorlog*?
 - a. Wie was *Spartacus*?
 - b. Wat had *Marcus Licinius Crassus* gedaan?
 - c. Wat deed eindelijk *Pompejus*?
356. Wat deed Pompejus tegen de zeeroovers?
357. Wat tegen Mithridates?
 - a. Wat had *Lucullus* reeds vroeger verricht?
 - b. Wat deed Pompejus met *Syrië* en de *Joden*?
358. Wat weet gij van de samenzwering, aangelegd door *L. Sergius Catilina*?
359. Wat heeft *Cicero* daarbij gedaan?
 - a. Is hij daardoor zoo beroemd geworden?
360. Wie was *C. Julius Caesar* en met wie sloot hij een *driemanschap*? (triumviraat).
361. Wat deed Caesar in zijne provincie?
362. Waar bleven inmiddels *Pompejus* en *Crassus*?
363. Hoe ontstond en hoe eindigde de tweede burgeroorlog? (Slag bij *Pharsalus*).
364. Wat verrichtte Caesar in *Aegypte*?
365. Welke waren nu de zegepralen en de machtsbevoegdheid van Caesar?
 - a. Wat weet gij van *Cato minor*, i. q. *Uticensis*?
 - b. Wie werden in Spanje door Caesar verslagen?
 - c. Waarmede overlaadde hem de senaat? (*Imperator*).
366. Welke macht oefende Caesar nu uit?
367. Wat deed hij als pontifex maximus? (*Sosigènes*).
368. Wie stonden aan het hoofd der samenzwering tegen Caesar, en hoe oud was hij toen hij viel?
 - a. Waardoor had hij vooral verbittering verwekt?

§ 38.

Het tweede driemanschap. 43—31.

369. Was volk en senaat tevreden over den moord aan Caesar gepleegd?
370. Wat beoogde *Marcus Antonius*?
371. Wie was *Gajus Julius Caesar Octavius*?
372. Wat noemt men de *orationes philippicae* van Cicero en tegen wien waren zij gericht?
373. Wat deed nu *Octavianus*?
374. Tusschen wie ontstond het *tweede driemanschap* en met welk doel?
375. Hoe was het uiteinde van Cicero?
376. Hoe dat van *Brutus* en *Cassius*?
377. Hoe handelden nu *Octavianus* en *Antonius*?
a. Welke rol speelde *Lepidus*?
378. Welken krijg hadden zij nog tegen *Sextus Pompejus* te voeren? (Hoe eindigde deze?)
379. Hoe brak eindelijk de oorlog tusschen *Antonius* en *Octavianus* uit en waarmerde eindigde hij? (Slag bij *Actium*, 31).

§ 39.

Augustus, van 31 v. C. tot 14 n. C. — Het Christendom.

380. Wat beteekent de naam *Augustus*?
381. Wat veranderde hij in den regeeringsvorm?
a. Werd de senaat afgeschaft?
b. Wat zijn *cohortes praetorianae*? wat is de *praefectus praetorio*?
382. Hoe hield hij de geringere volksklasse in rust?
a. Hoe verdeelde hij de stad?
383. Uit welk volk nam hij krijgslieden in de legioenen op?
384. Waardoor heeft zijne regeering uitgemunt?
a. Welke groote mannen bloeiden toen?
385. Wat deed *Drusus* tegen de *Germanen*?

386. Hoe liep het na zijn dood met de legioenen onder *Varus* af? (*Herman* of *Arminius*).
387. Wie werd de opvolger van Augustus?
388. Wat deed *Jezus Christus* als godsdienststichter?
- a. Hoe was het menschedom positief en negatief op het Christendom voorbereid?
389. Waardoor breidde het Christendom zich met snelheid uit? (Wat zijn *episcopi*, *presbyteri* en *diaconi*?)

§ 40.

**De keizers uit het geslacht van Augustus, de Flaviussen
en hunne eerste opvolgers. — Van 14—180 n. C.**

390. Hoe is *Tiberius* te beoordeelen?
391. Wat verhaalt men van *Germanicus*?
392. Wat is van *Aelius Sejanus* bekend?
- a. Wat deed *Sertorius Macro*?
393. Wat beteekent de naam *Caligula*?
- a. Hoe was zijn karakter?
394. Wie was *Claudius*?
- a. *Messalina. Agrippina.*
395. Hoe was het begin der regeering van *Nero*?
396. Hoe veranderde dit echter al spoedig?
- a. Wie liet hij al ombrengen?
- b. Wat was de hoofdtrek van zijn karakter?
- c. Heeft hij Rome in brand gestoken?
- d. Wie gaf hij daarvan de schuld?
- e. Hoe was zijn einde?
397. Door wie werden de volgende Caesars aangesteld?
- a. Hoe ontstond de titel *keizer*?
398. Wat weet gij van de drie keizers ex *Flavia* gente?
- a. Wat viel onder *Vespasianus* voor?
- b. Wat onder *Titus*?
- c. Hoe regeerde *Domitianus*?
399. Noem de volgende keizers?

400. Wie was *Ulpus Trajanus*? 98—117.
 a. Wat is de *Ulpische* Bibliotheek?
 b. Wat maakte deze keizer uit Dacie? (Decebalus).
 c. Wat staat nu op de zuil van Trajanus?
401. Wat is de *Engelenburg*?
 a. Wie was *Salvius Julianus*? (het eeuwig edict).
402. Wat weet gij van *Marcus Aurelius*? 161—180.

§ 41.

**Tijd der ontbinding van het Romeinsch rijk door de
 heerschappij der soldaten. 180—305.**

403. Welke kenteekenen van toenemend verval bij hooge beschaving vertoonde nu de keizertijd?
404. Wat weet gij van *Commodus*, *Caracalla*, *Heliogabalus*?
405. Wat is het rijk der *Sassaniden*?
406. Waarom noemt men het midden der 3^e eeuw den tijd der 30 dwingelanden?
407. Wat deed keizer *Aurelianns*?
 a. Wat weet gij van *Zenobia*?
408. Wat deed *Diocletianus*?

§ 42.

**Constantinus de Grootte 323—337, en het Christendom
 in zijn tijd.**

409. Wat deed *Constantijn de Grootte*? (Byzantium = Constantinopel).
 a. Welke vier *praefecturen* stelde hij in?
410. Welke beslissende veranderingen grepen er nu plaats?
 a. De keizers niet meer de *eerste soldaten*, maar in waarheid weer *regenten*!
 b. Hoe was nu de reeks van staats-ambten?
 c. Wat werd er nu van de macht van den *senaat*?
 d. Als hoedanig gold de regeerende keizer?

411. Hoe beschouwden de keizers het *Christendom*, dat in de drie eerste eeuwen sterk was uitgebreid?
412. Wat moest wel in het christendom den afkeer der Romeinen opwekken?
413. Welke uitwerkingen deden de vervolgingen?
414. Wat werd de christelijke godsdienst?
- a. Wat bepaalde het *edict van Milaan*? 313.
 - b. Bestreed het de overige godsdiensten?
 - c. Waardoor werd de kerk van den keizer afhankelijk? (*procrastinatio baptismi*).
415. Werd de bloei van den inwendigen godsdienst in evenredige mate met de uitwendige praal bevorderd?
- a. Wat zijn *patriarchen*? wat *metropolen*?
416. Wat weet gij van de *Ariaansche twisten*?
- a. Waarin bestond het onderscheid tusschen het gevoelen van *Arius* en *Athanasius*?
 - b. Wanneer werd het concilie van Nicaea gehouden? 325.
 - c. Wat is *orthodox*, wat *katholiek*?
417. Vond het christendom spoedig ingang bij de Germanen?

§ 43.

De Germanen. — De volksverhuizing sedert 375. — De verdeeling van het Romeinsch rijk in 395.

418. In welke twee hoofdafdeelingen is de groep der Germaansche volkeren te scheiden?
419. In welke stammen waren de Germanen verdeeld?
420. Wat zijn *gauen*, wat *marken*?
421. Wat waren de *bezigheden*, wat het *karakter* van de Germanen?
422. Uit welke bestanddeelen was het volk zamengesteld?
- a. Vrijen en onvrijen. — edeling. — gemeene vrijen. — hoorigen. — lijfeigenen. — koningen. — vorsten. — hertog. — heirban. — volksvergaderingen.
423. Hoe was de *godsdienst* der Germanen?
424. Wat weet gij van de *volksverhuizing*?
- a. Inval der Hunnen, 375.

b. Alanen, O. Gothen, W. Gothen. (*Valens. Theodosius de Grooten*).

425. Wat deed Theodosius voor *Arcadius* en *Honorius*?

a. Wie waren *Stilico* en *Rufinus*?

b. Wat was voortaan het Grieksche, wat het Latijnsche rijk?

c. Wat was de zetel van het Westersche rijk?

d. Waardoor werd het Oost-Romeinsch rijk voortdurend in gevaar gebracht?

§ 44.

Het West-Romeinsch rijk in oorlog met de West-Gothen en de Hunnen tot zijn ondergang. 395—476.

426. Wat is u van *Alarik* bekend? † 411.

427. Welk rijk werd door *Wallia* gesticht?

428. Hoe ging het na den dood van *Honorius*? 423. (*Placidia. Valentinianus III*).

429. Waar vestigden zich de Vandalen onder *Genserik*?

430. Wat deden de Hunnen onder *Attila*? 440. (Slag op de *Catalaunische velden* 451).

431. Hoe eindigde de inval der Hunnen in Italië?

432. Geef een schets van de ontbinding, waarin reeds toen het West-Romeinsch rijk verkeerde. (Vandalen. W. Gothen. Bourgondiërs. Alemannen. Franken. Saksen. Longobarden en O. Gothen).

433. Hoe ging het in *Britannië*? (*Hengist* en *Horsa*).

434. Waaruit blijkt vooral hoe diep het aanzien van Rome's naam gezonken was?

a. Wat deed *Ricimer*?

435. Wie was *Romulus Augustulus*?

a. Wat deed *Odoacer*?

b. Einde van het Romeinsch rijk in het Westen, 476.

MIDDELEEUWEN.

§ 45.

Het O. Gothisch rijk. — Het O. Romeinsch rijk tot 842. —
De val van het Vandaalsch en van het O. Gothisch
rijk. — De Longobarden in Italië.

1. Was Odoacers rijk van langen duur?
2. Wat deden de *Oost-Gothen* onder *Theoderik*?
3. Over welke streken strekte het O. Gothisch rijk zich uit en wat was daarvan de zetel? *Ravenna*
4. Welke maatregelen nam *Theoderik* (*Diederik van Bern d. i. Verona*) in 't staatkundige?
5. Welke wreede daad beging hij in zijn ouderdom? (*Arianen. Boëthius*).
6. Wat deed na zijn dood de Grieksche keizer *Justinianus I*? (527 -- 565).
- 534 a. Welke veroveringen maakte *Belisarius* in *Afrika*?
- b. Welke op *Sicilië* en in *Beneden-Italië*?
- c. Waarom werd hij teruggeroepen?
7. Hoe eindigde een nieuwe tocht van *Belisarius* naar *Italië*?
8. Waarin slaagde *Narses*? (*Exarchaat* d. i. buitenprovincie. Wie werd *Exarch*?) 555 -- 568
9. Wat deden de *Longobarden* onder *Alboin*? 568
10. Hoe is keizer *Justinianus* te beoordeelen?
 - a. Hoe beloonde hij *Belisarius*?
 - b. Van waar ontving *Europa* de zijdeteelt?
 - c. Verzameling van wetten.
11. Hoe bleek na zijn dood de inwendige zwakheid van het O. Romeinsch rijk?
12. Wat deed *Leo de Isaurier*? 717-741
13. Wat weet gij van den *beeldenstrijd*? 726-742

§ 46.

De Arabieren. Mohammed 571—632.

14. Welke plaats in de geschiedenis nemen de *Arabieren* in de 7^e eeuw in?
 - a. Wat zijn *Bedoeïnen*?
 - b. Waardoor bloeiden de *steden*?
15. Van wien leiden zij hun oorsprong af?
16. Wat weet gij van hun godsdienst? (*Kaäba*, quid? *Sabaeismus*, quid?)
17. Door welke karakters trekken onderscheidde zich dit volk?
18. Wie was *Mohammed*? (d. i. de prijzenswaardige. *Koreischiten*. Zijn oom? — *Kaditscha*? Hoe kwam hij tot het geloof aan zijne profetische roeping?)
19. Wat weet gij van den *godsdienst*, door hem gesticht?
 - a. Wat is *Islaam*, wat zijn *Moslemen*?
 - b. Welke zijn de voornaamste *leerstukken* van den islam?
 - c. Welke de hoofdplichten van den *Moslem*?
 - d. Hoe worden zij in stoute beeldspraak aangedrongen?
 - e. Zijn hieronder ook voorschriften voor het *burgerlijk leven*?
20. Wat is de *koran*? (eig. lezen).
 - a. Wie was *Aboe-Bekr*?
21. Hoe ging het aanvankelijk met de uitbreiding van de leer van Mohammed?
22. Wat gaf aanleiding tot zijne *vlucht*? (Hedsehrab, 16 Julij 622). Wat beteekent *Medina*?
23. Wanneer was geheel *Arabië* gewonnen? 632.

§ 47.

De Arabieren onder de eerste Khalifen en onder die uit het geslacht der Ommijaden. — Ondergang van het rijk der West-Gothen. 632—711.

24. Wat beteekent het woord *khalif*?
25. Wie was de eerste, en waarmede maakte hij een begin?

26. Wat deed de tweede khalif *Omar*? (Syrië, Phoenicië, Palestina, Aegypte). 634-644
27. Wat moet men oordeelen van het verbranden der bibliotheek te Alexandrië door *Amroe*?
28. Waar breidde zich het Mohammedanisme verder uit?
 - a. Hoe was het lot van het Nieuw Perzisch rijk?
29. Wat was het lot van *Ali*? 656-661
30. Hoe kwam het khalifaat aan de *Ommyaden*? 661-680
31. Wat gebeurde onder *Moeawia I*?
 - a. Waardoor bleef Constantinopel weerstand bieden?
32. Welke veroveringen maakten zijne opvolgers verder in Africa?
33. Hoe kwamen zij er toe naar Spanje over te steken?
 - a. Op wie hadden de West-Gothen dit land veroverd?
 - b. Waarom was de zetel hunner regeering naar *Toledo* verplaatst?
 - c. Wie was *Witiza* en wat ondervond hij van *Roderik*?
34. Hoe gaf *Roderik* aanleiding tot den inval der Muzelmanen? 711.
35. Wie was *Tarik*, en welke berg of rots draagt naar hem den naam? (*Gebel al Tarik*).
36. Waar werd slag geleverd tusschen de Christenen en de Mooren, en wat gaf den doorslag aan de overwinning der laatsten?

§ 48.

De Arabieren onder de Khalifen uit het geslacht der Abassiden. -- Letterkunde der Arabieren. 750--809.

37. Waardoor werd het voor de tegenstanders der khalifen gemakkelijk hun troon te ondermijnen?
38. Wie bracht het khalifaat in 't geslacht der *Abassiden* over? 750. - 754 *Abbas*
39. Wat deed de laatste Ommyade, *Abd Errahman*? (Cordova aan den Guadalquivir).
40. Wat weet gij in 't algemeen van de Abassiden?
 - a. Wat zette aan hunne regeering luister bij?
 - b. Wat was hiertegenover de schaduwzijde?
 - c. Welke *stad* werd nu de hoofdzetel der regeering? Bagdad

41. Wie was de eerste opvolger van *Aboel Abbas*? *Al Mansur / 54-*
42. Wat weet gij van *Haroen*, *al raschid*? (wat beteekent *al raschid*? de rechtvaardige).
43. Wat droeg er toe bij om de Arabische *letterkunde* te doen bloeijen?
- Op de veroveringen volgde de smaak voor letterkundige ontwikkeling.
 - Hoe werd te Damascus daartoe de grond gelegd?
 - Hoe dit vooral bevorderd door de stichting van Bagdad? (stad des *vredes*).
 - Langs welken weg werd Hippocrates de vader der geneeskunde onder de Arabieren?
44. Bepaalde men zich enkel tot het bestudeeren van Grieksche werken in Syrische vertalingen?
- Welke vakken werden vooral beoefend?
 - Waarom waren dichtkunst, geschiedenis en welsprekendheid minder in achting?
 - Wie is *Avicenna*? *Avicenna / 980-1037*

§ 49.

Het Frankisch rijk onder de Merovingiërs en onder de Karolingische huismeiers tot het koningschap der Karolingiërs. 481—752.

45. Uit welke twee volksstammen bestonden de *Franken*?
- Wat beteekent het woord *Franken*?
 - Wat *Saliërs*?
 - Wat *Ripuariërs*?
46. Over welke landstreken hadden zij zich uitgebreid?
47. Van waar heeten hunne eerste koningen *Merovingiërs*?
- Met wien begint de eerste zekere en samenhangende geschiedenis der Franken?
48. Wat weet gij van *Clovis I*? 481—511. (gedoopt te Rheims. *Clotilde* zijne gemalin).
49. Welken invloed had de overgang van Clovis op de christianiseering van het geheele volk?
50. Van waar de titel: „allerchristelijkste koning“?

51. Hoe werd het grondgebied van het rijk uitgebreid en wat omvatte het bij den dood van Clovis?
52. Wat verstaat men onder de *Salische* wetten?
53. Wat was *Austrasië*, wat *Neustrië*?
54. Hoe werd het Frankische gebied onder de Merovingiërs voortdurend uitgebreid?
55. Wat gaf aanleiding tot de opkomst der *huismeiers* (major-domus) en de erfelijkheid dezer waardigheid in het *Karolingische geslacht*?
56. Wie hebben den grond gelegd tot de groote macht der Karolingische Hofmeiers? (*Pepijn* de oude, i. q. v. Landen, en *Arnulph* bisschop van Metz).
57. Wat geschiedde op verzoek der *Austrasiërs*?
 - a. Wie was *Dagobert I*?
58. Wat deed *Pepijn v. Herstal* (of Heristal)?
59. Wat verrichtte zijn zoon *Karel Martel*?
 - a. Wat beteekent het woord *martel*?
 - b. Waar sloeg hij de *Mooren*?
 - c. Heeft hij kerkelijke goederen *geseculariseerd*?
60. Hoe lang duurde de gemeenschappelijke regeering van zijne beide zonen, *Pepijn de korte* en *Karloman*?
61. Hoe werd *Pepijn* alleenheerscher?
62. Welk lot wedervoer den Merovingischen koning *Childerik III*?

§ 50.

Het leenstelsel.

63. Hoe handelden de *Duitsche stammen* met veroverd land?
64. Hoe daarentegen de *Franken*?
65. Wien viel bij hen het onbezette land ten deel?
66. Wat is koninklijk *domein*?
67. Hoe stond de koning op tweeërlei wijze grond af?
68. Wie moesten den *heirban* volgen?
69. Wie waren de *antrustionen*?
 - a. *trustis* = getrouwheid.
 - b. *trustis* = heirgevolg.
 - c. Welke doodslag moest door een driedubbel *weergeld* gezoend worden.

70. Waarin waren de *antrustionen* boven de gewone *vrijen* verheven?
- a. Wat waren *graven*, *hertogen*, *hofmeiers*?
71. Wat onderscheid was er tusschen de *liten* en *lijfeigenen* in engeren zin?
- a. Wat zijn *hofhoorigen*?
- b. Wat is *shot en lot*?
- c. Wat zijn *vassi* of vazallen?
72. Hoe stond het in de alleroudste tijden met het *grondbezit* bij de Franken?
- a. Waardoor werden *vrijen* tot *hofhoorigen* of zelfs wel tot *lijfeigenen*?
- b. Wie was na den koning, of met hem, de rijkste?
- c. Wat is *allodium*?
73. Welke wijze van wegschenken zijner goederen aan de kerk kwam onder den titel van *beneficium* in gebruik?
- a. Wanneer is dit gebruik ontstaan?
- b. Hoe kwam het dat een *vrije* soms *vassus* werd genoemd?
- c. Waren de beneficiën erfelijk?
74. Volgden de koningen almede deze gewoonte?
- a. Wat is de oorsprong der *tienden*?
- b. Wat droeg ter vermenigvuldiging van het schenken van beneficiën door de koningen vooral bij?
75. Wat is te verstaan onder het *mundium*?
76. Wat onder de *commendatio*, en onder welken ritus had zij plaats?
77. Wat zijn *vazallen* of *homines*?
- a. Wie heette *dominus* of *senior*?
- b. Welke verplichting had de vazal?
- c. Welke rechten de heer?
78. Hoe leidde het ontvangen van een *beneficium* als van zelf tot den staat van *vazal*?
79. Waarin bestonden de *beneficia*?
- a. Wat noemde men *honor*?
- b. Hoe ging 't met het vazalschap van vreemde vorsten?
80. Hoe ontstond nu allengs het *leenstelsel*?
- a. Wat is *immuniteit*?

81. Waar is de *oorsprong* van het leenstelsel te zoeken? (Bij de *Franken*).
- Is de benaming „leenstelsel” juist?
 - Hoe is hier van lieverlede het latere stelsel ontwikkeld?
 - Berustte de staat der Franken op het leenstelsel?
82. Welke zijn de *hoofdtrekken* van het leenstelsel?
- Wie was *leenheer*, wie *leenman* of *vazal*? Wat is *beneficium* of *feudum*? Wat daarentegen *allodium*? Hoe werd de bezitter van een *allodium* soms *vazal*?
 - Waren de leenen *erfelijk*? Wat verstaat men onder een *zwaardleen*, wat onder een *spille-leen*?
 - Wie heeft de *erfelijkheid* der leenen vastgesteld?
 - Wat zijn *achterleenmannen*? Wat is iemand met een *achterleen verleiden*?
83. Welke was de wederzijdsche *leenverhouding*?
- Welk onderscheid was er in de verplichting tot den krijgsdienst tusschen *Duitsche* en *Fransche* vazallen?
 - Wat is *verheffing* van een leen? (relief).
84. Hoe verdween onder dit stelsel de aloude gelijkheid van allen bij de Germanen?
- Hoe ontstonden de *rijksstenden*?
 - Was er bij het koningschap erfelijke opvolging?

§ 51.

Het Christendom onder de Duitche volken. — Het pausdom en de scheuring der katholieke kerk. — Het monnikendom.

85. Hoe kwam de kennis van het Christendom tot de Duitschers?
- Van waar ontvingen zij de eerste zendelingen?
 - Wat weet gij van *Bonifacius*?
 - Hoe steeg door de bekeering der Germanen het oppergezag van Rome's *patriarch*?
86. Wat beteekent de benaming Paus, en aan wie was zij oorspronkelijk eigen?
- Wat bewerkte *Gregorius de groote*?

- b.* Wat had de ontvangst van het *pallium* uit Rome door de Westersche bisschoppen in?
 - c.* Hoe werden de pausen verkozen?
 - d.* Wat zijn de *Pseudo-Isidorische decretalen* en welke strekking hadden zij?
 - e.* Hoe leidde een en ander tot het *scisma*?
87. Hoe ontstond het *monnikendom*?
- a.* Wat weet gij van *Antonius*?
 - b.* Wat deed *Pachomius*? (*kloosters* van *claustra*, *abten* van *abbas* i. q. *pater*).
 - c.* Welke schaduwzijde zag men al ras hieraan?
 - d.* Wat deed *Benedictus v. Nursia*?
 - e.* Welken gezegenden invloed hadden de door hem georganiseerde kloosters in 't Westen?

§ 52.

**Het Frankisch rijk onder de Karolingische koningen
Pepijn en Karel den Groote. 752—814.**

- 88. Waartoe dwong *Pepijn de korte* de Longobarden?
- 89. Hoe ontstond hieruit *de kerkelijke staat*?
- 90. Wat beteekende de titel *Patricius van Rome*?
- 91. Wie was *Karel de Groote*? (768—814).
 - a.* Door welke hoedanigheden onderscheidde hij zich?
 - b.* Welk grootsch plan beraamde hij?
 - c.* Wat deed hij met de *Saksen*?
- 92. Wie was *Wittekind*?
 - a.* Hoevele jaren heeft de reeks van oorlogen, door Karel tegen de Saksen gevoerd, wel geduurd?
 - b.* Wat deed Karel op verzoek van paus *Hadrianus I*?
 - c.* Bevestigde hij den paus ook in 't bezit van den kerkelijken staat?
- 93. Wat gebeurde op den rijksdag te *Paderborn*?
 - a.* Wat is de *Spaansche mark*?
 - b.* Waar sneuvelde ridder *Roland*?

94. Welke wreede daad veroorloofde zich Karel ter bestraffing der *Saksen*?
- Hoe kwam aan den oorlog met hen een eind?
 - Waarom verplaatste hij vele Saksen?
 - Wat weet gij van zijne oorlogen tegen de *Friezen* en de *Avaren*?
 - Wat is de *Oostenrijksche mark*?
95. Hoe geraakte Karel tot de *keizerlijke* waardigheid?
- Was de verhouding van de rechten des keizers tot die van den paus juist omschreven?
96. Hoe was het ontzagchelijk rijk van Karel den Grooten in zijn laatste levensjaren begrensd?

§ 53.

Karels binnenlandsch beheer.

97. Was Karel ook groot als *regent*?
- Waar stichtte hij bisdommen?
 - Wat deed hij voor het onderwijs?
98. Heeft hij ook den grond gelegd tot vele *steden*?
99. Hoe handelde hij ten opzichte van de kerk?
- Wie was metterdaad het hoofd der Frankische kerk?
100. Wie waren *Alcuinus* en *Eginhard*?
101. Waarvoor droeg hij verder veel zorg? (De beschaving der Duitsche taal. Bouwkunst. Landbouw. Koophandel. Noem de koopsteden die toen begonnen te bloeien).
102. Welke veranderingen maakte de keizer in het staatsbestuur?
- Wat zijn gouwen, graven of rechters, schepenen (van waar die naam?), markgraven?
 - Wat zijn *missi regii*, *dominici*?
 - Wat *kanselier* en *paltzgraaf*? (paleisgraaf; wie was grootzegelbewaarder?)
 - Wat waren de *meivelden*? (Wat noemde men capitulariën?)
103. Wat weet gij van Karels levenswijze en karakter?
- In welke aanraking kwam hij met khalif *Haroen al raschid*?
 - Wanneer stierf hij, en waar is hij begraven?

§ 54.

**De Karolingische koningen van het rijk der Franken tot
het afzetten van Karel den dikke, van 814—887
en 888. Het verdrag van Verdun, 843.**

104. Wanneer begon reeds de slooping van het groote rijk door Karel gesticht?
105. Welke waren de oorzaken der ontbinding van het geheel?
 - a. Dienaren poogden zelfstandige gezaghebbers te worden.
 - b. Door het bezit van immuniteiten streefden ook de geestelijken naar onafhankelijkheid van het wereldsch bewind.
 - c. Hoe werkte ook het verval van den heirban daartoe mede?
 - d. Wat deed den heirban vervallen?
 - e. Welke verhouding nam daarentegen toe in kracht?
106. Welke oorzaken brachten het rijk geheel ten val?
 - a. De zwakheid van Lodewijk den vrome, de eigenbaat der groote vazallen, de strooptochten van buitenlandse vijanden.
107. Wanneer verdeelde Lodewijk reeds het rijk en onder wie?
 - a. *Lotharius, Pepijn, Lodewijk.*
108. Welk onheil bracht over hem zijn tweede huwelijk?
 - a. Wie was zijne tweede gemalin?
 - b. Wat deed hij voor *Karel den kale*?
 - c. Wat moest hij zich van Lotharius laten welgevalen? (*roode of leugenveld*).
109. Waaraan maakte het *verdrag van Verdun* een einde?
 - a. Wat dagteekent van hetzelfde tijdstip?
110. Welke landen vielen aan de drie broeders ten deel?
 - a. Waartoe behoorden de Nederlandsche gewesten?
- + 111. Van welke beide ruwe volken hadden Franken en Duitschers invallen te verduren?
112. Bleef de Karolingische stam lang in wezen?
 - a. Wat volgde op het uitsterven van Lotharius' geslacht in Italië?

- b. Hoe ging het in Frankrijk met de afstammelingen van Karel den kale?
- 113. Over welk gebied regeerde *Karel de dikke*?
 - a. Wat ontbrak aan dit gebied om geheel hetzelfde te zijn als dat van Karel den Groote?
 - b. Wie werd door de Duitschers voor Karel den dikke in plaats gesteld?
 - c. Wat werd uit *Odo*, graaf van Parijs?
- 114. Wat vormde het *Transjuraansch* of *Hoog-Bourgondisch koninkrijk*?

§ 55.

De laatste Karolingiers in Deutschland, Italië en Frankrijk, van 887—911, 923 en 987. — Deutschland onder den Frankischen Koenraad I en de eerste vorsten uit het Saksisch huis, 911—973.

- 115. Wat deed *Arnulph* tegen de *Noormannen*, welk gevaarlijk hulpmiddel gebruikte hij tegen de *Slaven*?
- 116. Wat nam met zijn zoon, *Lodewijk het kind*, een einde?
- 117. Wat in Italië met *Berengarius v. Friaul*?
- 118. Wat gebeurde met *Karel den eenvoudige*?
 - a. Hoe behandelden hem de graven en hertogen?
 - b. Wie was *Robert*, graaf van Parijs?
 - c. Wat stond de koning aan *Rollo* af?
- 119. Hoe ging het de opvolgers van Karel den eenvoudige?
- 120. Van wien was *Hugo Capet* de kleinzoon, en hoe kwam hij op den troon?
- 121. Welke waren in Deutschland de vijf groote hertogdommen?
 - a. Uit welk huis was *Koenraad I*?
 - b. Uit welk *Hendrik I de stedenstichter*?
- 122. Hoe was de uitkomst van de staatseenheid in Deutschland juist tegenovergesteld aan die in Frankrijk?
- 123. Wat deed Hendrik I tegen de Hongaren, en van waar zijn bijnaam?
- 124. Wat deed zijn zoon *Otto I* tegen de Magyaren?
 - a. Wat ontving hij in *Italië*?

§ 56.

Duitschland onder het Frankisch huis, sedert 1024. —

**Twist van keizer Hendrik IV (1056—1106) met
Gregorius VII (1073—1085).**

125. Met wien kwam een nieuwe dynastie in Duitschland op den troon? (*Koenraad II, de Saliër*).
 - a. Wat vereenigde Koenraad met Duitschland?
 - b. Hoe ging het later met *Bourgondië*?
 - c. Wat werd van *Franche-Comté*?
 - d. Welke *andere staten* ontstonden uit het Bourgond. rijk?
 - e. Wat schonk Koenraad aan de *Noormannen*?
126. Wat weet gij van *Hendrik III*? Wat van *Hendrik IV*?
127. Wie was *Gregorius VII* of *Hildebrand*?
 - a. Welk plan had hij opgevat?
 - b. Wat had hij reeds, voor dat hij paus werd, omtrent de verkiezing van den paus bewerkt?
 - c. Wat dreef hij door na den heiligen stoel beklommen te hebben? (*Coelibaat. Afschaffing der simonie. Verbod van investituur door een leek*).
128. Wien daagde de paus voor zijn rechterstoel?
 - a. Welke strijd nam hiermede een aanvang? (*Wat zijn Welfen of Guelfen, wat Ghibellijnen?*)
129. Waarmede beantwoordde Hendrik IV den paus?
130. Wat was het gevolg van den *banvloek*, dien de paus nu uitsprak?
131. Wat is te *Canossa* voorgevallen?
132. Wat was het lot van den tegenkoning *Rudolf*?
133. Wie werd door Hendrik met *Zwaben* beleend? (*Van waar de naam Hohenstaufen?*)
134. Hoe was het einde van Gregorius VII?
135. Had Hendrik na diens dood rust?

§ 57.

**Frankrijk onder de koningen uit het huis Capet.
987—1270.**

136. Van waar de benaming *het Capetingische huis*?

137. Welke hertogdommen en welke graafschappen waren er nog in Frankrijk, onafhankelijk van den koning?
138. Over welk grondgebied strekte zich nog in de twaalfde eeuw de macht des konings uit?
- a. Waar lag het gebied van den graaf van *Vlaanderen*?
 - b. Waren *Provence* en *Guijenne* ook afhankelijk?
 - c. Onder wien stond *Bourgondië*?
 - d. Was niet *Bretagne* onafhankelijk?
 - e. Wie bestuurde *Normandië* sedert 1066?
 - f. Hoe stond het met *Anjou*?
139. Wat begon onder de regeering van *Lodewijk VI* of *den dikke*? (De verheffing van het aanzien des konings).
- a. Hoe werkten de *privilegiën* der steden daartoe mede?
 - b. Wat zijn *keuren* of *willekeuren*?
 - c. Welk recht hadden de *communes*?
140. Hoe ging de oprichting der communen toe?
141. Wat legde dus den grond tot eene *gemeente*?
- a. Wat zijn *communiers* of *jurés*?
 - b. Wat verstond men onder *consul* of *schepen*?
 - c. Wat onder *gezworenen*, *gilden* enz.?
 - d. Wat is de *tiers état*?
142. Welk onderscheid was er tusschen de steden in het N. en die in het Z.? (Wat is *prévôt* of provoost?)
143. Wat weet gij van *Lodewijk VII* of *de jonge*?
144. Wat is een *parlement* en hoe ontstond het?
145. Waaraan had *Philips II* den bijnaam van *Augustus* te danken?
- a. Hoe was zijn gedrag jegens *Richard Leeuwenhart*?
 - b. Hoe handelde hij met diens broeder en opvolger *Jan*?
 - c. Hoe is het hof der *pairs* ontstaan?
146. Wat deed *Lodewijk de heilige* voor de rechtspleging?
- a. Wat is het *vuistrecht*? Wat de gerechtelijke tweestrijd?
 - b. Wat heette nu bij uitsluiting het *parlement*?
 - c. Wat is *pragmatieke sanctie*?

§ 58.

Britannië.

147. Hoe werden de oorspronkelijke Britten de prooi van de woeste *Picten* en *Scoten*?
148. Bij wie zochten zij tegen hen hulp?
149. Welke rol speelden nu weldra de *Angelsaksen* zelve?
(Waarheen weken de Britten uit?)
150. Wat weet gij van *Arthur* en de ridders van *de ronde tafel*?
(Wat is de *heilige graal*?)
151. Wat noemt men de *heptarchie*?
152. Wie was de eerste koning van Engeland?
153. Wat deed *Gregorius I* voor Engeland? (Wie was de eerste bisschop van *Canterbury*?)
154. Wat deed *Alfred de Groote* vooral tegen de *Noormannen* of *Denen*? (Welke streken stond hij hun af?)
 - a. Wat deed hij voor de *landsverdediging*?
 - b. Wat voor de *beschaving*?
155. Wat weet gij van *Kanut* of *Knoet*?
156. Wie was *Eduard III*? Wie *Harald*?
157. Waarop grondden zich de aanspraken van *Willem v. Normandië* op Engeland?
 - a. Waar overwon hij *Harald*?
 - b. Welken bijnaam draagt hij?
 - c. Wie was *Taillefer*?
158. Welken invloed had deze invasie, zoowel op het *leenstelsel* als op de *taal* in Engeland?
159. Voelden de *Normandische* heeren de hand van *Willem* minder zwaar dan de *Oud-Engelschen*?
160. Welke maatregelen nam hij tot vergrooting zijner macht?
 - a. Inbeslagneming van de goederen des vorigen konings en zijner aanhangers.
 - b. Eed ook van de achterleenmannen aan hem.
161. Welk onderscheid bestond van nu af tusschen *baronniën* en *riddergoederen*?
 - a. Kon een *baron* gelijktijdig *graaf* heeten?

162. Waarom liet hij het volk zijne oude rechtspleging behouden?
163. Wat is het *Domesdaybook*?
164. Zwichtte hij ook voor den paus en de geestelijkheid?
165. Welke beide zonen van Willem den veroveraar bestegen na hem den troon?
166. Wie was de eerste *Plantagenet* op den troon? (Wat beteekent het woord? Van waar de naam?)
 - a. Waaroever regeerde *Hendrik II*?
 - b. Wat onderwierp hij?
167. Wat weet gij van *Richard Leeuwenhart*?
168. Wie was *Jan zonder Land*?
169. Welken twist kreeg hij met paus Innocentius III?
 - a. Wat was de aanleiding tot dien twist?
 - b. Welke stappen veroorloofde de paus zich tegen koning Jan?
 - c. Waardoor werd de vrede hersteld?
170. Hoe ontstond de *magna charta*?
171. Wat was haar hoofdinhoud?
172. Welke standen wonnen hierbij het meest?
173. Hield koning Jan haar getrouw?
174. Wat gebeurde met *Hendrik III*?
 - a. Welke rol speelde *Simon de Montfort*?

§ 59.

De eerste kruistocht. 1096—1099. Het koninkrijk Jeruzalem. De geestelijke ridderorden.

175. Van wanneer dagteekenen de *bedevaarten* naar het heilige land?
176. Legden de Arabieren daaraan zwarigheden in den weg?
177. Wat deed na Haroen al raschid de khalif?
 - a. Welk dubbel karakter vereenigde oorspronkelijk de khalif in zich?
 - b. Wat is *Emir al omra*?
178. Hoe ging 't al verder met het gebied van den khalif?

179. Welk onderscheid was er tusschen de *Arabieren* en de *Seldsjukken*?
180. Wat was onder hen het lot van vele christenen en christelijke pelgrims?
181. Wat deed nu paus *Urbanus II*?
182. Wat gebeurde te *Piacensa* en vooral te *Clermont*? (Welk teeken namen de kruisvaarders aan?)
183. Wie schaarden zich onder de aanvoering van *Peter van Amiens*?
 - a. Hoe was het lot dezer zwermen?
184. In welk jaar trok het hoofdleger op? 1096.
185. Wie waren de voornaamste aanvoerders? (*Gottfried, Boudewijn, Ademar, Bohemund*).
 - a. Hoe sterk was dit leger in aantal?
 - b. Waardoor werden zij in Azië al spoedig zeer gedund?
186. Wat deed *Boudewijn*? (graafschap *Edessa*).
187. Wat *Bohemund*? (vorstendom *Antiochië*).
188. Wanneer werd Jeruzalem ingenomen?
189. Wie ontving hier de koningskroon?
 - a. Wilde Gottfried die aanvaarden?
 - b. In welk jaar volgde Boudewijn hem op?
190. Hoe werd het *rijk der Franken* ingericht?
 - a. Van waar de benaming *Franken*?
 - b. Wie heetten *Saracenen*, en wat beteekent dit?
191. Welke waren de onmiddellijke gevolgen der knistochten?
 - a. Aanwas der Italiaansche steden.
 - b. Ontwikkeling van den *ridderstand*.
 - c. Waaruit was de laatste ontstaan?
 - d. Wat is *schildknaap*, wat *ridderslag*?
 - e. Welke *geloften* bezwoeren zij?
 - f. Wat waren de *tornooijen*?
192. Waardoor onderscheidden zich de *geestelijke* ridderorden van de gewone?
 - a. Welke drie geloften hadden zij boven de overigen af te leggen?
193. Noem de drie geestelijke ridderorden.

- a. Waar had de orde van *St. Jan* haren hoofdzetel?
 - b. Wat weet gij van de *tempeliers*?
 - c. Wie zijn de ridders van de *Duitsche* orde?
194. Zijn niet toenmaals nog vele andere nieuwe monnikenorden gesticht?

§ 60.

**De tweede kruistocht 1147—1149. De derde kruistocht
1189—1192. Duitschland onder Frederik I Bar-
barossa, den Hohenstaufe. 1152—1190.**

195. Hoe ging het met het rijk der Franken in Palestina onder *Boudewijn I*?
196. Wie ondernamen nu den *tweeden kruistocht* en met welken uitslag?
197. Hoe werd hierdoor de stemming ten opzichte van het Oosten in Europa?
198. Welke tijding gaf later weer een geduchten schok?
199. Wat weet gij van *Saladyn*?
- a. Uit welk stamhuis was hij?
 - b. Wat beteekent het woord *sultan*?
200. Wie rusteden zich nu tot den *derden kruistocht*?
201. Wat weet gij van *Frederik I Barbarossa*?
- a. Uit welk geslacht was hij?
202. Wat was de oorzaak der vijandschap tusschen de *Hohenstaufen* en de *Welfen*?
- a. Van waar de benaming *Ghibellijnen*? (*Waiblingen* was eene burcht der Hohenstaufen ten N. W. van *Ulm*).
203. Wie stonden in dezen tijd aan 't hoofd der *Welfen*?
204. Welk grootsch plan koesterde Frederik Barbarossa?
205. Wat trachtte hij bij de *Lombardische steden* uit te werken?
206. Hoe dikwijls trok hij naar Milaan?
- a. Wat zijn *regaliën*?
 - b. Wat had op de *Roncalische velden* plaats?
207. Hoe werd hier *het recht des keizers* vastgesteld?

208. Hoe werd deze bepaling in *Milaan* opgenomen?
a. Welk lot bereidde de keizer aan deze stad?
209. Waartoe zag Frederik zich bij den *vrede van Constantz* genoodzaakt?
210. Wat weet gij van zijn strijd met *Hendrik den leeuw*?
211. Wat geschiedde met *Brandenburg* en *Westphalen*?
212. Hoe fnuikte de keizer de macht van andere *hertogen*, *graven* enz.?
213. Gelukte hem daardoor zijn hoofdstreven?
214. Hoe is het hertogdom *Brunswijk* ontstaan?
a. Zijn er nog *Welfen* onder de tegenwoordige gekroonde hoofden?
215. Hoe ging het met zijn tocht naar Palestina?
a. Waar verdronk hij?
216. Hoe ontstond de *Duitsche ridderorde*?
217. Slaagden de koningen van *Engeland* en *Frankrijk* beter?
218. Wat dreef *Philips Augustus* weldra terug?
219. Wanneer volgde *Richard Leeuwenhart*?
220. Wat wedervervoer hem van den *hertog van Oostenrijk*?

§ 61.

**Innocentius III, 1198—1216. Gregorius IX. — Albigenzen.
De vierde kruistocht 1202—1204.**

221. Wat beoogde *Innocentius III*?
222. Welke stappen deed hij daartoe?
a. Eedsaflegging der stadsprefecten aan hem?
b. Vervolging der *Albigenzen*?
223. Wat weet gij van hen?
a. Van waar het woord *ketter*?
b. Waarin bestond waarschijnlijk hunne ketterij?
c. Wie zijn de *Waldenzen*?
224. Wat deed *Simon de Montfort* in dezen afschuwelijken veldtocht (kruistocht) tegen de Albigenzen?
225. Welk was het lot van *Raymond v. Toulouse*?

226. Waartoe en door wien werd de *inquisitie* ingevoerd?
 a. Welke orde werd er mede belast?
227. In welke landen schoot zij geen wortel?
228. Hoe afschuwelijk werkte deze rechtbank?
229. Wie voltrok hare bloedige vonnissen?
230. Wat weet gij van de orde der *Franciscanen*?
 a. Wat zijn *fratres minores*, *minderbroeders*?
231. Wat is het *canonieke recht*?
 a. Op welke leest is het geschoeid?
232. Hoe kwam de *vierde kruistocht* tot stand, en wie waren daarbij legerhoofden?
 a. Waarom is deze de *Latijnsche* kruistocht genoemd?
 b. Hoe lang bestond het *Latijnsch keizerrijk*?

§ 62.

Deutschland onder Frederik II, den Hohenst. 1215—1250.
De vijfde, zesde en zevende kruistocht 1228—1229,
van 1248—1254 en in 1270. Gevolgen
der kruistochten.

233. Wie ondernam den *viijfden kruistocht* en met welk gevolg?
234. Waaraan spilde hij, na zijn terugkeer, vruchteloos zijne krachten?
235. Wat is u van den *zesden kruistocht* bekend? (Lodewijk IX of de *heilige*. Damiate).
236. Hoe eindigde de *zevende kruistocht*?
237. Waarmede eindigde de heerschappij der Christenen in Palestina?
238. Welke waren de gevolgen der kruistochten?
 a. Aanraking der volken onderling.
 b. Wereldhandel. (*Venetieë*, *Genua*).
 c. Nijverheid.
 d. Dichtkunst, bouw- en schilderkunst.
 e. Aardrijks- en natuurkunde.
239. Welke gevolgen hadden zij nog meer?
 a. Verheffing der geestelijke *macht* boven de wereldlijke.

- b. Vermindering daarentegen van het *gezag* der geestelijkheid en uitbreiding van de vorstelijke macht tegenover de leenmannen.
- c. Opkomst der *steden* en van den *derden stand*.

§ 63.

De val der Hohenstaufen in 1268. De Siciliaansche vesper in 1282. De keurvorsten. De veemgerichten. De Hansé.

- 240. Wat volgde op den dood van Frederik II? (Interregnum).
- 241. Tegenover wien stelden de keurvorsten een Roomsche koning aan en op wiens inblazing handelden zij?
- 242. Wat vermocht hiertegen *Koenraad IV*?
- 243. Wat weet gij van het jammerlijk uiteinde van den laatste der Hohenstaufen? (*Konradyn*. Clemens IV. Karel van Anjou. Frederik van Baden. *Tagliacozzo* of *Scurcola*).
- 244. Wat verwekte al spoedig op Sicilië een geheime samenzwering tegen Karel van Anjou en de Franschen?
- 245. Wat is de *Siciliaansche vesper*? 1282. (Van waar de benaming *vesper*?)
- 246. Hoe eindigde de strijd tusschen *Karel* en *Peter*?
- 247. Wat had de titel *Roomsch koning* in?
- 248. Hoe kwam het tot een getal van *zeven keurvorsten*?
 - a. Waarop achtte men dat hun voorrang berustte?
- 249. Noem de *drie* geestelijke en *vier* wereldlijke vorsten die deze waardigheid bekleedden?
- 250. Waardoor kwamen de *veemgerichten* of *vrijstoelen* in aanzien?
 - a. Waaruit ontstonden zij?
- 251. Van waar de benaming *veem*; *vrijgraaf*, *vrijschepen*?
- 252. Over welke soort van rechtszaken ging dit gericht?
 - a. Waar hielden de rechters zitting?
 - b. Tot welke straf verwezen zij?
 - c. Wie waren de uitvoerders van 't vonnis?
 - d. Wanneer begon het aanzien dezer rechtbanken te vervallen?

253. Van waar de benaming *Hansé*?
254. Waardoor ontstond het steden-verbond van dien naam?
255. In welke steden bestonden reeds vroeger *hansen*?
- a. Mag men deze vereenigingen van kooplieden met het later steden-verbond verwarren?
256. Is deze *Hansé* in 1241 ontstaan? (Verbond tusschen Lubeck en Hamburg).
257. In welken oorlog bleek weldra hare kracht?
258. Wie poogden haar tegen te gaan?
259. Hoevele steden hadden zich reeds in de 14e eeuw verenigd? Welke stad was 't hoofd?
260. Hoever strekte zij hare verbintenis uit?
- a. Waar had zij hare factorijen?
261. Wat deed haar tegen 't midden der 17^e eeuw te niet gaan?

§ 64.

**Duitschland onder de koningen uit het Habsburgsch en
Luxemburgsch huis. — Concilie van Constantz
en Johannes Huss. 1273—1436.**

262. Wie was *Rudolf van Habsburg*?
263. Hoe eindigde zijn strijd met *Ottokar II*, koning van Boheme? (Marchveld).
264. Waardoor legde hij den grond tot de grootheid van zijn huis?
265. Op welk verkeerd voetspoor volgde hij zijne voorgangers in 't keizerschap niet? (Hij liet *Palestina* en vooral *Italië* in rust).
266. Hoe herstelde hij orde en rust in Duitschland? (roofriders, veeten, vazallen).
267. Wie volgde hem op? (*Albrecht I*).
268. Wat was 't begin van Zwitserlands onafhankelijkheid?
269. Aan wie waren de drie woudstreken leenplichtig? (*Uri, Schwyz, Unterwalden*).
270. Is Albrecht jegens hen zijne rechtsbevoegdheid te buiten gegaan?

271. Wat dreef de drie woudstreken tot onderling verbond en gemeenschappelijk verzet?
272. Hoe is de oude sage omtrent Zwitserlands bevrijding?
273. Wat is daarvan waar? (Slag bij *Morgarten*).
274. Wat weet gij van *Lodewijk*, schoonzoon van onzen Willem III?
275. Wien beleende hij met *Brandenburg*, wien met *Gelder*?
276. Waardoor gaf hij hier te lande aanleiding tot de uitbarsting van den krijg tusschen de Hoekschen en de Kabeljauwschen?
277. Waarin eindigden zijne twisten met den paus?
278. Hoe kwam er nu een keizer uit het *Luxemburgsch* huis en wie was hij?
 - a. Wat richtte hij te Praag op?
279. Wat is de inhoud en welke de strekking der *gouden bul*, door hem uitgevaardigd in 1356?
 - a. Wat beteekent *bullæ*?
280. Welke verandering bracht hij in de beleening van het markgraafschap *Brandenburg*?
281. Uit welk huis was keizer *Sigismund*?
282. Hoe kwam door hem Brandenburg aan het huis *Hohenzollern*? (Dit is het geslacht van den tegenwoordigen koning van Pruïsen en keizer van Duitschland).
283. Hoe oordeelde hij over de opvolging in de grafelijke regeering van *Jacoba van Beijeren*?
 - a. Wat was in 1428 het *verdrag van Delft*?
284. Was hij gunstig gestemd voor *Arnold van Egmond*? (Hertog van Gelder).
285. Wat weet gij van het concilie van *Constantz*?
 - a. Bracht dit concilie hervorming aan?
286. Wat was hier het lot van *Johannes Huss*?
287. Welke twist ontstond er te Praag tusschen *Bohemers* en *Duitschers* over de universiteit?
 - a. Welk nut had deze twist voor Duitschland?
288. Welk uiteinde nam de zaak van Huss?
289. Wie was *Hieronymus van Praag*?

290. Waardoor brak de *Hussietenkrijg* uit?
 a. Wat zijn *Utraquisten* of *Calixtijnen*?
 291. Hoe nam deze oorlog voor Sigismund een einde?
 292. Wie zijn de *Boheemsche* of *Moravische* broeders?

§ 65.

**Frankrijk onder de laatste koningen uit de rechte lijn
 van het huis Capet, 1285—1328.**

293. Van wien was *Philips de schoone* de kleinzoon?
 294. In welken oorlog geraakte hij met *Engeland*?
 295. Welke grievende behield Frankrijk hieruit tegen den graaf van *Vlaanderen*?
 296. Wat weet gij van den sporenslag bij *Kortrijk*?
 a. Wie was en wat deed *Pieter de Coninck*?
 297. Welke kampstrijd ontstond tusschen *Philips den schoone* en paus *Bonifacius VIII*?
 298. Wat behelsde de bul „clericis laicos”?
 a. Welken maatregel nam Philips daartegen?
 299. Wat gaf aanleiding tot de bijeenroeping van den derden stand? (met adel en geestelijkheid *États généraux*).
 300. Hoe werd door de vergadering dezer *rijksstenden* het parlement geneutraliseerd?
 301. Wat werd uit het *parlement* van Parijs?
 302. Wien wist Philips tot *paus* te doen verkiezen? (*Bertrand*, aartsbisschop van Bordeaux, *Clemens V*).
 303. Wat noemt men de *Babylonische ballingschap* der pausen? En waarom?
 304. Had dit verblijf ook invloed op de onafhankelijkheid van den heiligen vader?
 305. Hoe moest hij medewerken tot vernietiging van de orde der *Tempelheeren*?
 a. Welke blaam was op deze orde gelegd?
 b. Hoe werd hun proces gevoerd?
 c. Bij welke bul hief de paus haar op? („ad providam”).
 d. Wat was het lot der meeste ridders en van hun grootmeester *Jacob du Molay*?

- 306. Hoe handelde men elders tegen deze orde?
- 307. Wie was Lodewijk X *de twistzoeker*?
- 308. Wie *Philips V* of *de lange*?
- 309. Hoe werd hier de *Salische wet* toegepast?
- 310. Met wien stierf het huis *Capet* in eerste linie uit?

§ 66.

**Frankrijk onder de eerste koningen uit het huis Valois.
De hervatting van den langdurigen oorlog tusschen
Frankrijk en Engeland. 1328—1422.**

- 311. Met wien besteed het huis van *Valois* den troon?
- 312. Welke aanleiding deed den oorlog met *Engeland* op nieuw uitbarsten?
- 313. Welken uitslag had de slag bij *Crécy*?
- 314. Welke veroveringen maakte de koning van Frankrijk in 't Zuiden?
 - a. Wat deed hij met *Dauphiné*?
 - b. Wat met *Humbert II*?
 - c. Hoe kwam de kroonprins in Frankrijk aan den titel *de Dauphin*?
- 315. Sloot *Jan II de goede* met Engeland vrede?
- 316. Wat weet gij van den slag bij *Maupertuis*?
 - a. Wie was *de zwarte prins*, en van waar deze zijne benaming?
 - b. Welke overwinning behaalde hij?
 - c. Wat was het lot van den Franschen koning en zijn jongsten zoon *Philips*, thans bijgenaamd *den stoutmoedige*?
- 317. Wie was tijdens de gevangenschap des konings *lieutenant-général du royaume*?
- 318. Hoe was het tijdperk van dit regentschap?
 - a. Wat stelden de *rijksstenden* vast?
 - b. Wat deden de verschillende standen, geleid door *Marcel en le Coq*?
 - c. Van waar de naam *jacquerie* en wat werd er mede aangeduid?

319. Waaraan werd door den *vrede van Bretigny* een einde gemaakt?
a. Welk was het einde van *Jan*?
320. Hoe werd *Philips de stoutmoedige* hertog van Bourgondië?
a. Waardoor ook nog van Franche-comté, Artois, Mechelen, enz.?
b. Wat verwierf zijn kleinzoon *Philips de goede*?
c. Wat werd er door *Karel V* aan toegevoegd?
321. Wat geschiedde onder *Karel de wijze*?
a. Wat had deze te danken aan *Bertrand du Guesclin*, connétable? (Wat beteekent deze titel?)
322. Hoe keerden de kansen weer onder *Karel VI*?
323. Waartoe gaven de geschillen over 't regentschap aanleiding?
324. Wat matigde het parlement zich in dien staat van zaken aan? (Welke waarde werd aan het registreeren gehecht?)
325. Wat deden de koningen van Frankrijk daartegen?
a. Wat noemt men een *lit de justice*?
326. Wat veroorloofde zich *Jan zonder vrees* tegen zijn tegenstander?
a. Wie was *Bernard van Armagnac*?
327. Welke weerwraak nam de partij van Armagnac?
328. Met wien werd het verdrag van *Troijes* gesloten, en wat hield het in?

§ 67.

**Frankrijk onder de verdere koningen uit het huis Valois.
 De maagd van Orléans. 1422—1498.**

329. In welke hachelijke omstandigheden verkeerde *Karel VII* bij zijn troonsbestijging?
330. Wie is als *de maagd van Orleans* beroemd geworden?
a. Hoe was haar eigenlijke naam? (*Jeanne Darc*).
b. Waar woonde zij? (dorp *Remy*, ten z. van *Vaucouleurs*).
c. Op welke roeping beriep zij zich?
331. Wat verrichtte zij voor *Orleans* en wat maakte zij mogelijk te *Rheims*?
a. Was nu hare taak voltooid?

332. Hoe werd de stemming van den koning en van de hovelingen jegens haar?
- a. Waar viel zij in de handen der Engelschen?
 - b. Hoe was haar uiteinde?
333. Wat gaf aanleiding tot de oprichting van de *staande legers*?
- a. Wat noemde men *compagnieën* of *kameraadschappen*?
 - b. Waarom werd die oprichting als een weldaad door het volk begroet?
334. Waaruit bestond de nieuwe krijgsmacht? (*gens d'armes, franc-archers*).
- a. Hoe werden de kosten hiervoor gevonden?
 - b. Welke macht werd hierdoor gefnuikt?
 - c. Welk voordeel lag er nog meer voor den koning in?
335. Wat stelde *Lodewijk XI* in?
336. Hoe eindigden de oorlogen van *Karel VII*?
337. Welken titel ontving *Lodewijk XI* van den paus?
338. Naar welk doel streefde hij in zijne staatkunde?
339. Wat weet gij van *Karel den stoute*?
340. Wat nam Lodewijk XI, na Karels dood, terstond in bezit?
341. Waartoe dwong hem *Maximiliaan*? (*Vrede van Senlis*?)
342. Is Lodewijk overigens in zijne plannen geslaagd?
- a. Hoe kwam *Bretagne* aan de kroon?
343. Was het leven van Lodewijk benijdenswaard?
- a. Wie was *Olivier le Daim*?

§ 68.

Engeland onder de Plantagenets, en onder de huizen van Lancaster en York. Witte en roode roos. 1274—1485.

344. Wat deed Eduard I en was hij beroemd?
- a. Wat beteekent de titel *prins van Wales*?
345. Wat deed hij ten opzichte van het binnenlandsch beheer? (*Parlementen, Huis der gemeenten*).
- a. Waartoe heeft men hem gedwongen?
346. Waardoor kwam de troon van Schotland open en hoe handelde Eduard daarbij?

- a. Wie waren de twee voornaamste pretendentes?
- b. Hoe kwam *Balliol* aan de kroon?
- 347. Wat was het lot van *William Wallace*?
- 348. Hoe kwam *Robert Bruce* nu aan de kroon?
- 349. Wat gebeurde er daarna tot de troonsbestijging van *Robert II Stuart*?
- 350. Waardoor breidden de rechten van 't parlement zich gedurig meer uit?
- a. Welke waren die rechten?
- 351. Hoe geraakten *handel* en *nijverheid* in bloei?
- a. Welken *bijnaam* kreeg *Eduard*?
- b. Waardoor werden *wolfabrieken* gesticht?
- 352. Wie was *John Wicliffe*?
- 353. Wie werd door *Hendrik IV* verdrongen?
- 354. Tegen wien wierp *Richard van York* zich op?
- a. Kreeg hij de kroon of het protectoraat?
- 355. Hoe verliep en hoe eindigde de oorlog tusschen de *witte* en *roode* roos?
- a. Wat deed *Eduard IV*? Hoe handelde hij met *Margareta*?
- b. Waar werd deze strijd beslist, en hoe?
- 356. Hoe werd *Richard van Gloucester* *Richard III*?
- 357. Wat deed *Hendrik Tudor*?

§ 69.

Geschiedenis van Spanje gedurende de middeneeuwen. Opkomst en ondergang der Ommyaden. Ontstaan en bloei van nieuwe Christenstaten aldaar.

- 358. Met wie hadden de Arabieren in Spanje onder de Ommyaden spoedig weer te strijden?
- 359. Wat weet gij van *Abd-Errahman I* en *III*?
- a. Wat beteekent de titel *emir*?
- b. Wat noopte *Abd-Errahman III* den titel van *khalif* en *opperhoofd der geloovigen* aan te nemen?
- c. Waardoor verviel zijn rijk in de elfde eeuw?

360. Wie was de laatste khalif, en wat werd nu uit de macht van het Mohammedaansch Spanje?
361. Welke christenstaten waren allers ontstaen?
362. Wat kan men in 't algemeen van hunne geschiedenis zeggen?
363. Wat weet gij van *Rodrigo Diaz*, genaamd *de Cid*?
364. Kreeg men in Spanje geen toevoer van Moh. krachten?
365. Welke koningen van *Castilië* onderscheidten zich?
366. Waaruit ontstond het koninkrijk *Portugal*?
367. Wat deed Ferdinand III tegen de Mooren?
368. Wat weet gij van de *Cortez* van *Arragon*?
369. Welken invloed hadden *Ferdinand* en *Isabella* in Castilië?
a. Wie heetten „de Katholieke koningen“?
370. Waardoor onderwierpen zij *geestelijkheid* en *adel* aan het koninklijk gezag?
a. Wie was *Ximénez*?
b. Wat is de *heilige Hermandad*?
371. Wat zijn *auto da fé's* (actus fidei)?
372. Hoe werd onder *Karel V* de toestand der edelen?
373. Hoe eindigde de oorlog van *Ferdinand* en *Isabella* met de Mooren?
a. Wie was *Gonsalvo de Cordova*?
b. Wat is de *Alhambra*?
374. Wat deden de katholieke koningen aan de *Joden*?
375. Hoe ging het met 't *Bourgondisch huis* in *Portugal*?
376. Wat weet gij van prins *Hendrik den zeevaarder*?
a. Welke *ontdekkingen* deden de Portugezen?

§ 70.

De Italiaansche staten, gedurende de dertiende, veertiende en vijftiende eeuw.

377. Welke burgeroorlogen ontstonden in Italië?
378. Verhaal de geschiedenis van *Venetie*? (Doge. Groote raad. Signoria. Sluiting).
a. Wat was het *gouden boek*, wat de *staatsinquisitie*?

379. Wat had *Venetieë* aan zijne gunstige ligging te danken?
380. Hoe breidde zich het grondgebied der stad uit?
a. Hoe was de verhouding der republiek tot *Genua*?
381. Wat weet gij van de geschiedenis van *Milaan*?
a. Wat van het geslacht *Visconti*?
b. Wat van *Johan Galeazzo* en *Frans Sforza*?
382. Hoe was het lot van *Genua*?
383. Hoe ging het te *Florence* in *Toscane*?
384. Wat weet gij van *Johan de Medici*?
385. Wat van zijnen zoon *Cosmus*?
386. Wat is ons van *Savonarola* en zijn einde bekend?
387. Hoe liep het eindelijk met den invloed der *Medici*?
388. Waardoor werd het grondgebied van den *kerkelijken staat* allengs vergroot?
a. Gift van *Beneventum* door *Rob. Guiscard*.
b. Testament van *Mathilde van Toskane*.
389. Welken invloed had hierop het verplaatsen van den pauselijke zetel naar *Avignon*?
a. Wie was *Cola di Rienzi*?
390. Wat was het lot van *Napels*?

§ 71.

**Geschiedenis der Nederlanden gedurende de
middeneeuwen.**

391. Wat noemt men het *steenen tijdperk* in de geschiedenis, en welke overblijfselen daaruit zijn er in ons land?
392. Wie waren de oudste bewoners van dit land naar historische berichten? (*Friezen*, *Bataven*).
a. Wanneer werden zij door *Drusus* onderworpen?
393. Welke poging deed *Claudius Civilis*?
394. Wie overstroonden ook deze landen? (vijfde eeuw).
395. Wat deden *Willebrord* en *Bonifacius*?
a. Waartoe dwong *Karel de groote* de *Friezen*?
396. Hoe vergrootte *Lodewijk de vrome* de plaag van de invallen der *Noormannen*?

397. Hoe ontstond in de Nederlanden het *hertogelijk* en *grafe-
lijk* gezag?
398. Hoe kwamen de Nederlanden onder *Duitschland*?
a. Van welk hertogdom maakten zij deel uit?
b. Hoe was hun leenverhouding tot 't Rijk?
399. Welke gewesten waren de voornaamste?
400. Hoe ontstonden *steden*, *poorters*, *staten*?
401. Wat weet gij van Vlaanderens voorspoed en overmoed?
(Jacob van Artevelde).
402. Hoe ging het met *Gelderland*?
a. Wanneer werd het uit een graafschap een *hertogdom*?
b. Wat is er van den strijd tusschen de *Heekerens* en
Bronkhorsten?
c. Wat was het lot van *Arnold*? Wat van *Adolf* en *Karel*?
403. Hoe ging het met *Friesland*?
a. Gelukte het den Holl. graven het te onderwerpen?
b. Welk recht beweerde de Utrechtsche bisschop?
c. Strijd tusschen *Schieringers* en *Vetkoopers*.
d. Hoe kwam er eindelijk een *erfpotestaat*?
404. Welke is de oorsprong van het graafschap *Holland*?
a. Verhaal kortelijk hoe het overging van het *Holland-
sche* in het *Henegouwsche*, en daaruit in het *Beij-
sche*, *Bourgondische* en *Oostenrijksche* huis.

§ 72.

**Geschiedenis van Polen en Hongarije, gedurende de
middeneeuwen.**

405. Van welk ras zijn de *Polen*, en in welke eeuw begint
hunne geschiedenis?
406. Wat meldt de overlevering van de *Piasten*?
407. Wat weet gij van *Miecislav* I en *Dobrawka*?
408. Konden de Duitsche keizers Polen onderwerpen?
409. In welke deelen was het gesplitst?
410. Hoe werd Polen een *koningrijk*, en wel een *keurrijk*?
411. Hoe ontstond het huis der *Jagellonen*?

412. Welke veroveringen maakte de *Duitsche orde*?
 413. Hoe kwam *Wladislaw II* met haar in oorlog?
 414. Waartoe dwong haar *Kasimir II*?
 415. Wat matigden de *landsboden* zich aan?
 416. Wat weet gij van de *Hongaren* of *Madschyaren*?
 417. Wat van *Geisa* en *Stephannus den heilige*? (*Arpaden*).
 418. Wat van *Andreas II* en *Bela IV*?
 419. Wie regeerden later uit 't huis van *Anjou*?
 a. Welke landen aan den *Donau* behoorden tot *Hongarije*?

§ 73.

**De Scandinavische rijken gedurende de middeleeuwen.
 Oorsprong van Rusland.**

420. Welke drie punten moeten bij de Noordsche rijken niet worden voorbijgezien?
 a. Invoering van het Christendom in deze landen.
 b. De oorsprong van Rusland.
 c. De unie van Kalmar.
 421. Wien vereerden zij als *Odir*? (*Runenschrift*).
 422. Wanneer werd het Christendom 't eerst in *Denemarken* gepredikt?
 a. Wie was *Swen*, wie *Knoet* of *Kanut*?
 b. Wanneer namen *Zweden* en *Noorwegen* de christelijke leer aan?
 423. Wie was *Rurik* en van waar?
 424. Wat stichtte hij te *Nowgorod* en wanneer?
 425. Waar ligt *Kiew* en wat werd het?
 426. Wat gebeurde met *Wladimir den groote*?
 a. Hoe christelijk was het Christendom der Russen?
 427. Wanneer werd *Moskau* de hoofdzetel des rijks?
 a. Wanneer werd de titel *Czaar* aangenomen?
 428. Wat bepaalde de vermaarde unie van *Kalmar*?
 429. Wat gebeurde na *Margareta's* dood?
 430. Met wien begint 't huis *Oldenburg*?
 431. Wat werd bepaald bij 't *reces van Kalmar*?

§ 74.

De opkomst en de hernieuwing der Mongoolsch-Tartaarsche macht. De verovering van Constantinopel door de Turken, 1453.

432. Waar woonden de *Tartaren* en *Mongolen*?
433. Wat beteekent de naam *Tschingischan*?
434. Welke rooftochten deden onder hem de *Mongolen*?
a. Wie stuitten hen in Europa?
435. Wat deden zij met *Bagdad*?
436. Waardoor verviel hun rijk?
437. Wat weet gij van hun godsdienst?
a. Zijn zij *Christenen* of *Mohammedanen* geworden?
438. Waar ontstond het rijk der *Ottomanische Turken*?
439. Tegen welk rijk richtte het vooral zijne aanvallen?
440. Wat is de oorsprong der *Janitscharen*?
441. Wie veroverde *Hadrianopel*?
a. Oorsprong der benaming *Porte*.
442. Welke feiten bedreef *Bajazeth*?
443. Wie was *Timoerlenk* of *Tamerlan*?
a. Wat vestigde hij te *Samarkand*?
b. Was hij inderdaad meester van geheel Azië?
c. Waardoor onderscheidde hij zich van *Temoedschin*?
444. Waardoor ging zijn rijk weer spoedig te niet?
445. Welke nieuwe staten verrezen uit zijn rijk?
446. Waardoor ging het Grieksch-Romeinsch rijk zijn ondergang te gemoet?
447. Wat deed *Mohammed II*?
448. Wanneer viel *Constantinopel*? Wie was daar de laatste vorst?
449. Welken indruk maakten de Turken in Europa?

§ 75.

Overzicht van de geschiedenis der letteren en beschaving der Christenheid gedurende de middeleeuwen.

450. Is er veel uit de middeleeuwen te vermelden ten opzichte van de beoefening der letteren en wetenschappen?

451. Welken gunstigen invloed oefenden de *kloosters* en de daaraan verbonden *scholen*? (Librarii, d. i. afschrijvers der klassieke werken).
452. Bewijzen de *kronieken* uit dien tijd veel voor eene toenmaals algemeen verbreide beschaving?
453. Noem de voornaamste kroniekschrijvers.
a. Jornandes. *b.* Gregorius Turonensis.
c. Paulus Diaconus. *d.* Beda.
454. Wie zijn nog over uit de tijden der kruistochten?
a. Willem van Tyrus. *b.* Villehardouin.
c. Joinville. *d.* Frossart. *e.* Phil. de Comines.
455. Hoe stond het met de *dichtkunst*?
a. *Nibelungen*, een heldendicht, dertiende eeuw.
b. *Reintje de vos*.
c. *Minnezangers* (Troubadours, Trouvères, Meistreels).
d. Karel de Groote en zijn gevolg. Arthur en de ridders van de ronde tafel.
456. Hoe stond het met de *wijsbegeerte*?
a. De wapenhandel was haar niet gunstig en zij verliep zich in hevige geschillen.
b. Wat zijn *realisten* en *nominalisten*?
c. Wat is *scholastiek*?
d. Wat weet gij van Abélard en Héloïse?
457. Waardoor werd *Constantinopel* het brandpunt der geleerdheid?
458. Welke hoogeschoolen ontstonden in het Westen?
a. Oxford. *b.* Boulogna en Parijs.
c. Weenen, Heidelberg, Keulen en Erfurt. *d.* Leipzig.
459. Welke beroemde mannen leverde Italië in dit tijdvak op?
a. *Dante Alighieri*. (*Divina Comoedia*).
b. *Franciscus Petrarca*. (Wie was waarschijnlijk zijne *Laura*)?
c. *Boccaccio*. (*Decamerone*. Wat heeft deze titel in?)

NIEUWE GESCHIEDENIS.

§ 76.

Inleidende opmerkingen. De ontdekking van Amerika in 1492, en van den weg ter zee naar O. Indië in 1498.

Vestiging der Portug. heerschappij in O. Indië.

1. Wat gaf aanleiding tot de wedergeboorte als 't ware van 's menschen geest en daardoor tot een nieuw tijdperk in de algemeene geschiedenis?
2. Door wien is de boekdrukkunst uitgevonden?
3. Wat was het gevolg van vele andere gelijktijdige belangrijke gebeurtenissen?
4. Noem deze eens op.
 - a. Verzwakking van het leenstelsel.
 - b. Gebruik van schietgeweer. (Staande legers).
 - c. De kerkhervorming door Luther.
 - d. De ontdekking van Amerika.
 - e. Ontdekking van den zeeweg naar O. Indië.
5. Wat werd de grondslag der staatkunde bij de Europeesche staten ten opzichte van hunne onderlinge verhouding?
 - a. *Staatkundig evenwicht*. (Wat is dit?)
6. Wie heeft de *Kaap de goede hoop* ontdekt?
 - a. Wanneer had dit plaats? 1486.
7. Hoever kwam *Vasco de Gama*?
8. Welk voordeel trok men hieruit?
9. Wat geschiedde door en onder *Emmanuel I*?
10. Welken omvang had het gebied der Portugezen in Azië?
 - a. Waar legde men *factorijen* aan, en wat verstaat men hieronder?
11. Had het Portugesche *volk* of de *kroon* den handel in?
12. Welken invloed had deze voorspoed op 't volk?
13. Was de Portug. heerschappij in Indië van langen duur?
14. Welke verdienste komt aan *Christophorus Columbus* toe?
 - a. Waar is hij geboren?

15. Welk onthaal vond hij met zijne plannen eerst bij het *Portugesche*, daarna bij het *Spaansche* hof?
16. Welke ontdekkingen deed hij op zijn *eersten tocht*?
a. In 't jaar 1492.
17. Welke op zijn *tweeden tocht*?
18. Wat bepaalde de paus in zijn bul, en Ferdinand in zijn verdrag?
19. Was de inhoud van beide uitvoerbaar?
20. Wat hadden de gelukzoekers eigenlijk gedroomd in Indië te zullen vinden?
21. Wie verzelden Columbus op zijn *derden tocht*?
22. Wat is het stelsel der *repartimiento's*?
23. Door wien werden de Spanjaarden aan menschenjacht door *honden* gewend?
24. Hoe was de uitslag van den *derden tocht*?
25. Welke beschuldigingen bracht men bij den koning tegen Columbus in? (Roldan c. s.).
26. Hoe handelde *Bovadilla*?
27. Waarmede eindigde de *vierde tocht* van Columbus?
28. Van waar de naam *Amerika*?

§ 77.

De eerste reis rondom de wereld door F. Magelhan, 1519—1521. Vestiging der Spaansche heerschappij in Amerika. Mexico door Cortez veroverd, enz.

29. Wat ontdekte *Balboa* in 1513?
30. Wat *Ferdinand Magelhan*? (Straat van Mag.).
31. Van waar de naam *Stille Zuidzee*?
32. Wat overkwam Magelhan bij de Philippijnsche eilanden?
a. Wie volbrachten dus de eerste *reis rondom de wereld*?
33. Hoe zette *Ferdinand Cortez* het werk van Columbus voort?
a. Welk lot bereidde hij aan *Montezuma*?
b. Hoe werd hij in 1528 in Spanje geëerd?

34. Waartoe vereenigde zich *Frans Pizarro* met *d'Almagro* en den priester *de Leque*?
 - a. Welk was dat land? (*Peru*).
35. Wat deed herhaaldelijk hunne pogingen mislukken?
36. Wat deed Pizarro met *d'Almagro* in 1531?
37. Wie waren *Huascar* en *Atahualpa*?
 - a. Wat beteekent de titel *Inca* of *Ynca*?
 - b. Hoe handelden de Spanjaarden met deze beide broeders?
38. Waardoor hadden zij een ligte zegepraal over deze inboorlingen? (ruiterij, schepen, geschut, wapenrustingen, honden).
39. Hoe eindigden zij onderling?
40. Wat werd in Zuid-Amerika veroverd? (*Quito* en *Chili*).
41. Op welken trap van beschaving stonden bij de ontdekking van Amerika de *Mexicanen* en *Pernanen*?
42. Aan welken regeeringsvorm onderwierp de Spaansche kroon deze landen?
43. Hoe handelde men ten opzichte van godsdienst en wetenschap?
44. Welk voordeel trok men in Spanje uit deze koloniën?
45. Wat was het gevolg van de uitbreiding der *repartimiento's*?
46. Welke zilvermijnen waren vooral beroemd? (*Potosi*).
47. Welke andere voortbrengselen leverde de nieuwe wereld? (Van waar de *aardappelen*?)
48. In welke Spaansche haven viel de vloot uit Indië binnen?
49. Waren die opbrengsten werkelijk zoo groot?
50. Waartegen verzette zich de edele *Las Cazas*?
51. Welke nieuwe onmenschelijkheid kwam voor de mishandeling der Indianen in de plaats?
 - a. Wat is *assiento*?
52. In welke bestanddeelen splitst men de bevolking van Spaansch-Amerika?
 - a. Wat zijn *Chapetonen*, *Kreolen*, *Mulatten*, *Mestiezen*?
53. Welke waren de belangrijke gevolgen dezer ontdekkingen?
 - a. Hoe ontstond de zeehandel?
 - b. Hoe kwamen de zeemogendheden op?
 - c. Welken invloed oefenden de Spaansche en Portugesche volkplantingen?
 - d. Hoe breidde de kennis der natuur zich uit?

§ 78.

Oorlogen in Italië om Napels en Milaan 1494—1515. Duitschland onder Maximiliaan I, keizer uit het Habsburgsch huis 1493—1519. Karel V, 1506—1556.

54. Hoe werd Italië het doel der veroveringen?
55. Wat deed *Karel VIII* en hoe slaagde hij?
56. Wat *Lodewijk XII* tegen *Napels* en *Milaan*?
 - a. Waarop grondde hij zijne aanspraken op Milaan?
 - b. Wie was *Lodewijk Moro* (d. i. de zwarte).
 - c. Wat dwong hem weder tot afstand van *Napels*?
57. Wat weet gij van paus *Alexander VI*? (*Borgia*).
 - a. Wat van zijn zoon *Cesar* en zijne dochter *Lucretia*?
 - b. Welk aandeel had de paus aan het verbranden van *Savonarola*?
58. Wat bracht paus *Julius II* tot stand?
59. Wat deed echter weldra *Frans I*?
 - a. Wat werd door den slag bij *Marignano* beslist?
 - b. Wie was *Bayard* en hoe werd hij genaamd? (Sans peur et sans reproche).
60. Welk concordaat sloot Frans met *Leo X*?
61. Nam Maximiliaan I ijverig deel alleen aan de buitenland-sche aangelegenheden?
62. Wat weet gij van het *keizerlijk kamergerecht*?
63. Wat ging door deze instelling meer en meer te niet?
64. Hoe verdeelde *Maximiliaan* *Duitschland*?
65. Aan wie huwde hij zijn zoon?
66. Wie was de zoon van *Philips den schoone*?
67. Welke kroonen vereenigden zich op zijn hoofd?
68. Wat beoogde *Karel* in Spanje?
69. Waardoor werd de macht der *grandes* gefnuikt?
70. Waardoor besnoeide hij den invloed der cortezen van Castilië?
71. Hoe ging het na den dood van Maximiliaan met de keuze van een Duitschen keizer?
72. Wat ging aan Karels krooning vooraf?

73. Hoe ontstond een groote spanning tusschen Karel V en Frans I?

§ 79.

De oorlogen van Karel V tegen Frans I, 1521—1544.

Karels tochten tegen de Africaansche zeeroovers.

Soliman II, sultan der Ottomanische

porte van 1520—1566.

74. Hoevele oorlogen hebben *Karel* en *Frans* gevoerd?
75. Welke plaats bekleedde hierbij 't bezit van *Italië*?
76. Waren de tegenstanders tegen elkander opgewassen?
77. Wie waren in den eersten oorlog de *bondgenooten* van Karel?
78. Waardoor werd de connétable *Karel v. Bourbon* tegen Frans verbitterd, en wat volgde hieruit?
79. Hoe raakte Frans bij Pavia gevangen?
80. Wat werd bij den *vrede van Madrid* in 1526 bepaald?
81. Waardoor barstte al spoedig de *tweede oorlog* uit?
82. Hoe kwam *Bourbon* tot een krijgstoct tegen Rome, en wat was het lot der stad?
83. Hoe ging het daarbij met den paus?
84. Wie bewerkten den *vrede van Kamerijk*? (*Damesvrede*).
85. Wat viel Karel van den paus te beurt?
86. Hoe werden de *ridders van St. Jan* tot *Maltheserridders*?
87. Wat gebeurde in den slag bij *Mohacz*?
88. Wie dreven de Turken van *Weenen*?
89. Welke kroonen kwamen aan *Ferdinand*?
90. Wat nam men sedert aan omtrent de erfopvolging in *Boheme* en *Hongarije*?
91. Hoe beteugelde Karel V de zeerooverijen van *Tunis* en *Algiers*?
92. Waarmede eindigde de *derde oorlog* tusschen Karel en Frans?
93. Waarmede de *vierde*?

§ 80.

**Het begin der hervorming in Duitschland en Zwitserland
in 1517. Luther, Melanchthon en Zwingli.**

94. Waarom werd reeds in de vijftiende eeuw een levendige behoefte gevoeld aan eene verbetering der kerk *in hoofd en leden*? (Wat bedoelde men met deze uitdrukking?)
95. Wie waren de voorloopers der hervormers?
96. Gaf de kerk hun gehoor?
97. Wat was dus, in plaats van *hervorming*, het gevolg?
98. Waartoe liet Leo X aflaten veilen in Duitschland?
99. Wat zijn *aflaten*?
100. Waarop steunde dit begrip?
101. Waartoe gaf *Tetzel* aanleiding?
102. Wat weet gij van de levensgeschiedenis en den ontwikkelingsgang van *Maarten Luther*?
103. Van welk feit en van welken datum dagteekent de hervorming?
104. Wat deden *Cajetanus* en *von Miltitz*?
105. Welke geschriften gaf Luther uit en op welk beginsel beriep hij zich?
106. Hoe kwam hij er toe de *pauselijke banbul* en het *kano-niek recht* in 't openbaar te verbranden?
107. Welke wereldberoemde verklaring legde Luther op den rijksdag te *Worms* af? (1521).
108. Waarin is de *rijksban* van den *pauselijken ban* onderscheiden?
109. Hoe kwam en wat deed Luther op den *Wartburg*?
110. Wat dwong hem tegen *Karlstadt* op te treden? (Wie heet eigenlijk *Bodenheim*?)
111. Wat was voor Luther en de hervorming *Philip Melanchthon*? (*Schwarzerde*).
112. Hoe breidde de hervorming zich trapsgewijze uit?
113. Met wien zette Luther het werk voort?
114. Wie was *Katharina van Bora*?
115. Welk geschrift gaf Luther nu uit?

116. Wat werd in den eeredienst veranderd?
117. Welke steden en welke vorsten waren 't eerst der hervorming gunstig?
118. Hoe kwam *Pruissen* aan 't huis *Brandenburg*?
119. Tot welke beroeringen gaf eene verkeerde opvatting van de beginselen der Hervorming aanleiding?
 - a. Zwickauer profeten. (Wederdoopers).
 - b. Boerenoorlog.
120. Wat weet gij van *Ulrich Zwingli*?
121. Stemde hij volkomen overeen met *Luther*?
122. Waartoe gaf hun verschil aanleiding?
123. Hoe was dit aanvankelijk, hoe later?
124. Wat gebeurde in 1521 bij *Kappel*?
125. Wie was de grootste hervormer?
126. Wat was Luthers *hoofddenkbeeld*, en welke twee *hoofdstellingen* vloeiden daaruit voort?
127. Noem de *gevolgen* der hervorming.

§ 81.

De vorderingen der hervorming tot den godsdienstvrede te Augsburg in 1555. De Smalkaldische oorlog in 1546. De stichting van de orde der Jesuiten.

128. Hoe was de houding van den keizer tegenover de hervorming?
129. Waardoor werd de scheuring hoe langer hoe grooter?
130. Wat geschiedde in 1529 op den rijksdag te *Spiers*?
131. Wat is de oorspronkelijke, wat de afgeleide beteekenis van den naam *Protestanten*?
132. Wat viel voor op den rijksdag te *Augsburg*?
 - a. Wie was de steller van de *Augsburgsche confessie*?
133. Wie sloten het *Smalkaldisch verbond*?
134. Wat werd door den godsdienstvrede van *Neurenberg* bepaald?
135. Wat bracht voor een korte poos vereeniging van de beide partijen te weeg?

136. Wat weet gij van het rijk der Wederdoopers te Munster?
137. Waardoor werd later de spanning weer vergroot?
138. Hoe was de verhouding van de Luthersche vorsten ten opzichte van het *concilie van Trente* en den *rijksdag te Regensburg*?
139. Waardoor barstte de *Smalkaldische oorlog* los?
a. Wie werden in den *rijksban* gedaan?
140. Waardoor zegevierde de keizer?
141. Wat was nu het lot van den *keurvorst* en van den *landgraaf*?
142. Wie verkreeg het keurvorstendom?
143. Hoe werd de keizer weldra in 't nauw gebracht?
144. Wat werd bij het *Passauer verdrag* bepaald?
145. Wat door den godsdienstvrede van *Augsburg*?
146. Wat is te verstaan onder het *reservatum ecclesiasticum* of *geestelijk voorbehoud*?
147. Waardoor werd de oorlog met Frankrijk opgehouden?
148. Met welk doel werd de *orde der Jesuiten* gesticht?
149. Wat weet gij van *Ignatius van Loyola*?
150. Waardoor onderscheidde zich de *orde der Jesuiten*?
151. Hoe was hare organisatie?
152. Door welke middelen zocht zij invloed te oefenen?
153. Wat is in haar te prijzen, wat te laken?
154. Hoe herleefde door Loyola de *inquisitie*?

§ 82.

Spanje onder de koningen uit het Habsburgsch huis
 Philips II en Philips III. De kerkelijke staat onder
 Gregorius XIII en Sixtus V. Portugal wordt
 een gewest van Spanje, 1556—1621.

155. Wat dreef keizer Karel tot *troonsafstand*?
a. *Wanneer* deed hij afstand? *Waar* stierf hij?
156. Welk een man was *Philips II*?
157. Wat bracht hij in *Arragon* ten uitvoer?
158. Welken rang nam Spanje in Europa in?

159. Wat weet gij van de veldslagen bij *St. Quentin* en *Grevelingen*? (Lamoraal van Egmond).
160. Wat werd door den vrede van Cateau-Cambresis bepaald?
161. Wie zijn de *Morisco's*, en wie eindigde den strijd tegen hen?
162. Wat weet gij van den zeeslag bij *Lepanto*?
163. Op welke gronden nam Spanje bezit van *Portugal*?
164. Wat is ons bekend van *Don Carlos*?
165. Op wien ging de kroon van Spanje over?
166. Aan wien liet *Philips III* het bewind over?
167. Hoe ging onder den hertog *de Lerma* het land steeds achteruit?
168. Welk nadeel berokkende de verdrijving der *Morisco's*?
169. Welke bezittingen had Spanje in *Italië*?
170. Waardoor is paus *Gregorius XIII* vooral vermaard?
 - a. Waardoor verhielp hij de gebrekkige inrichting van den kalender? (Cilius).
171. Wat weet gij van *Sixtus V*?

§ 83.

**Duitschland onder de keizers uit het Habsburgsch huis
na Karel V. 1556–1618.**

172. Wien beval Karel als zijn *opvolger* in de *keizerlijke waardigheid* over Duitschland aan?
173. Welken indruk maakte *Ferdinand I*?
174. Strekten de besluiten van het concilie van *Trente* tot *hereeniging* der gescheurde kerk?
175. Welke waren de gewichtigste dier besluiten?
176. Onder welken *invloed* waren zij genomen?
177. Werden zij in Frankrijk voor *verbindend* verklaard?
178. Waren Katholieken en Protestanten met elkander te vreden?
179. Hoe ging het onder *Maximiliaan II*?
180. Hoe onder *Rudolf II*?
181. Welken schadelijken invloed oefenden de Jesuiten?
182. Was er onderlinge eenheid bij de Protestanten?

183. Wat gaf aanleiding tot het sluiten der *unie*? 203.
184. Wie stond daarentegen aan 't hoofd der *Ligue*? 204.
185. Hoe werd het openvallen van 't hertogdom *Gulik* en *Kleef* een nieuwe twistappel? 205.
186. Wie vond steun bij de Protestanten, wie bij de Katholieken? 206.
187. Welke beteekenis had de uitvaardiging van den *majesteits-brief* in Boheme? 207.
188. Welk *verdrag* sloten de Protestanten en Katholieken onderling? 208.
189. Waardoor moest Rudolf voor *Matthias* wijken? 209.
190. Waardoor brak de *dertigjarige oorlog* uit? 210.
- a. Wat geschiedde te *Braunau* en te *Klostergrab*? 210.
- b. Wie stelde zich aan 't hoofd der Protestantsche stenden? 211.
- c. Wat deed men den beiden keizerlijken stadhouders, *Slawata* en v. *Martinitz*? 211.

§ 84.

**De Nederlanden onder Karel V en Philips II tot de
unie van Utrecht. 1515—1579.**

191. Over hoeveel vorstendommen en heerlijkheden in de Nederlanden werd Karel V soeverein? 212.
192. Vormden deze 17 gewesten ook onderling *één* gebied? 213.
193. Wat bedong Karel bij het verdrag van Augsburg? 1548. 214.
194. Hoe ging het met de leenroerigheid van sommigen dezer gewesten? 215.
195. Wat ontrukte Karel aan Frankrijk? 216.
196. Wie was hier te lande Karels landvoogdes? 217.
197. Wat verminderde de liefde zijner onderzaten tot Karel V? 218.
198. Wie was de landvoogdes van Philips II? 219.
199. Was Philips in deze gewesten ook de IIe graaf? 220.
200. Wie was *Antonius Perenot*? 221.
201. Wie waren de voornaamste tegenstanders van Granvelle? 222.
202. Maakte Philips zich hier meer bemind dan zijn vader geweest was? 223.

203. Wat nam den Nederl. adel nog meer tegen hem in?
a. Welke bisdommen richtte Philips op?
204. Waardoor moest Granvelle ten slotte wijken?
205. Wat hield het *compromis* in?
206. Wat deden de edelen onder aanvoering van *Hendrik van Brederode* en *Lodewijk van Nassau*?
a. Van waar de naam *geuzen*?
207. Wat was de *beeldstorm*?
208. Waartoe werd *Alva* herwaarts gezonden?
209. Wie werd nu in plaats van Oranje *stadhouder van Holland*?
a. Wie was *Philips v. Marnix*, heer van *St. Aldegonde*?
210. Wat deed de *raad van beroerte*?
a. Welk was het lot van *Egmond* en *Hoorne*?
211. Wat deed nu *Oranje*? (Slag bij *Heiligerlee*, slag bij *Jemmingen*).
212. Welke drukkende belastingen schreef *Alva* nu uit?
213. Wat geschiedde met *den Briel*?
214. Wat was van die verovering het gevolg?
215. Welken stouten stap namen nu de staten van Holland?
216. Welke steden werden fel geteisterd, welke hield zich staande?
217. Hoe ging het den opvolger van *Alva*, *Don Louis de Requesens*?
218. Wat was de *pacificatie van Gent*?
a. Wat het eeuwig edict?
219. Wat droeg men aan *Matthias* van Oostenrijk op?
220. Wat deed *Alexander Farnese*, hertog van Parma?
a. Wat hield het verdrag van *Atrecht* in?
221. Wat was de *unie van Utrecht*?
222. Welke gebreken kleefden haar als grondwet aan?
223. Werd de unie aanstonds door alle gewesten onderteekend?

§ 85.

De Nederlanden van de unie van Utrecht tot het einde van het twaalfjarig bestand. De O. Indische compagnie en hare vestiging in Indië. 1579–1621.

224. Hoe ging het den Spanjaarden onder Parma?

225. Hoe slaagde *Frans van Anjou*? 24
226. Hoe was verder het lot en einde van *Willem I*? 24
227. Wat was het gevolg van *Antwerpen's verovering* door Parma? 24
228. Wie werd stadhouder over Friesland? 24
229. Wien droegen de staten-generaal de souvereiniteit op? 24
230. Hoe kwam *Leycester* hier en waardoor moest hij weer vertrekken? 24
- a. Welk standpunt hadden toen reeds *Maurits* en *Joan van Oldenbarnevelt*? 24
231. Welk was het lot van de *Armada*? 24
232. Welke voordeelen behaalde *Maurits*? 24
233. Welken maatregel nam Philips met de Nederlanden? 24
234. Welke uitkomst had de slag bij *Nieuwpoort*? 24
235. Wat deed *Ambrosius Spinola*? 24
236. Wat leidde tot het *twaaalfjarig bestand* en wat bepaalde het? 24
237. Wat gaf aanleiding tot de oprichting der *Oost-Indische compagnie*? 25
- a. Hoe groot was haar kapitaal? 25
- b. Hoe was hare inrichting en haar bestuur? 25
- c. Waar vestigden zich onze voorouders in de Oost? 25
238. Wat weet gij van de gouverneurs-generaal *Both* en *Coen*? 25
239. Wat weet gij van de godsdienstgeschillen die op de synode van Dordrecht beslist zijn? 25
- a. Hoe was de verhouding van *Maurits* en *Oldenbarnevelt*, en wat was het einde van den laatste? 25
- b. Welk was het lot van *Hugo de Groot*? 25
- c. Wie waren *Gomar* en *Arminius*? 25
- d. Hoe werden deze *kerkgeschillen* tot *staatsgeschillen*? 25

§ 86.

**De regeeringsvorm der Nederlanden ten tijde
van de Republiek.**

240. Wie was van ouds hier *souverein* en welke rechten had hij als zoodanig? 26

241. Welke *beperking* vond het soevereiniteitsrecht in de rechten des volks?
 - a. Wat waren *dagvaarten*, wat *beden*?
 - b. Waardoor gingen de *buitengewone* *beden* in *gewone* over?
242. Wat verstond men onder de *staten*?
243. Welk recht begonnen de staten en vooral de *staten-generaal* te begeeren?
244. Kwam het hiertoe, of bleef de vorst *onbeperkt*?
 - a. Door wien regeerde hij het *land*, door wien bestuurde hij de *gewesten*?
245. Wien erkenden de staten van Holland na 1572 als stadhouder? (Was dit eigenlijk niet een fictie?)
246. Welk aandeel hadden de staten aan de regeering?
247. Wat is de *hooge overheid* en aan wien werd zij door de staten opgedragen?
248. Is de prins ooit tot *graaf* benoemd?
249. Wie namen na zijn dood de *hooge overheid* in handen?
250. Welke was de verhouding van *Maurits* tot *Leycester*?
251. Welk onzeker gezag had eigenlijk na Willem I de prins van Oranje *als stadhouder*?
252. Hadden alle gewesten steeds denzelfden vorst tot stadhouder?
253. Was er ook soms een *stadhouderloos* tijdperk?
254. Wat werd in 1747 erfelijk verklaard?
255. Bij wie berustte tijdens de republiek de *sovereiniteit*?
256. Hoe was de inrichting van de staten van afzonderlijke gewesten?
257. Geef het aantal stemmen op, waarover ieder hunner te beschikken had.
258. Was er onderscheid tusschen *gecommitteerde raden* en *gedeputeerde staten*?
259. Aan wie was de *rechtspraak* toevertrouwd?
260. Welk collegie noemde men *staten-generaal*?
 - a. Welke zijn de *generaliteitslanden*?
261. Hoe was de verhouding van dit collegie tot den *raad van state*?
262. Welke was de verhouding der onderscheidene provinciën in 't opbrengen van de lasten?

263. Wat was opgedragen aan de *rekenkamer*?
 264. Wat behoorde tot de taak der *admiraliteit*?
 a. Uit hoeveel collegiën bestond zij?

§ 87.

**Frankrijk onder de laatste Valois, en onder den eersten
 Bourbon. Johan Calvijn. De godsdienstoorlogen.
 1547—1610.**

265. Wie was de opvolger van Frans I?
 266. Maakte de hervorming vorderingen onder *Hendrik II*?
 267. Wie was *Jean Chauvin*?
 268. Wat deed hij als *hervormer*?
 a. Wat is zijne *Institutio religionis christianae*?
 269. Waar sleet hij verder zijn leven?
 270. Welken staatsvorm gaf hij aan het stadsbestuur te Genève?
 271. Welke vlek rust op zijne nagedachtenis? (*Michael Servet*).
 272. Wat had in Frankrijk het streven naar hervorming ten
 gevolge onder Hendriks drie zonen?
 273. Met wie was *Frans II*, de dauphin, gehuwd?
 274. Welke was de verhouding der *Guises* en der *Bourbons*?
 a. Van wien stamden de *Guises* af?
 b. Van wien de *Bourbons*?
 c. Wat weet gij van *Antoine*, koning van *Navarre*, en
 van *Lodewijk*, prins van *Condé*?
 275. Aan welke zijde stond de beroemde admiraal *de Coligny*?
 a. Wat was deze laatste van Willem I van Oranje?
 276. Van waar de naam *Hugenooten*?
 277. Wie was *Katharina de Medici*?
 278. Wie *Karel IX*?
 279. Welke partij kozen beide in den woedenden burgeroorlog,
 die nu (1562—1598) losbarstte?
 280. Wie was *Hendrik van Béarn*?
 281. Hoe weifelde het hof in zijne neiging?
 282. Met wie werd Hendrik van Béarn in 't huwelijk verbonden?
 283. Wat weet gij van den *Bartholomeusnacht* of *Parijsche
 bloedbruiloft*?

284. Wie werd het doorluchtigste slachtoffer van dezen moord?
285. Wat deed paus *Gregorius XIII* na deze afschuwelijke slachting?
286. Waartoe zag zich *Hendrik van Navarre* gedwongen?
287. Wie werd het hoofd der *ligue* en wat beoogde deze?
288. Wat liet *Hendrik III* zijn mededinger *Hendrik de Guise* doen?
289. Welk lot trof weldra hem zelf?
290. Welk huis kwam met *Hendrik IV* op den troon?
291. Wat noopte hem *katholiek* te worden?
292. Wat werd bij het *edict van Nantes* bepaald?
293. Wat deed hij met hulp van *de Sully*?
294. Wat is de *paulette* en waartoe leidde hare invoering?
295. Wat had *Hendrik IV* voor, ten opzichte van het *staatkundig evenwicht* van Europa?
296. Welk een noodlottig uiteinde had deze vorst?

§ 88.

gheacht
Engeland onder de Tudors en onder Jacob I uit het geslacht van ~~Tudor~~. De hervorming volledig in Schotland ingevoerd. Maria Stuart. 1509—1625.

297. Waardoor onderscheidde zich Engeland van alle staten op 't vasteland?
298. Wat ontkiemde onder *Hendrik VIII*?
299. Wie was *Wolsey*?
300. Had *Hendrik* zich ook in de buitenlandsche aangelegenheden gemengd?
301. Hoe was de verhouding des konings tegenover de hervorming? (*Defensor fidei*).
302. Waardoor kwam hij in vijandschap met den paus?
303. Hoe handelde de koning in zake zijner echtscheiding en van zijn daarop volgeud tweede huwelijk met *Anna Boleyn*? (Welken raad gaf hem *Cranmer*?)
304. Hoe handelde hij verder in het kerkelijke?
305. Hoe wordt zijn zedelijk karakter ongunstig ontsluiert ter gelegenheid van zijne zes huwelijken?

306. Hoe ging de hervorming voort onder *Eduard VI*?
 a. Wat deed hierbij Cranmer, aartsbisschop van Canterbury?
307. Hoe ging het met de hervorming in Schotland? (Wie was *John Knox*?)
308. Welk was het lot van *Johanna Gray*?
309. Wat was het onmiddelijk gevolg van *Maria's* troonsbestijging?
310. Hoe werd daarentegen de hervorming doorgezet onder *Elisabeth*?
 a. Van wie was zij de dochter?
 b. Welke maatregelen nam zij?
 c. Hoe ontstond de Anglikaansche kerk? (Wat is de belijdenis der 39 artikelen? Is de Anglikaansche dezelfde als de Episcopale kerk?)
311. Wat is het karakter der Engelsche kerk?
312. Wat zijn *dissenters*?
313. Hoe verschilden de *puriteinen* van de *presbyterianen*?
314. Wat is de sekte der *kwakers*?
315. Welke gedragslijn volgde *Elisabeth*?
 a. Hoe ging het met de nijverheid?
 b. Hoe met de schatkist?
316. Wat deed Francis *Drake*?
317. Wat deed *Davis*?
318. Wat werd in 1600 opgericht?
319. Wat vermocht nu reeds de oorlogsvloot?
320. Wat was het lot van *Essex*?
321. Hoe te oordeelen over het karakter van *Elisabeth* en haar gedrag jegens *Maria Stuart*?
 a. Waardoor had de laatste zich den haat van Elisabeth op den hals gehaald?
 b. Wie was haar tweede man, *Hendrik Darnley*, en waardoor kwam hij om?
 c. Welk was het einde van den gunsteling *Riccio*, hem reeds vroeger door Darnley bereid?
 d. Waaraan had graaf *Bothwell* zich schuldig gemaakt?
322. Hoe leidde dit alles tot den dood op 't schavot van de ongelukkige *Maria Stuart*?

323.

324.

325.

326.

Du

327.

328.

329.

330.

331.

332.

333.

334.

335.

336.

337.

338.

339.

340.

341.

342.

343.

344.

345.

346.

347.

- 323. Welk huis kwam na Elisabeth op den Engelschen troon?
- 324. Hoe heette nu het rijk na de vereeniging met Schotland?
- 325. Wat maakte Jacob bij alle partijen gehaat?
- 326. Wat is het *buskruitverraad* (in 1605)?

§ 89.

**Duitschland onder de Habsburgsche keizers Ferdinand II
en Ferdinand III, en de 30jarige oorlog.
Van 1619—1648.**

- 327. Wie was *Ferdinand II*? Van wien de neef en opvolger?
- 328. Welke godsdienstige gevoelens had hij?
 - a. Welken invloed hadden de Jesuiten op hem?
- 329. Wat merkte hij aan als een heiligen plicht?
 - a. Wat ontvlamde nu terstond?
- 330. Wie werd daarentegen in Boheme tot koning gekroond?
- 331. Wie werd des keizers bondgenoot?
- 332. Wat deden *Maximiliaan van Beijeren* en *Tilly*?
- 333. Waar zocht de „winterkoning” zijn toevlucht?
- 334. Waarmede eindigde de opstand in Boheme?
- 335. Hoe stonden *Christiaan IV* en *Wallenstein* tegen elkander over?
- 336. Wie was deze *Wallenstein* en wat deed hij?
- 337. Wat deed *Tilly* tegenover Christiaan bij *Lutter*?
- 338. Hoe hield zich de stad *Straalsund*?
 - a. Wie sloten den vrede van *Lubeck* en wanneer?
- 339. Op wat wijze nam het aanzien van Wallenstein toe?
- 340. Wat deed men om hem weer ten val te brengen?
- 341. Wat hield de keizer als zijn hoofddoel in 't oog?
- 342. Van waar daagde krachtige hulp voor de Protestanten op?
- 343. Welke staatkunde volgde Frankrijk nu?
- 344. Waartoe haalde Richelieu *Gustaaf Adolf* over?
- 345. Sloten de Prot. vorsten in Duitschland zich bij hem aan?
- 346. Wat was het vreeselijk lot van *Maagdeburg*?
- 347. Welke overwinningen behaalde Gustaaf Adolf?

348. Hoe kwam Wallenstein weder tot den veldheerstaff?
349. Waarmede eindigde de slag bij *Lützen*?
350. Wat deden, na den dood van Gustaaf Adolf, *Baner*, *Torstenson* en anderen?
351. Wat deed *Axel Oxelstierna*?
352. Waardoor wekte Wallenstein den argwaan des keizers?
353. Wie smeedden eene samenzwering tegen den beroemden veldheer?
354. Hoe kwam Wallenstein zelf aan zijn einde?
355. Wie sloten een afzonderlijken vrede met den keizer?
356. Wat deed nu *Frankrijk*?
357. Wat deed *Torstenson* in 1642? (Hij sloeg Piccolomini bij Leipzig).
358. Wat deed hij tegen *Denemarken*?
- a. Wat werd bepaald bij den vrede van *Brömsebro*?
359. Welke voordeelen behaalde *Torstenson* verder?
360. Wat veroverden *Condé* en *Turenne*?
- a. Wat was de eigenlijke naam van den grooten *Condé*?
361. Welke vreeselijke ellende bracht de oorlog over Duitschland?
362. Op welke twee plaatsen werd eindelijk de vrede in 1648 geteekend?
- a. Wat werd op 't stuk van godsdienst bepaald?
- b. Wat ten opzichte van 't *kamergerecht*, van 't *geestelijk voorbehoud*, van de *landshoogheid*?
363. Welke macht bleef den keizer tegenover den *rijksdag*?
364. Hoe kwam het tot het oprichten van een *achtste keurvorstendom*?
365. Hoe werd *Brandenburg* vergroot?
366. Wat werd over *Frankrijk* en *Zweden* bepaald?

§ 90.

De Nederlanden sedert het einde van het twaalfjarig
bestand tot den vrede van Westminster. De W.
Indische compagnie. De eerste zeeoorlog
met Engeland. 1621—1654.

367. Wie werd stadhouder in Friesland en wie in de overige gewesten?

368. Wat weet gij van de oprichting der *West-Indische maatschappij*?
369. Waar werd *Frederik Hendrik*, na Maurits dood, stadhouder?
370. Welke steden nam hij in?
371. Hoe ging het ons ter zee? (*Piet Hein*).
372. Hoe met het bezit van *Brazilië*?
373. Wat weet gij van den zeeslag bij *Duins*?
374. Waaraan maakte de *vrede van Munster* (1648) voor ons land een einde?
375. Tusschen wie ontstond nu een geschil over het afdanken van troepen?
- a. Wat is de *Loevesteinsche factie*?
376. Wat werd na den dood van *Willem II* besloten?
377. Wat weet gij van het *stadhouderloos tijdperk* onder *Johan de Witt*?
378. Wat weet gij van den zeeoorlog met Engeland?
- a. *Michiel Adriaansz. de Ruyter* — slag bij Plymouth.
- b. *Tromp* bij *Portland* en bij *ter Heyde*.
- c. Wat werd bij den vrede te *West-Minster* bepaald? (*Acte van seclusie*).

§ 91.

Frankrijk onder de Bourbons Lodewijk XIII en den XIV gedurende het beheer van Richelieu en Mazarin. De fronde. 1610—1660. Spanje onder Philips IV, koning uit het Habsb. huis, 1621—1665. Portugal onder het huis van Braganza, sedert 1640.

379. Over wie was *Maria de Medici* regentes?
380. Wie was *Richelieu*? (*Académie Française*).
381. Welke strekking had zijne staatkunde?
382. Wat deed hij ten opzichte van de hugenooten?
- a. Val van *Rochelle*. 1629.
383. Hoe was zijne houding ten opzichte van het *edict v. Nantes*?

384. Wie werd regentes over *Lodewijk XIV*? 399.
385. Wie was *Mazarin*? 400.
- a.* Welk onderscheid was er tusschen hem en Richelieu? 401.
386. Waardoor ontstonden onder zijn bestuur woelingen? 402.
387. Welke rol speelde tegenover hem het parlement van Parijs? 403.
- a.* Wie noemde men *frondeurs*? 404.
388. Wie waren de aanvoerders der beide partijen in dezen burgeroorlog? 405.
- a.* Hoe ging het zelfs *Mazarin*? 406.
- b.* Van waar het woord *barricaden*? 407.
389. Welken stap deed *Condé*, en wat had dit voor hem ten gevolge? 408.
390. Welke partij zegevierde ten laatste? 409.
391. Hoe eindigde, door het huwelijk van Lodewijk XIV, de oorlog met Spanje? 410.
- a.* Wat werd bij den *vrede der Pyrenaeën* bepaald? 411.
392. Hoe ging het Spanje onder *Philips IV*? 412.
- a.* Welke waren de *teekenen* van het toenemend verval, welke waren daarvan de *oorzaken*? 413.
393. Hoe eindigden de oproeren in *Catalonië*, *Napels* en *Portugal*? 414.
- a.* Wat had met *Mas-aniello* te Napels plaats? 415.
- b.* Hoe werd *Portugal* weer een zelfstandig rijk? (*Johan IV*, vrede van Lissabon 1668). 416.

§ 92.

Engeland onder Karel I Stuart, tot het einde der omwenteling en tot zijn dood. 1625—1649.

394. Wie was de opvolger van *Jacob I*? 417.
395. Welke moeielijkheden erfde *Karel I* van zijn vader? 418.
396. Welke twee onberaden stappen deed hij terstond? 419.
397. Welke nadeelige gevolgen kwamen hieruit voort? 420.
398. Wat was het gevolg van den hulpkreet der hugenooten uit la Rochelle?

399. Hoe werd nu zijne verhouding tot het *parlement*? (Wat is de *petition of right*?)
400. Wat eischte het lagerhuis omtrent het *tonne*- of *waaggeld*?
401. Door wien werd *Buckingham* vermoord?
402. Wat gebeurde onder den minister *Thom. Wentworth*?
403. Op wat wijze verschaft Karel zich geld? (Monopoliën. Scheepsgeld).
404. Wat geschiedde door de *sterrekamer*, wat door de *hooge commissie*?
405. Wie was *Laud*?
406. Welke *liturgie* ontwierp hij?
407. Wat sloten de Schotten tegen de gewelddadige invoering dezer liturgie?
- a. Wat is het *covenant*?
408. Wat noemt men het *korte parlement*?
409. Wat noemt men het *lange*?
410. Wat was het lot van *Strafford* en *Laud*?
411. Wat was het gevolg der gevangenneming van *Pym* en *Hampden*?
412. Wie heetten *cavaliers*, wie *rondhoofden*?
413. Wat deden *Fairfax* en *Cromwell*?
414. Hoe gedroegen zich de *Schotten* tegen Karel?
415. Wat zijn *independenten*?
416. Wat weet gij van *Cromwell's* levensgeschiedenis?
417. Wat noemt men het *romp-parlement*?
418. Hoe was het uiteinde van *Karel I*?

§ 93.

**Engeland als Republiek en onder den Protector
Cromwell tot de Restauratie. 1649—1660.**

419. Hoe handhaafde Cromwell de *republiek* tegen Karel II?
- a. Waarheen nam de laatste de vlucht?
420. Welke oorlogen voerde Cromwell met ons land en Spanje?
- a. Wat was de *acte van navigatie*?

421. Wat noemt men het *barebone-parlement*?
422. Hoe kwam Cromwell aan den titel van *protector*?
423. Welke maatregelen moest hij nemen tegen de herhaalde samenzweringen?
- a. Wanneer stierf hij?
424. Wat deed zijn zoon *Richard*?
425. Wat bewerkte generaal *Monk*?
- a. Wat heette de *restaurantie*?

§ 94.

**Het Noorden en Oosten van Europa. Gustaaf Wasa en zijn
huis in Zweden tot 1654. De oorlog van Karel X
Gustaaf tegen Polen, Denemarken en bond-
genooten, tot den vrede van Oliva en
Kopenhagen. 1520—1660.**

426. Wie was *Christiaan II*?
- a. Wat is het *Stockholm's bloedbad*?
427. Wat deed *Gustaaf Wasa*?
428. Hoe bekwam hij de koningskroon?
429. Welken weg sloeg hij in om de schatkist te vullen?
430. Hoe voerde hij op voorzichtige wijze de hervorming in?
431. Wien droegen *de Denen* de kroon op?
432. Wat deden de rijksstenden in Denemarken en Noorwegen?
433. Hoe breidde *Gustaaf Adolf* Zweden uit?
434. Wat weet gij van zijne dochter *Christina*?
435. Wat is ons bekend van *Karel X Gustaaf*?
- a. Welk aandeel hadden de Nederlanden aan een oorlog tegen hem?
- b. Wat werd bij den vrede van *Oliva*, wat bij dien van *Kopenhagen* bepaald?
436. Wie was de *grootte keurvorst* en wat weet gij van hem?

§ 95.

**Overzicht van de geschiedenis der letteren en beschaving
in Europa gedurende de 16^e en 17^e eeuw.**

437. Wat bevorderde de studie der oude classici?
438. Wat weet gij van de verdiensten ten opzichte der astronomie van *Kopernicus*, *Kepler* en *Galilei*?
439. In welke wetenschap hebben *Aug. Thuanus*, *Hugo Grotius* en *Macchiavelli* uitgemunt?
440. Hoe en waardoor hebben *Baco Verulamius*, *Hobbes*, *Cartesius* en *Spinoza* op 't gebied der wijsgeerte uitgeblonken?
441. Wat weet gij van *Tasso*, *Cervantes* en *Camoëns*?
442. Wat van *Shakespeare* en *Milton*?
443. Stond *Vondel* met hen gelijk?

§ 96.

**Frankrijk onder Lodewijk XIV, koning uit 't huis
van Bourbon 1660—1715.**

444. Wat was voor Frankrijk en Zweden het gevolg van den *Westphaalschen vrede*?
445. Wat was voor Frankrijk de vrucht geweest van het beheer van *Richelieu* en *Mazarin*?
446. Wat zette Lodewijk XIV aan Frankrijk bij?
447. Wie waren *Colbert*, *Lionne*, *Louvois*, *Vauban*?
a. Noem de voornaamste *veldheeren* van Lodewijk XIV.
448. Was de eeuw van Lodewijk XIV even roemrijk op letterkundig gebied?
a. Wat weet gij van *Corneille*, *Racine*, *Molière*, *La Fontaine*, *Boileau*, *Bossuet*, *Fénelon*?
b. Wie waren *Poussin* en *Lorrain*?
c. Wie was *Lulli*?
449. Wat heeft Colbert ter bevordering van den bloei der letterkunde gedaan?
450. Welken rang nam Frankrijk daardoor in Europa in?

451. Onder welke verklaring en met welke beginselen aanvaardde Lodewijk XIV de regeering?
452. Wat bewoog hem tot de herroeping van het *edict van Nantes*?
453. Wat geschiedde ten opzichte van de Hugenooten terstond na den dood van Colbert?
454. Wat zijn de beruchte *dragonnades*?
455. Waarheen weken de Hervormden uit, en ten getale van hoeveel? (Refugiés. 500,000).
456. Waardoor bracht de koning zijn land op den rand van den ondergang?
 - a. Wie waren de befaamde *minnaressen* des konings?

§ 97.

**De oorlog van Lodewijk XIV tegen Karel II van Spanje
tot den Vrede van Aken in 1668. Die van Lodewijk
verbonden met Karel II en met Zweden tegen de
Nederlanden tot den vrede van Nijmegen.
1672—1678.**

457. Wat zocht de koning van Frankrijk, en gelukte hem dit?
458. Waarover bond hij den strijd aan met zijn zwager, den koning van Spanje?
 - a. Wat veroverden *Turenne* en *Condé*?
459. Hoe kwam de *triple alliantie* tegen hem tot stand?
460. Waarmede moest Frankrijk zich bij den *vrede van Aken* tevreden stellen?
461. Hoe zocht zich Lodewijk op ons te wreken?
462. Welke gunstige gebeurtenissen deden zich al spoedig in onzen benarden toestand op?
463. Welke *bondgenooten* verloor Frankrijk?
464. Hoe ging de oorlog *te land* onder Willem III?
465. Wat viel voor in de Middellandsche Zee met *de vloot*?
466. Waar sloot de republiek met Frankrijk vrede?
467. Wat deed Willem III nog vier dagen daarna?
468. Hoe ging het met Spanje? Hoe met de overige bondgenooten van Nederland?

§ 98.

**De 9jarige oorlog van Lodewijk XIV tegen het Weener-
verbond tot den vrede van Rijswijk. 1688—1697.**

**De Spaansche successie-oorlog tot den vrede
van Utrecht, dien van Rastadt en
Baden. 1700—1714.**

469. Welk onrecht pleegde Lodewijk XIV door middel van de *Chambres de réunion*?
470. Welk verbond bracht Willem III tegen hem tot stand?
 - a. Hoe ging 't met het bezit van het prinsdom Oranje?
 - b. Wie verbonden zich te *Augsburg* 1686 tegen Lodewijk?
 - c. Wie in het *Weener-verbond* 1690?
471. Hoe hielden de Franschen in de Rijnstreken huis bij 't begin van den 9jarigen oorlog?
472. Hoe viel de krijgskans uit in *Italië* en de *Zuidelijke Nederlanden*?
 - a. Wat weet gij van den slag bij *Fleurus*?
 - b. Wie werd in Ierland bij Boyne verslagen?
 - c. Hoe was de uitkomst van de veldslagen bij *Steenkerken* en bij *Landen en Neerwinden*?
 - d. Hoe ging het *Victor Amadeus* in Italië?
473. Wat leidde eindelijk tot den *vrede van Rijswijk* en wat werd er bij bepaald?
 - a. Zeeslag bij kaap *la Hogue*.
474. Wat gaf aanleiding tot den *Spaanschen successie-oorlog*?
 - a. Welke aanspraken deed *Lodewijk*, welke keizer *Leopold* gelden?
 - b. Welke maatregelen nam *Willem III*?
 - c. Wat bepaalde het *testament* van *Karel II*?
475. Welke Duitsche vorsten wist Lodewijk te winnen?
476. Met wie verbond zich keizer *Leopold*?
 - a. Wie was prins *Eugenius*?
 - b. Wanneer stierf *Willem III*?
477. Welken loop nam de oorlog en waar werd hij gevoerd?
478. Wie noemt men het *driemanschap* in dezen oorlog? (*Malborough, Heinsius, Eugenius*).

479. Welke nederlagen leden de Franschen? (bij *Hochstädt* en bij *Blendheim*).
480. Wat viel in Spanje vóór?
a. Hoe kwam *Gibraltar* in Engelsche handen?
481. Wat deed eerst *Malborough*, daarna *Eugenius*, eindelijk beide gezamenlijk?
482. Waarop stuitte de vrede, door Lodewijk begeerd, gedurig af?
483. Wat volgde op den slag bij *Malplaquet*?
484. Welke twee gebeurtenissen brachten Lodewijk onverwachts redding aan? (De dood van Jozef I, en de ongenade van *Malborough*).
485. Wat was, na den vrede van Utrecht 1713, toegevalen aan *Philips V*, den *Nederlanden*, *Engeland*, *Savoye*, *Pruisen*?
486. Wat werd bij den vrede van *Rastadt* en *Baden* bepaald?

§ 99.

**Engeland onder de Stuarts Karel II en Jacob II,
alsmede onder Willem III van Oranje-
Nassau. 1660—1702.**

487. Beantwoordde de regeering van Karel II aan de verwachtingen daarvan opgevat?
488. Welke *zee-oorlog* barstte nu weldra uit?
489. Welke waren daarvan de oorzaken?
a. Karels wrok tegen de staatspartij.
b. Naijver van Engeland over onzen handel.
490. Wat ontnamen ons de Engelschen in Amerika?
491. Wat trof ons in den slag bij *Lowesthoff*?
492. Wat weet gij van den *vierdaagschen zeeslag*?
493. Hoe ging het ons bij *Duinkerken*?
a. Wat was hier aan *Cornelis Tromp* te wijten?
494. Hoe droeg de *tocht naar Chattam* zich toe?
495. Wat werd bij den *vrede van Breda* bepaald?
a. Wat is „*uti possidetis*”?
b. Welke beperking onderging de *acte van navigatie*?

496. Wat noemt men in Engeland het *cabal-ministerie*?
497. Wat beloofden Karel II en Lodewijk XIV elkander wederzijds.
498. Wat bepaalde de *test-act*?
499. Hoe ging het met het cabal-ministerie?
500. Wat bepaalde de *habeas-corpus-acte*?
501. Wie werden door *eene wet* van het parlement uitgesloten?
502. Wat verstond men oorspronkelijk, wat later onder de namen *Tory's* en *Whig's*?
503. Hoe was het einde van Karel II?
504. Wie besteeg na Karel II den troon?
505. Wat was het lot van den *hertog van Monmouth*?
506. Wat bracht *Jeffreys* toe tot de verbittering der natie tegen Jacob II?
507. Waardoor steeg de openlijke ontevredenheid nog meer?
508. Welken indruk maakte de tijding der geboorte van een *prins van Wales*?
509. Wat deed nu *Willem van Oranje*?
 - a. Waar landde hij?
 - b. Wat is de *roemrijke omwenteling*?
510. Onder welke voorwaarden besteeg Willem den troon? („Declaration of rights”).
511. Wie heetten voortaan de *pretendenten*?
512. Hoe was de regeering van Willem III?

§ 100.

Duitschland onder Leopold I. Oorlogen tegen de Turken tot den vrede van Karlowitz 1699. De Nederlanden, en verheffing van Willem III. 1702.

513. Wie waren de raadgevers van keizer *Leopold I*?
514. Wie werd de *negende* keurvorst?
515. Hoe ging het in 't oosten des rijks?
516. Wat is het eigenaardig karakter van het Ottomanisch rijk?
517. Hoe eindigde de oorlog in *Hongarije*? 1663.
518. Waardoor brak de oorlog *ten tweedemale* uit?

519. Slaagde de groot-vizier *Kara Moestapha* in zijn aanval op Weenen?
520. Welke zege behaalde *Eugenius* van Savoye?
521. Wat werd bij den *vrede van Karlowitz* bepaald?
522. Hoe ging het in de Nederlanden? (Acte van seclusie. Eeuwig edict. Willem III stadhouder).
523. Hoe was het einde der *de Witten*?
524. Wie was de stichter van de Kaapkolonie?
525. Wat viel op Formosa met *Hambroek* voor?
526. Over welke eilanden breidde de O. I. compagnie haar gezag uit?

§ 101.

**Noordelijk en Oostelijk Europa, Zweden, Polen, Pruisen,
en Rusland onder het huis Rurik en het huis
Romanow. 1533—1762.**

527. Wat geschiedde in Zweden bij de troonsbestijging van *Karel XI*?
- a. Wat onderstonden zich de adellijken in de rijksstenden gedurende Karels minderjarigheid?
- b. Hoe veranderde dit toen hij zelf de regeering aanvaardde?
528. Wat weet gij van *Johan III Sobieski*?
529. Welken invloed had het *liberum veto*?
530. Wat deed *Augustus II de sterke*?
531. Wat had *Frederik Willem*, keurvorst van Brandenburg en hertog van Pruisen, voor zijne staten gedaan?
532. Wie was de eerste koning van *Pruisen*?
- a. Op welke voorwaarden erkende de keizer hem onder dezen titel?
533. Wat weet gij van *Iwan IV, den verschrikkelijke*?
- a. Wat zijn *bojaren*?
- b. Wat *strelitzen*?
534. Wanneer besteed eene nieuwe dynastie, die der *Romanows*, den troon?
535. Wie waren de ouders van *Peter den Grooten*?

536. *Met wien* moest hij aanvankelijk regeeren en onder het regentschap *van wie?*
537. Hoe ontsloeg Peter zich van deze voogdij?
538. Wie was *Lefort*, en welken invloed had hij op den Czaar?
539. Hoe ging het met *Iwan?*
540. Hoe hebben wij over de *hervormingen* door Peter ingevoerd en over zijn *karakter* te oordeelen?
541. Wat had hij voor met zijn *leger* en *vloot?*
542. Van welke kustlanden maakte hij zich meester?
543. Welke samenzwering had hij te onderdrukken?
544. Wat weet gij van zijne reis naar *Holland* en *Engeland?*
545. Wat dwong hem tot overhaasten terugkeer?
546. Waartoe noodzaakte hij zijne gemalin?
547. Hoe handelde hij met *Menschikow?*
548. Wat deed hij om de uitheemsche beschaving bij zijn volk in te voeren? (leger, vloot, kleederdracht, baard, kunsten en bedrijven, volksscholen, academie).
549. Welke veranderingen maakte hij in staatsbestuur en godsdienst?
550. Wat had de opheffing van het patriarchaat in?
551. Welken titel nam hij in 1722 aan?
a. Welken schonk hem de senaat?
552. Welke was zijne verhouding tot zijn zoon *Alexei?*
a. Hoe was het treurig einde van den prins?
b. Hoe lang overleefde hem zijn vader?
c. Waartoe had hij voor Rusland den grond gelegd?
553. Wie volgde Peter op? (*Katharina I*).
a. Welk aandeel had Menschikow daarin?
b. Welk lot berokkende hem *Peter II?*
554. Wie was *Anna* en haar opvolger *Iwan II?*
555. Waardoor werd *Elisabeth* genoopt naar de kroon te staan, en met wiens hulp gelukte haar aanslag?

§ 102.

**Zweden onder Karel XII, koning uit het huis Palts-
Tweebruggen, en de Noordsche oorlog tot den
vrede van Nystadt. 1697—1721.**

556. Welke eigenschappen had *Karel XII*?
557. Waardoor ontstond de *Noordsche oorlog*?
558. Wat deed Karel tegen *Denemarken*, *Rusland*, *Polen* en *Saksen*? (Wat is een *woiwode*?)
559. Wat veroverde en wat stichtte inmiddels *Peter*?
560. Wat overkwam Karel in de *Ukraine* en in den slag bij *Pultawa*? (Wie was *Mazeppa*?)
561. Hoe werd Peter door zijne vrouw van de Turken gered?
562. In welken strijd kwam nu Karel zelf met den sultan?
563. Wie traden toe tot de verbondenen tegen Karel?
564. Hoe was zijn uiteinde?
565. Hoe kwam het huis *Hessen-Kassel* op den troon?
566. Wat moest Zweden aan anderen afstaan?

§ 103.

**Frankrijk van 1715—1774. Spanje van 1701—1746.
Engeland onder Anna, George I en
George II. 1702—1760.**

567. Beschrijf den treurigen toestand van Frankrijk tegen het einde der regeering van Lodewijk XIV.
568. In welken graad van bloedverwantschap bestond hem zijn opvolger *Lodewijk XV*?
569. Wat weet gij van den *regent*?
 - a. Wie was zijn minister?
 - b. Wat was de *Lawsche* windhandel?
570. Hoe is *Fleury* te beoordeelen?
571. Hoe was de levenswijze van Lodewijk XV?
572. Wat zijn *lettres de cachet*? (*Bastille*).

- 573. Waartoe vernederde hij de *parlementen*?
- 574. Hoe was zijne bemoeiing met de *buitenlandsche politiek*?
- 575. Wat geschiedde in Spanje onder *Philips V*?
- 576. Wat zocht *Alberoni* te bewerken?
- 577. Op wier vereenigd pogen leed hij schipbreuk?
- 578. Welke belangrijke vereeniging kwam in Engeland tot stand onder *Anna*?
- 579. Hoe kwam de Engelsche kroon aan 't huis *Hannover* of *Brunswijk-Luneburg*?
- 580. Hoe ging het onder *George I*? (Walpole).
- 581. Hoe onder *George II*? (Nog altijd Walpole).

§ 104.

Duitschland onder Karel VI. Spanning in Europa. De oorlog van Frankrijk, Spanje en Sardinië tegen Karel VI. Pruisen.

- 582. Hoe liep de oorlog van de *Porte* tegen *Karel VI* af?
- 583. Welke waren de oorzaken van de spanning in Europa?
 - a. O. I. *handelmaatschappij* te Ostende.
 - b. Pogingen van den *pretendent* in Engeland.
 - c. *Pragmatieke sanctie*.
- 584. Hoe deed de keuze van een koning van Polen den oorlog tegen Karel VI ontbranden?
- 585. Wat zocht Elisabeth voor haren zoon?
- 586. Wat moest de keizer aan *Spanje* en *Frankrijk* afstaan? (Wie werd hertog van *Toscane*?)
- 587. Hoe eindigde zijn oorlog met de Turken?
- 588. Welke zijn de verdiensten van *Frederik Willem I* in Pruisen?
- 589. Wat is de *conscripctie*, die hij invoerde?
- 590. Wat weet gij van de jeugd van *Frederik II*?
- 591. Hoe was later zijne verhouding tot zijn vader?
- 592. Hoe is hij *als vorst* te beoordeelen?
- 593. Hoe ontstond en waarmede eindigde de *eerste Silezische oorlog*?

594. Hoe kwam *Oost-Friesland* aan Pruisen?
 595. Waardoor ontstond de *Oostenrijksche successie-oorlog*?
 (Moriatur pro rege nostro, Maria Theresia!)
 596. Wie deden aanspraken gelden op Oostenrijk?

§ 105.

**Vervolg van den Oostenrijkschen successie-oorlog. Tweede
 Silezische oorlog. Zee-oorlog tusschen Engeland
 en Spanje. Zevenjarige oorlog.**

597. Welk krijgsgeluk had *Karel Albrecht*?
 598. Wie voerde het *pragmatieke* leger aan?
 599. Waardoor barstte de tweede Silezische oorlog uit?
 600. Wie kreeg bij *Hohenfriedberg* den naam van den *slagen-verliezer*?
 601. Wat werd bij den *vrede te Dresden* bepaald?
 602. Van wien werd keizer *Frans I* de opvolger?
 603. Wat gebeurde nu in de Zuidelijke Nederlanden?
 604. Waarover werd de *zee-oorlog* tusschen Engeland en Spanje gevoerd?
 605. Hoe ging het den pretendent *Karel Eduard*?
 606. Op welke voorwaarden werd de *vrede van Aken* gesloten?
 607. Welk ontzachtelijk verbond bracht *Kaunitz* tegen Frederik II tot stand?
 608. Wat noopte *Saksen* zich hierbij aan te sluiten?
 609. Waarom trad ook Lodewijk XV toe?
 610. Wat berokkende Frederik den haat van de markiezin *de Pompadour*?
 611. Wat had men met het koninkrijk *Pruisen* voor?
 612. Waardoor werd Engeland de bondgenoot van 't laatste?
 613. In welke jaren werd *de zevenjarige oorlog* gevoerd?
 614. Wat weet gij van de veldslagen bij *Praag*, bij *Kollin*, bij *Rosbach* en bij *Leuthen*?
 615. Wat was voor Frederik de uitslag van den slag bij *Kunersdorf*?

616. In welken gevaarlijken toestand bevond hij zich?
 617. Waardoor geraakte hij uit den dreigenden nood?
 618. Welk een wending nam Frederiks lot door den dood van *Elisabeth*?
 619. Welke nieuwe wending kwam door Peters dood en de troonsbestijging van *Katharina II*?
 620. Wat werd bepaald bij den *vrede van Hubertusburg*?

§ 106.

**Zee-oorlog tusschen Frankrijk en Engeland. Portugal
 onder Pombal. Spanje onder de Bourbons.**

621. Hoe gaf de *vrede van Utrecht* aanleiding tot den *zee-oorlog* tusschen *Frankrijk* en *Engeland*?
 622. Hoe ging 't Engeland onder *William Pitt*?
 623. Wat noemt men 't *Bourbonsch familieverdrag*?
 624. Hoe liep de oorlog na den *dood van George II*?
 625. Wat werd bepaald bij den *vrede van Parijs*?
 626. Hoe ging het Portugal onder de koningen uit het huis *Braganza*?
 627. Wie was *Pombal* en wat beoogde hij?
 628. Hoe bracht hij de Jesuiten ten val?
 a. Wat gaf hem hiertoe gelegenheid?
 b. Welke wreede vonnissen liet hij voltrekken?
 c. Wat deed hij nu tegen de orde der Jesuiten? („*Let-
 tres provinciales*” van *Blaise Pascal*. Proces van den
Jesuit la Valette).
 d. Waar werd het voorbeeld van Portugal gevolgd?
 629. Wat had de orde reeds zeer benadeeld?
 630. Wie zijn de *Jansenisten*?
 631. Wie hief de orde op en in welke bul?
 632. Hoe ging het in Spanje onder *Ferdinand VI*?
 633. Welk een weldoener voor dit land werd *Karel III*?
 a. Wie was de graaf van *Aranda*?

§ 107.

**Oorlog om de onafhankelijkheid der Vereenigde Staten
van N. Amerika. Britsche heerschappij in O. Indië.**

634. Volgens welke beginselen zocht *George* III te regeeren?
635. Waarom wilde hij Amerika in Englands belastingen doen deelen?
636. Was de godsdienst eerste oorzaak der uitwijking naar Amerika?
637. Wie stichtten de koloniën in *Virginie* en *Pennsylvanië*?
638. Aan wie was de souvereiniteit over deze volkplantingen, en hoe werden zij bestuurd?
639. Welke maatregelen nam het ministerie *Grenville*?
a. Welk verzet ontstond hiertegen?
640. Wat deed nu de minister *North*?
a. Wat gebeurde te Boston met de *thee*?
641. Wat deed in N. Amerika tot den oorlog besluiten?
642. Hoe beschouwden *Burke* en *Pitt* dezen krijg?
643. Welke troepen gebruikte Engeland?
644. Wanneer verklaarden zich 13 staten *onafhankelijk*?
645. Waardoor onderscheidden zich *Washington* en *Franklin*?
646. Streden de Amerikanen met krijgsgeluk?
647. Wie was *la Fayette* en wat bewerkte *Franklin*?
648. Bracht de komst van een Fransch leger beslissing? (Wie was de bevelhebber der Franschen? *Rochambeau*).
549. Waar maakte *Washington* aan den oorlog een einde?
650. Welke was de gewichtigste zeeslag in dezen oorlog?
651. Hoe boette Spanje zijne inmenging in dezen strijd?
652. Welke mogendheden sloten het verbond *der gewapende onzijdigheid* en op welke voorwaarden?
653. Waarom verklaarde Engeland aan Nederland den krijg?
654. Tusschen wie werd de slag bij *Doggers-bank* geleverd?
655. Wie zochten vruchteloos *Gibraltar* te heroveren?
656. Welke staten zijn bij den *vrede van Versailles* als onafhankelijk door Brittannië erkend?

- 657. Tot welk *getal* zijn die staten aangegroeid, en welke koloniën werden door en aan Engeland *afgestaan*?
- 658. Wat werd nu aan *Washington* opgedragen?
- 659. Hoe was de *regeeringsvorm* van de Vereenigde Staten?
- 660. Welke was de betrekking van elken afzonderlijken staat tot de *unie*?
- 661. Wanneer stierf *Washington*?
- 662. Welke veroveringen maakte Engeland in O. Indië?
- 663. Hoe was de verhouding van dit land tot Frankrijk?

§ 108.

**Rusland onder Peter III en Katharina II. Stanislaus
Poniatowski. De Russisch-Turksche oorlog. Eerste
deeling van Polen. Zweden en Denemarken.**

- 664. Welk huis kwam met *Peter III* in Rusland aan het bewind?
- 665. Waardoor berokkende zich *Peter* algemeene minachting?
- 666. Met wie smeedde zijne gemalin eene samenzwering tegen hem?
- 667. Onder welken naam besteed zij den troon?
- 668. Welke was de *houding*, en wat het *lot* van *Peter*?
- 669. Wat bracht *Katharina* tot de verheffing van Rusland?
- 670. Welk was het treurig lot van *Iwan*?
- 671. Hoe ging het met *Paul*?
- 672. Om welke redenen was Rusland begeerig naar het bezit van *Polen*?
- 673. Waartoe dwong *Katharina*, ondersteund door Frederik II, den Poolschen rijksdag?
- 674. Wat deed de *confederatie* in Polen?
- 675. Welke houding nam de Porte aan en met welken uitslag?
- 676. Welk jammerlijk lot trof de Turksche vloot?
- 677. Wat duchtten de mogendheden van Rusland?
- 678. Wie opperde 't eerst het plan ter *verdeeling van Polen*, en wie won daarvoor Rusland?
- 679. Hoe hield zich *Oostenrijk* daaromtrent?
- 680. Wanneer had de eerste *deeling van Polen* plaats?

681. Hoe namen de Polen zelf dit op?
682. Wat bedong Rusland van *Turkije*?
683. Was Katharina II ook groot als regentes van haar onmetelijk en onbeschaafd rijk?
684. Welk *huis* kwam in 1751 in Zweden op den troon?
685. Wie was de *eerste koning* uit dit huis?
686. Waardoor werd de koninklijke macht naar den *rijksraad* als 't ware verplaatst?
687. Wat weet gij van de *partij der hoeden* en die *der mutsen*?
688. Welke omwenteling bracht *Gustaaf III* tot stand?
689. Welke constitutie ontwierp hij nu met de rijksstenden?
690. Met wie huwde *Christiaan VII* van Denemarken?
691. Wie was *Struensee* en tot welke waardigheden steeg hij?
692. Welke *hervormingen* bracht hij tot stand, en welke *nieuwigheden* voerde hij in?
693. Hoe gedroeg zich *Struensee* bij herhaalde losbarstingen van de volksontevredenheid?
694. Wat te oordeelen van zijne *beginzelen* en *karakter*?
695. Wie smeedden eene samenzwering tegen hem?
696. Hoe was het uiteinde van *Struensee*?
697. Hoe het lot der *koningin*, en wie kwam aan het hoofd der zaken?

§ 109.

Josef II, keizer van Duitschland, en zijne hervormingen.

Frederik Willem II en III. De Russisch-Turksche

en de Russisch-Zweedsche oorlog. Dood van

Gustaaf III, en zijn opvolger Gustaaf IV

Adolf. Tweede en derde deeling van

Polen. Paul I in Rusland.

698. Als hoedanig trad *Josef II* op?
699. Wanneer stierf *Maria Theresia*?
700. Wie verijdelde de plannen van *Josef* op *Beieren*?

701. Wanneer stierf Frederik de Groote, en wie volgde hem op?
702. Welk *huis* kwam met Josef II op den Oostenrijkschen troon?
703. Welke grootsche plannen vatte hij op?
704. Welke verbeteringen bracht hij aan op *kerkelijk* gebied?
(tolerantie-edict).
705. Welke in het *rechtswezen*?
706. Gelukte 't hem de *Schelde* te openen?
707. Hoe ging 't hem in de Zuidelijke Nederlanden?
708. Welk grafschrift had hij voor zich zelf opgesteld?
709. Waarom verklaarde *de Porte* nogmaals aan Rusland den
oorlog? 1787—1792.
710. Tot welk verheven standpunt klom *Gregorius Potemkin*,
bijgenaamd de Taurier, op?
711. Welke plannen koesterden Katharina en hij?
712. Hoe was de houding der overige mogendheden?
713. Wat werd door den *vrede van Jassy* 1792 bepaald?
714. Wat dreef *Gustaaf III* tot den oorlog tegen Rusland?
715. Wat is u bekend van den zeeslag bij *Hoogland*?
716. Waarop sloot men in 1790 vrede? (uti possidetis).
717. Waardoor had *Gustaaf* zich den haat van zijn volk op
den hals gehaald?
718. Wie smeedden eene samenzwering tegen hem?
719. Hoe viel zij uit, en wat was het lot van *Ankarström*?
720. Wie volgde *Gustaaf III* op?
721. Hoe kwamen de Polen tot opstand onder *Kosciuszko*, en
met welken uitslag?
722. Wanneer had de *tweede deeling van Polen* plaats?
723. Welken voorspoed hadden nu nog eens de Polen?
724. Wat was kort daarna het treurig einde van *Kosciuszko* en
van Polen? (finis Poloniae).
725. Wanneer geschiedde de *derde deeling van Polen*?
726. Wie volgde Katharina II op?
727. Welke wet vaardigde keizer *Paul I* uit?
728. Wie besteede den troon van Frederik den Groote?

§ 110.

**De Nederlanden sedert Willem III tot de komst der
Pruisen. Willem IV, de gouvernante, en
Willem V. 1702—1787.**

- 729. Wanneer begon het tweede *stadhouderloos bestuur*?
- 730. Wie verdronk aan den Moerdijk?
- 731. Waar werd *Willem Karel Hendrik Friso* stadhouder?
- 732. Welke staatkunde volgde men hier sedert den dood van *Heinsius*?
- 733. Hoe zonk daardoor ons aanzien in Europa?
- 734. Waartoe werd nu Willem Karel Hendrik Friso, onder den naam van *Willem IV*, verheven?
- 735. Wie was de *gouvernante*?
- 736. Welke taak vervulde naast haar de *hertog van Brunswijk*?
- 737. Welke partijen kwamen nu op?
- 738. Hoe nam onder *Willem V* deze verdeeldheid steeds toe? (Patriotten of Keezen. Prinslui of Oranjeklanten).
- 739. Wat noopte den hertog van Brunswijk tot zijn vertrek naar Duitschland?
- 740. Hoe vermeederde de spanning tusschen den prins en de staten van Holland?
a. Wat zijn vliegende legertjes?
- 741. Wat gebeurde bij de *Goejanverwellingen sluis*, en hoe werd dit door den koning van Pruisen opgenomen?
- 742. Wat bewerkte het door hem gezonden leger? (Wie werd nu *raadpensionaris*?)
- 743. Welke terugwerking baarde dit later?

§ 111.

**Overzicht van de geschiedenis der letteren en beschaving
in Duitschland gedurende de achttiende eeuw.**

- 744. Wat volgde op het tijdperk van beweging, door de hervorming teweeggebracht?

745. Wie werden in de letterkunde door de Duitschers slaafs gevolgd?
746. Wanneer kwam er eerst eene belangrijke omkeering op dit gebied?
747. Wat weet gij van *Klopstock*?
748. Wat van *Lessing*, *Herder*, *Wieland* en *Kant*?
749. Noem een drietal *wijsgeeren*, die Kant of volgden of bestreden?
750. Schets de verdiensten van *Göthe* en *Schiller*.

§ 112.

**Overzicht van de geschiedenis der letteren en beschaving
in Engeland en Frankrijk, gedurende de 18^e eeuw.**

751. In welk verband staat de wereld der gedachten tot die der werkelijkheid?
752. Waardoor hebben *Newton* en *Locke* uitgemunt?
753. Wie verbreidden Locke's beginselen in Frankrijk?
754. Wat weet gij van *Voltaire*?
755. Wat van *Montesquieu* en *Rousseau*?
756. Wie zijn de *encyclopedisten*? (*Diderot*, *d'Alibert* enz.).

§ 113.

**De voorboden der eerste Fransche omwenteling tot de
opening der constitueerende nationale
vergadering in 1789.**

757. Waarmede hing bijna overal in Europa de wetgeving samen?
758. Wat was daarvan vervallen, wat overgebleven?
759. Wat was het *doel* der Fransche omwenteling?
760. Welke oorzaken leidden in Frankrijk tot de revolutie?
- a. De drukkende schuldenlast, en bevoorrechtiging van adel en geestelijkheid.
- b. Invloed van de schriften der vrijgeesten.
761. Wie was *Lodewijk XVI*, wie zijne gemalin?

762. Hoe verhaastte deze koning het uitbarsten der revolutie?
 763. Waartoe werd *Necker* benoemd?
 764. Wat vloeide voort uit de oproeping der *rijksstenden*?
 765. Waartoe wierpen zich de afgevaardigden van den derden stand op, en wat zwoeren zij?
 766. Hielden adel en geestelijkheid zich van den derden stand gescheiden? (Wat zijn *de cahiers*?)
 767. Bleef de vergadering aan den inhoud der *cahiers* getrouw?
 768. Waardoor ontstond misnoegen tegen de regeering?
 769. Wie waren *Siéyès*, *Mirabeau*, *Orleans*?

§ 114.

**Frankrijk sedert de uitbarsting der omwenteling tot
 de opening der wetgevende vergadering.
 1789—1791, 1 October.**

770. Hoever ging nu de *regeeringloosheid* in Frankrijk?
 771. Wat noemt men *de commune*, en wat matigde zij zich aan?
 772. Waardoor steeg de gisting onder 't volk tot een gevaarlijke hoogte?
 773. Wie kwam aan 't hoofd der *nationale garde*?
 774. Wat gebeurde met de *Bastille*?
 775. Welken maatregel nam nu de koning?
 776. Wanneer begon de *emigratie*, en wat noemt men zoo?
 777. Welke hervormingen zocht de nationale vergadering te bewerken?
 778. Hoe werden de koning en zijn gezin met geweld van Versailles naar Parijs gehaald, en welke gevolgen had dit?
 779. Hoe ontstond de indeeling der nationale vergadering in *linker-*, *rechterzijde* en *bergpartij*?
 780. Wat weet gij van *Robespierre* en zijn invloed?
 781. Welken noodlottigen invloed oefende het gepeupel?
 a. Wie zijn de *Jacobijnen*?
 b. Hoe was de werking van *Marat*?
 782. Door welke besluiten herschiep de nationale vergadering als 't ware geheel Frankrijk?

783. Wat werd omtrent de geestelijkheid bepaald?
784. Hoe ontstonden en waardoor daalden *de assignaten*?
785. In hoevele *departementen* werd Frankrijk verdeeld?
786. Hoe was de staatkundige verandering, en hoe het uiteinde van *de Mirabeau*?
787. Waarheen trok *Necker* zich terug?
788. Welke rol speelde de koning?
789. Waarop liep zijne poging tot ontvluchting uit?
790. Welken geweldigen ommekeer had *de nieuwe constitutie* in de verhouding der staatsmachten teweeggebracht?
791. Welke zijn de beginselen van het revolutionair staatsrecht?
792. Na welk besluit ging de nationale vergadering uiteen?

§ 115.

**Frankrijk sints de opening der wetgevende vergadering.
De nationale conventie. Oorlog van Oostenrijk en
Pruisen tegen de Fransche republiek 1792.
Voortgang der omwenteling, dood van
Lodewijk XVI, en het schrik-
bewind. 1 Oct. 1791—1794.**

793. Uit welke lieden bestond *de wetgevende vergadering*?
794. Wie waren de *Feuillants*, de *Jacobijnen* en de *Girondijnen*, en wat beoogden zij?
795. Waar was het brandpunt der *emigratie*?
796. Hoe geraakte Frankrijk in oorlog met *Oostenrijk*?
797. Wat had een aanval van het grauw op de Tuilerien ten gevolge?
798. In welke handen kwam nu *het gezag*?
799. Van waar ontleent de *guillotine* haren naam?
800. Wat weet gij van de afgrijpselijke *Septembermoorden*?
801. Wat was de taak der *nationale conventie*?
802. Welke twee partijen stonden ook hier tegenover elkander?
803. Hoe liep de veldtocht der Pruisen en Oostenrijkers af?
804. Wat moest Sardinië aan de Fransche republiek afstaan?

762. Hoe verhaastte deze koning het uitbarsten der revolutie? 783.
 763. Waartoe werd *Necker* benoemd? 784.
 764. Wat vloeide voort uit de oproeping der *rijksstenden*? 785.
 765. Waartoe wierpen zich de afgevaardigden van den derden stand op, en wat zwoeren zij? 786.
 766. Hielden adel en geestelijkheid zich van den derden stand gescheiden? (Wat zijn de *cahiers*?) 787.
 767. Bleef de vergadering aan den inhoud der *cahiers* getrouw? 789.
 768. Waardoor ontstond misnoegen tegen de regeering? 790.
 769. Wie waren *Siéyès*, *Mirabeau*, *Orleans*? 791.

§ 114.

**Frankrijk sedert de uitbarsting der omwenteling tot
 de opening der wetgevende vergadering.
 1789—1791, 1 October.**

770. Hoever ging nu de *regeeringloosheid* in Frankrijk? 791.
 771. Wat noemt men de *commune*, en wat matigde zij zich aan? 792.
 772. Waardoor steeg de gisting onder 't volk tot een gevaarlijke hoogte? 793.
 773. Wie kwam aan 't hoofd der *nationale garde*? 794.
 774. Wat gebeurde met de *Bastille*? 795.
 775. Welken maatregel nam nu de koning? 796.
 776. Wanneer begon de *emigratie*, en wat noemt men zoo? 797.
 777. Welke hervormingen zocht de nationale vergadering te bewerken? 798.
 778. Hoe werden de koning en zijn gezin met geweld van Versailles naar Parijs gehaald, en welke gevolgen had dit? 799.
 779. Hoe ontstond de indeeling der nationale vergadering in *linker-*, *rechterzijde* en *bergpartij*? 800.
 780. Wat weet gij van *Robespierre* en zijn invloed? 801.
 781. Welken noodlottigen invloed oefende het gepeupel?
 a. Wie zijn de *Jacobijnen*? 802.
 b. Hoe was de werking van *Marat*? 803.
 782. Door welke besluiten herschiep de nationale vergadering als 't ware geheel Frankrijk? 804.

- 783. Wat werd omtrent de geestelijkheid bepaald?
- 784. Hoe ontstonden en waardoor daalden *de assignaten*?
- 785. In hoeveel *departementen* werd Frankrijk verdeeld?
- 786. Hoe was de staatkundige verandering, en hoe het uiteinde van *de Mirabeau*?
- 787. Waarheen trok *Necker* zich terug?
- 788. Welke rol speelde de koning?
- 789. Waarop liep zijne poging tot ontvluchting uit?
- 790. Welken geweldigen ommekeer had *de nieuwe constitutie* in de verhouding der staatsmachten teweeggebracht?
- 791. Welke zijn de beginselen van het revolutionair staatsrecht?
- 792. Na welk besluit ging de nationale vergadering uiteen?

§ 115.

Frankrijk sinds de opening der wetgevende vergadering.

**De nationale conventie. Oorlog van Oostenrijk en
Pruisen tegen de Fransche republiek 1792.**

**Voortgang der omwenteling, dood van
Lodewijk XVI, en het schrik-
bewind. 1 Oct. 1791—1794.**

- 793. Uit welke lieden bestond de *wetgevende vergadering*?
- 794. Wie waren de *Feuillants*, de *Jacobijnen* en de *Girondijnen*, en wat beoogden zij?
- 795. Waar was het brandpunt der *emigratie*?
- 796. Hoe geraakte Frankrijk in oorlog met *Oostenrijk*?
- 797. Wat had een aanval van het grauw op de Tuilerien ten gevolge?
- 798. In welke handen kwam nu *het gezag*?
- 799. Van waar ontleent de *guillotine* haren naam?
- 800. Wat weet gij van de afgrijselijke *Septembermoorden*?
- 801. Wat was de taak der *nationale conventie*?
- 802. Welke twee partijen stonden ook hier tegenover elkander?
- 803. Hoe liep de veldtocht der Pruisen en Oostenrijkers af?
- 804. Wat moest Sardinië aan de Fransche republiek afstaan?

805. Wie sloeg de Oostenrijkers bij *Jemappe*?
806. Hoe was het droevig uiteinde van *Lodewijk XVI*?
807. Wat bepoedigde den val der *Girondijnen*?
- a. Wat was het *comité van openbaar welzijn*?
- b. Wat het *veiligheidscomité*?
- c. Wat verstond men onder *foederalisme*?
808. Wat deed *Charlotte Corday*?
809. Hoe kwam het tot 't *schrikbewind* en welke rol vervulde daarbij Robespierre?
810. Welk was het lot der *koningin*, der *Girondijns* en ook van *Philippe Egalité*?
811. Welke *nieuwe tijdrekening* voerden de *sansculotten* in?
812. Wat deed het terrorisme aan *wetenschap* en *godsdiens*t?
813. Wat had de nederlaag van *Hebert* ten gevolge?
814. Gaf Robespierre nu blijken van matiging?
815. Wie vielen als *offers* van het schrikbewind?
816. Wie zijn de *Thermidoristen* en wat deden zij?

§ 116.

**De oorlog van de eerste coalitie tegen de Fransche
republiek 1793—1795. Burgeroorlog in de
Vendée 1793—1795. De derde con-
stitutie of die van het Direc-
toire 28 October 1795.**

817. Aan welke machten verklaarde Frankrijk den oorlog?
818. Wie bracht de *eerste coalitie* tot stand?
819. Wat deed *Dumouriez* in Staats-Brabant, en wat gebeurde hem te *Neerwinden*?
820. Waarmede eindigde zijn verzet tegen de conventie?
821. Wie bestuurde de *opkomst van 't volk in massa* en de oorlogen daarna gevoerd?
822. Waaraan is de voortreffelijkheid der republikeinsche legers toe te schrijven?
823. Welke krijgsbedrijven volbrachten *Jourdan* en *Pichegru*?

824. Welke houding namen Pruisen en Spanje aan?
 825. Hoe ging het met den oorlog in de *Vendée*?
 826. Waarom stonden de zuidelijke departementen op?
 827. Wat te oordeelen van den *Dauphin*? (Naundorff).
 828. Hoe werd *Toulon* ten onder gebracht?
 829. Hoe kwam *de derde constitutie* (directoire) tot stand?
 830. Wie fnuikte den opstand tegen het directoire? (*Barras. Carnot*).
 831. Mocht Frankrijk zich nu verblijden in *vrijheid, gelijkheid* en *broederschap*? (Wat is een staatsbankroet?)
 832. Wat gebeurde op den 18^{en} *Fructidor*?

§ 117.

De oorlogen tegen de Fransche republiek in Z.-Duitschland en in Italië, gedurende 1796 en 1797 tot den vrede van Campo Formio, 17 October 1797. De door Frankrijk opgerichte republieken.

833. Hoe keerde de krijgskans zich tegen *Moreau* en *Jourdan*?
 834. Waardoor onderscheidde zich *Napoleon Buonaparte*?
 835. Welke schitterende krijgsbedrijven verrichtte hij in *Italië*?
 a. Wat viel bij de brug van *Lodi* voor?
 b. Waartoe noodzaakte hij de vorsten van Italië?
 836. Hoe eindigde het beleg van *Mantua*?
 837. Waartoe dwong hij den paus?
 838. Hoe kwam het tot den vrede van *Leoben* en wat werd er bij bepaald?
 839. Wat werd definitief door den vrede van *Campo Formio* beslist?
 a. Wat kwam aan Oostenrijk, wat aan Frankrijk?
 b. Waaruit werden de *Cis-alpijnsche*, de *Ligurische*, de *Romeinsche* en de *Helvetische* republieken gevormd?
 840. Waar stierf Pius VI?

RIJSMUSEUM
BEELD
DUPLICATE IMAGE

§ 118.

Tocht van Napoleon naar Egypte in 1798. De oorlog der tweede coalitie tegen de Fransche republiek. Bewind der consuls. Napoleon, keizer en koning van Italië. 1798—1805.

841. Wat was het doel van Napoleons tocht naar Egypte?
842. Wat gaf hij aan de inlandsche bevolking op in zijn *manifest*?
843. Wat weet gij van den slag bij de *Pyramiden*?
844. Welk lot trof bij Abukir de Fransche vloot?
845. Wat deed Napoleon tot den terugkeer besluiten?
846. Waaruit ontsproten de gevaren, die de Fransche republiek bedreigden? (Sardinië, Napels).
847. Welke mogendheden vormden de *tweede coalitie* tegen Frankrijk?
848. Hoe liep het met het congres van *Rastadt* af?
849. Met welk doel liet de Oostenrijksche minister de Fransche afgevaardigden vermoorden?
850. Wat verrichtten *Kray* en *Sucarrow*?
851. Hoe viel de landing der Russen en Engelschen aan den Helder uit?
852. Verhaal hetgeen geschied is op den 18^{en} *Brumaire*.
853. Welke staatsregeling werd nu ingesteld?
854. Hoe waren de verschillende partijen grootendeels tegenover het nieuwe bewind gezind?
855. Welke wending bracht Napoleon terstond in den oorlog?
856. Wat deed *Moreau* bij Hohenlinden?
857. Wat werd bij den *vrede van Luneville* bepaald?
858. Welke secularisatiën, welke mediatisering volgden hieruit?
859. Aan wie werd de uitvoering hiervan opgedragen?
860. Onder welke omstandigheden volgde in Rusland *Alexander* zijn vader *Paul I* op?
861. Wat volgde na den *vrede van Amiens*?

862. Welke gewichtige verandering in de verhouding van den staat tot de kerk voerde Napoleon in?
863. Hoe wies op nieuw de macht van Napoleon aan?
864. Aan welke aanslagen tegen zijn leven en zijne veiligheid ontkwam Napoleon?
865. Wat heeft hij den *hertog van Enghien* gedaan?
866. Wanneer werd Napoleon *erfelijk keizer*?
867. Bracht dit ook verandering in de constitutie?
868. Welke luister werd aan het keizerschap bijgezet?
869. Welke kroon werd nog aan de keizerskroon toegevoegd?

§ 119.

De derde coalitie-oorlog. Vrede van Presburg. Napoleon sticht rijken voor zijne bloedverwanten. Het Rijnverbond. Vrede van Tilsit. Continentaalstelsel. 1805—1807.

870. Wat jaagde Napoleon nu als zijn hoofddoel na?
871. Wat goeds kwam door hem tot stand?
872. Waarom barstte op nieuw de oorlog met Engeland los?
873. Welke mogendheden vormden de *derde coalitie* tegen Frankrijk?
874. Welk gevolg had de slag bij *Austerlitz*?
- a. Wat werd bij den *vrede van Presburg* bepaald?
875. Welke rijken stichtte Napoleon voor zijne bloedverwanten?
876. Wat werd onder hem het *Rijnverbond*?
- a. Wie was *Karel von Dalberg*?
- b. Wie was de eerste koning van *Saksen*?
877. Wat was het lot der andere vorsten?
878. Hoe was het einde van het *Duitsche rijk*?
879. Hoe eindigde de oorlog, door Pruisen aan Napoleon verklaard? (*Jena, Auerstädt.*)
880. Welk lot ondergingen de Russen onder *Benningsen*?
881. Hoe werd Pruisen nu vernederd?
882. Voor wien werd het koninkrijk *Westphalen* gesticht?

§ 118.

**Tocht van Napoleon naar Egypte in 1798. De oorlog der
tweede coalitie tegen de Fransche republiek. Bewind
der consuls. Napoleon, keizer en koning
van Italië. 1798—1805.**

841. Wat was het doel van Napoleons tocht naar Egypte?
842. Wat gaf hij aan de inlandsche bevolking op in zijn *manifest*?
843. Wat weet gij van den slag bij de *Pyramiden*?
844. Welk lot trof bij Abukir de Fransche vloot?
845. Wat deed Napoleon tot den terugkeer besluiten?
846. Waaruit ontsproten de gevaren, die de Fransche republiek bedreigden? (Sardinië, Napels).
847. Welke mogendheden vormden de *tweede coalitie* tegen Frankrijk?
848. Hoe liep het met het congres van *Rastadt* af?
849. Met welk doel liet de Oostenrijksche minister de Fransche afgevaardigden vermoorden?
850. Wat berichtten *Kray* en *Suwarow*?
851. Hoe viel de landing der Russen en Engelschen aan den Helder uit?
852. Verhaal hetgeen geschied is op den 18^{en} *Brumaire*.
853. Welke staatsregeling werd nu ingesteld?
854. Hoe waren de verschillende partijen grootendeels tegenover het nieuwe bewind gezind?
855. Welke wending bracht Napoleon terstond in den oorlog?
856. Wat deed *Moreau* bij Hohenlinden?
857. Wat werd bij den *vrede van Luneville* bepaald?
858. Welke secularisatiën, welke mediatisceering volgden hieruit?
859. Aan wie werd de uitvoering hiervan opgedragen?
860. Onder welke omstandigheden volgde in Rusland *Alexander* zijn vader *Paul I* op?
861. Wat volgde na den *vrede van Amiens*?

862. Welke gewichtige verandering in de verhouding van den staat tot de kerk voerde Napoleon in?
863. Hoe wies op nieuw de macht van Napoleon aan?
864. Aan welke aanslagen tegen zijn leven en zijne veiligheid ontkwam Napoleon?
865. Wat heeft hij den *hertog van Enghien* gedaan?
866. Wanneer werd Napoleon *erfelijk keizer*?
867. Bracht dit ook verandering in de constitutie?
868. Welke luister werd aan het keizerschap bijgezet?
869. Welke kroon werd nog aan de keizerskroon toegevoegd?

§ 119.

De derde coalitie-oorlog. Vrede van Presburg. Napoleon sticht rijken voor zijne bloedverwanten. Het Rijnverbond. Vrede van Tilsit. Continentaalstelsel. 1805—1807.

870. Wat jaagde Napoleon nu als zijn hoofddoel na?
871. Wat goeds kwam door hem tot stand?
872. Waarom barstte op nieuw de oorlog met Engeland los?
873. Welke mogendheden vormden de *derde coalitie* tegen Frankrijk?
874. Welk gevolg had de slag bij *Austerlitz*?
- a. Wat werd bij den *vrede van Presburg* bepaald?
875. Welke rijken stichtte Napoleon voor zijne bloedverwanten?
876. Wat werd onder hem het *Rijnverbond*?
- a. Wie was *Karel von Dalberg*?
- b. Wie was de eerste koning van *Saksen*?
877. Wat was het lot der andere vorsten?
878. Hoe was het einde van het *Duitsche rijk*?
879. Hoe eindigde de oorlog, door Pruisen aan Napoleon verklaard? (*Jena, Auerstädt.*)
880. Welk lot ondergingen de Russen onder *Benningsen*?
881. Hoe werd Pruisen nu vernederd?
882. Voor wien werd het koninkrijk *Westphalen* gesticht?

883. Wie ontving het hertogdom *Warschau*?
 884. Wat deed *Nelson* bij *Trafalgar*?
 885. Wat beoogde Napoleon met het *Continentaalstelsel*?

§ 120.

**Wederrechtelijke handelwijze van Engeland tegen
 Denemarken enz., tot Napoleons tocht
 naar Rusland, 1807—1812.**

886. Wat bewoog Denemarken de partij van Napoleon te kiezen?	904.
887. Welke zijde koos daarentegen Zweden?	905.
888. Waardoor kwam de vrede met Denemarken en Rusland tot stand?	906.
889. Wat viel <i>Bernadotte</i> te beurt?	907.
890. Wat deed Napoleon in <i>Portugal</i> ?	908.
891. Wat in <i>Spanje</i> ? Wie werd koning van <i>Napels</i> ?	909.
892. Met welken uitslag werd de <i>guerilla-oorlog</i> in Spanje gevoerd?	910.
893. Hoe deed Napoleon de krijgskans keeren?	911.
894. Met welken uitslag streed <i>Wellington</i> in Spanje?	912.
895. Welk lot zag <i>Pius VII</i> zich beschoren?	913.
896. Hoe liep de oorlog van Oostenrijk tegen Frankrijk af?
a. Slag bij <i>Wagram</i> . <i>Andreas Hofer</i> .	914.
897. Met wie huwde Napoleon, na zijne gemalin <i>Josephine</i> verstooten te hebben?	915.
898. Wat gaf aanleiding tot den oorlog met Rusland?	
899. Hoe vielen de eerste gevechten bij <i>Smolensk</i> en bij <i>Borodino</i> (de <i>Moskova</i>) uit?	91.
900. Wat wedervoer Napoleon bij zijn intocht in <i>Moskou</i> ?	91.
901. Wat hem en het groote leger op den terugtocht?
a. Wat brachten de <i>kozakken</i> aan het wijkend leger toe?
b. Wat weet gij van den overtocht over de <i>Berezina</i> ?
c. Hoe groot was het verlies aan volk door Napoleon geleden?	91.
92.
902. Wat deed het Pruisische korps onder <i>York</i> ?	92.
903. Hoe ontkwam Napoleon zelf?	

§ 121.

**De oorlog der bondgenooten tegen Napoleon en hun
veldtocht in Frankrijk gedurende den winter.**

Napoleons val en zijn vertrek naar

Elba. Lodewijk XVIII.

904. Wat bleek op het *congres te Praag*, en wat volgde hierop?
905. Wáár overwonnen de Franschen, wáár werden zij geslagen?
906. Hoe viel de *slag bij Leipzig* uit?
907. Wat werd daarna uit het *Rijnverbond*?
908. Tegen welken staat wendde zich nu *Bernadotte*?
909. Hoe werden de *Nederlanden* en *Spanje* bevrijd?
910. Wanneer trokken de gealliëerden Parijs binnen?
911. Welk lot zag zich Napoleon nu beschoren?
912. Wie besteeg den Franschen troon na Lodewijk XVIII?
913. Welke staatsregeling schonk hij in de *charte*?
914. Hoe werden de grenzen van Frankrijk nu bepaald?
915. Wat geschiedde in *Italië* en *Sardinië*?

§ 122.

**Het Weener congres. Napoleon terug in Frankrijk. Slag
bij Waterloo. Het heilig verbond 1814, 1815.**

916. Wie kwamen bijeen tot het *Weener congres*?
917. Noem de ministers der vijf groote mogendheden, die er aan deelnamen.
918. Wat werd hier toegewezen aan *Rusland*, *Oostenrijk*, *Pruisen*, *Beieren*, *Hannover*?
919. Noem de *vrije steden*; welke staten werden *groothertogdommen*?
920. Hoe groot was het getal staten, vereenigd in het *Duitsche verbond*?
921. Wat ontvingen *Groot-Brittannië*, *Zwitserland*, de *Nederlanden*, *Sardinië* en de *Kerkelijke staat*?

922. Aan wie kwamen *Parma* en *Piacenza*?
 923. Hoe kwam Napoleon dit alles plotseling verstoren?
 924. Hoe was het einde van *Murat*?
 925. Wat weet gij van den *slag bij Waterloo*?
 926. Waarmede eindigde de loopbaan van Napoleon?
 927. Wat werd bij den tweeden *vrede van Parijs* aan Frankrijk opgelegd?
 928. Met welk doel sloten de vorsten het *heilig verbond*?

§ 123.

**De Nederlanden onder Willem V. Bataafsche republiek.
 R. J. Schimmelpenninck. Lodewijk Napoleon.
 Ingelijfd. Willem I. 1787—1815.**

929. Hoe ging het hier te lande, nadat de Pruisen den stadhouder hadden hersteld?
 930. Wat hield de *acte van garantie* in?
 931. Waarop leden de pogingen van *van de Spiegel* schipbreuk?
 932. Waardoor werd de stadhouder tot uitwijken verplicht?
 933. Op welke onkosten kwam ons de stichting der *Betaafsche republiek*?
 934. Welk goeds had de nieuwe staatsregeling?
 935. Wat noemde men de *amalgame* der schulden?
 936. Hoe ging het onder *Rutger Jan Schimmelpenninck*?
 937. Welk was het lot van ons land onder *Lodewijk Napoleon*?
 938. Wat bewoog Lodewijk de kroon neder te leggen, en wanneer stierf hij?
 939. Welke waren de jammerlijke gevolgen onzer inlijving bij Frankrijk?
 940. Hoe werd de souvereiniteit van *Oranje* tot stand gebracht?

NIEUWSTE GESCHIEDENIS.

1815–1876.

§ 124.

Spanje, Portugal, Brazilië.

941. Waarnaar streefden de volken van Europa, en welk middel gebruikten zij veelal om hun doel te bereiken?
942. Wie kwam na Napoleon's val in Spanje aan de regeering?
943. Welke was de stelling waarvan de Cortez waren uitgegaan bij de Grondwet, reeds in 1812 door hen vervaardigd; wat was haar korte en hoofdzakelijke inhoud, en waarom waren er de rechten der kroon zoo nauwkeurig in omschreven?
944. Waarom nam de koning deze grondwet niet aan?
945. Onder welk een regeering kwam Spanje nu?
946. Wat bewerkte de *Camarilla*?
947. Hoe stond het met de financiën, de vloot, het leger enz?
948. Wat deden *Riego* en *Quiroga*?
949. Wekte Spanje's toestand ook de belangstelling van het buitenland op? en wat was daarvan het gevolg?
950. Welke binnenlandsche krijg barstte in Spanje uit na den dood van *Ferdinand VII*? (van waar de namen dier partijen?)
951. Waarop waren *don Carlos* aanspraken gegrond?
952. Waardoor was aanvankelijk het voordeel aan zijne zijde?
953. Wie was *Espartero*, en welke vreemde mogendheid schonk hem haar steun?
954. Hoe ging het met de constitutie van 1812?
955. Welke hervormingen ondernam de regeering en wat verhinderde haar, meer tot stand te brengen? In welke groote partijen was het volk verdeeld?
956. Wie was *Narvaez*, en wat deed hij?
957. Met wie huwde *Isabella*, en hoe heet haar zoon?
958. Welke groote verandering werd er nu weer in de constitutie gemaakt?
959. Welke ministers volgden elkander nu op? En welke overeenkomst werd in 1859 tusschen Spanje en den paus gesloten?

960. Welke was de oorzaak, en welk het resultaat van den oorlog met *Marokko*? 984
961. Wie was *Prim*, wat deed hij, en hoe ging het hem? 985
962. Hoe kwam *Amadeüs* op Spanje's troon, en waarom deed hij in 1873 weer afstand? 986
963. In welke familiebetrekking staat de *don Carlos* van 1872 tot dien van 1833? 987
964. Hoe ging het met het bestuur in Spanje sedert *Amadeüs* vertrek? 988
965. Wat was er sedert 1868 op *Cuba* gebeurd? 989
966. Wie was de maarschalk *Beresford*? 990
967. Wat deed *Brazilië* in 1822, en waarom deed het dit? 991
968. Welke zijn de hoofdtrekken der Braziliaansche staatsregeling, en hoe kwam zij in Portugal? 992
969. Wie was *Maria da Gloria*; met wien zou zij eerst huwen, en met wie is zij later gehuwd geweest? 993
970. Wat deed *don Miguel*? 994
971. Wat deden daartegen de *Constitutionneelen*? 995
972. Hoe liep die strijd af? 996
973. Wat weet gij van *da Costa Cabral* en *Saldanha*? 997
974. Met wien begon er een nieuw regeerend huis in Portugal, en hoe heet dit? 998
975. Wat verstaat men onder de uitdrukking: *het Iberische rijk*, en wie wilden er niets van weten? 999

§ 125.

Italië.

976. Waardoor had *Napoleon I* zich verdienstelijk gemaakt jegens Italië? 1000
977. Wat deden de vorsten aanstonds na zijn val? 1001
978. Hoe gedroeg het volk zich hieronder? 1002
979. Wat zijn de *Carbonari*? 1003
- a. Van waar die naam? 1004
- b. Hadden zij somwijlen nog al invloed? 1005
- c. Wat is „*het jonge Italië*”? 1006
980. Aan welke andere kwaal leed Italië geducht? 1007
981. Welk zonderling schouwspel zag men toen niet zelden in Italië? 1008
982. Welke waren de gevolgen van den in 1820 te *Nola* losgebarsten opstand? 1009
983. Hoe werd hij bedwongen? 1010

- n den 984. Wat deed *Ferdinand* IV van Napels met Sicilië, en
 hem? wat was daarvan ook 't gevolg voor zijn naam?
 aarom 985. Wie waren zijn twee naaste opvolgers?
 986. Welke was de verhouding tusschen *Ferdinand* II en zijn
 1872 volk, in de verschillende perioden zijner regeering
 (1830—1859)?
 adeüs 987. Wie maakte aan het koninkrijk der „*Beide Sicilien*”
 een einde?
 988. Wat wilde *Victor Emanuël* I van Sardinië?
 a. Wat waren daarvan de gevolgen voor het land?
 b. Wat voor hem zelfden?
 dit? 989. Waardoor gesteund kon zijn broeder en opvolger, *Karel*
 raats- *Felix*, denzelfden weg bewandelen?
 990. Welke zijtak van het huis Savoye kwam er met *Karel*
 eerst *Albert*, in 1831, aan 't bestuur?
 991. Waarom had men van hem zulke goede verwachtingen?
 992. Waardoor voldeed hij, op stuk van zaken, aan geen
 der beide partijen?
 993. Wat weet gij van *Mazzini*?
 Por- 994. Waartoe werd *Karel Albert* in 1847 en 1848, tot
 ische behoud van den binnenlandschen vrede, genoodzaakt?
 995. Wat had het Weener-Congres betrekkelijk het stadje
Ferrara bepaald?
 996. Welk voordeel behaalde *Karel Albert* op den Oosten-
 rijkschen veldmaarschalk *Radetsky*?
 997. Wat deed daarop het volk van Rome en Napels, en
 wat de paus?
 998. Na welken slag werd een wapenstilstand gesloten?
 999. Wat deed *Garibaldi*?
 aakt 1000. Waarom werd de krijg hervat?
 1001. Welke waren de gevolgen van den slag bij *Novāra*?
 1002. Waartoe was *Victor Emanuël* II verplicht, en hoe
 begon hij zijn regeering?
 1003. Wie was *Cavour*, en welke was zijn levensloop tot 1852?
 1004. Welk voornemen vatte hij op in 1853, en wat was
 daarbij zijn meer verwijderd oogmerk?
 1005. Wanneer zag hij zijn voornemen vervuld, en welk
 voordeel had Sardinië er van?
 den 1006. Wat was het streven van *Cavour*, na den vrede van
Parijs?
 Tola 1007. Wat gebeurde er te *Plombières*?
 1008. Welke onheilspellende woorden sprak *Napoleon* III den
 1sten Januari 1859 tot baron *von Hübnér*?

1009. Wat was de inhoud van 't *ultimatum* van Oostenrijk aan 't hof te Turijn gesteld? 103
1010. Welke waren de gevolgen van den eisch van *Oostenrijk*, zoo voor *Italië* als voor *Cavour*? 103
1011. Hoe ging het in den strijd, en welke teleurstelling ondervond *Cavour* in Juli 1859? 103
1012. Wat had hij gemeend; en had hij de zaken goed ingezien? 103
1013. Wat deed *Cavour*, als minister, in 't begin van 1860; en hoe dachten de Italiaansche kiezers over hem? 104
1014. Wat deed *Garibaldi* kort daarop? 104
1015. Geschiedde dit met medeweten van, en in overleg met *Cavour*? 104
1016. Van waar *Garibaldi's* haat tegen *Cavour*? 104
1017. Wat deed *Cialdini* en op wiens bevel? 104
1018. Wat gebeurde er in 't laatst van '60 en 't begin van '61. 104
1019. Welke moeielijkheid bestond er nu nog voor de geheele verwezenlijking van *Cavour's* plan, en van de begeerte der Italianen? 104
1020. Heeft hij die moeielijkheid kunnen overwinnen? 104
1021. Met welken staatsman in *onze* geschiedenis kan hij vergeleken worden? 104
1022. Welke lof werd hem door Europa geschonken, en welke waren zijne gaven? (Met welk nog levend staatsman heeft hij veel gemeen?) 104
1023. Wie volgde *Cavour* als eerste minister op? 104
1024. Wat verklaarde *Ratazzi* openlijk? 104
1025. Hoe kwam het tot den slag bij *Aspromonte*? 104
1026. Welke bekende ministers heeft *Italië* gehad sedert September 1864? (*de la Marmöra* en *Minghetti*.) 104
1027. In welk land hebben de *liberalen* het meest te lijden gehad? 104
1028. Hoe was de toestand in den *Kerkelijken Staat*, tijdens het pontificaat van *Gregorius XVI*? (VII is een drukfout.) 104
1029. Wat weet gij van *Pius IX*, vóórdat hij Paus werd? 104
1030. Waardoor kenmerkte zich het begin van *Pius* regeering? 104
1031. Wie was zijn minister van financiën? en wie trad in September '48 op als hoofd van 't ministerie. 104
1032. Wat gebeurde er den 15^{en} Nov. 1848 te Rome? 104
1033. Wat verklaarde *Pius* aan de gezanten der vreemde mogendheden, en wat aan het volk? 104
1034. Waar heeft zich de paus van Nov. '48—April '50 opgehouden; en wat had men toen te Rome? 104

1035. Wanneer en onder welken steun keurde de paus naar Rome terug?
1036. Hoe was Rome's toestand na *Pius* terugkeer? En wat was eene der hoofdoorzaken daarvan?
1037. Wat deed het Oostenrijksch bestuur in 't *Lombardisch-Venetiaansch* koninkrijk?
1038. Waarom was men ook hier desniettemin ontevreden?
1039. Wat weet gij van *Silvio Pellico*?
1040. Hoe was het tot 1860 met de kleine Noord-Italiaansche staten gesteld?
1041. Wat gebeurde in '48 te *Milaan* en *Venetieë*?
1042. Wie was *Manin*, en waar en wanneer stierf hij?
1043. Hoe ging het met *Milaan* en *Venetieë*?
1044. Welk manifest vaardigde *Victor Emanuel* II in Maart 1860 uit, en met welk gevolg?
1045. Waardoor en waarmede werd in 1859 het gebied van *Sardinië* vergroot?
1046. Welke slagen werden in '59 in Italië geleverd, en wie waren de voornaamste aanvoerders van beide kanten?
1047. Welk legercorps deed in dezen oorlog gewichtige diensten?
1048. Waarom haastte zich *Napoleon* zoo, om vrede te sluiten; wáár werd er onderhandeld; wáár de vrede bekrachtigd?
1049. Ten wiens koste, en waarmede, zette *Sardinië* in 1860 verder zijne grenzen uit?
1050. Maar wat moest het opofferen, en aan wien?
1051. Welken nieuwen naam kreeg *Victor Emanuel's* rijk in 1861?
1052. Wat is de *September-conventie*?
1053. Welke waren voor Italië de vruchten van den oorlog, die in '66 tusschen *Oostenrijk* en 't met *Italië* verbonden *Pruisen* gevoerd werd?
1054. Wat gaf aanleiding tot den slag van *Mentana* in '67?
1055. Wanneer kwam ook *Rome* in de handen van *Victor Emanuel*?
1056. Welke waren daarvan de gevolgen voor den Paus?
1057. Is de nu in Italië regeerende dynastie zelve van *Italiaanschen* oorsprong?

§ 126.

Duitschland.

1058. Welke dubbele stemming was er in *Duitschland* opmerken, na de bevrijding van 't Fransche juk?

1059. Waardoor werd het verlangen naar eenheid opgewekt?
1060. Wat had *Voltaire* eens van 't „*Heilige Roomsche Rijk*” gezegd?
1061. Wat drukte *Arndt* in zijn volkslied uit?
1062. Wat verwachtte het volk krachtens de bondsakte?
1063. Wat geschiedde in 1817 op de *Wartburg*?
1064. Wat is de *Burschenschaft*?
1065. Wat gebeurde in 1817 met *Kotzebue*'s werken, en wat in 1819 met hem zelf?
1066. Wat hielden de besluiten van *Karlsbad* in?
1067. Wat was de eindakte van *Weenen*?
1068. Hoe werkte dit in Oostenrijk?
1069. Welke vorsten toonden een oor te hebben voor de wenschen van het volk?
1070. In hoe verre werd aan die wenschen voldaan?
1071. Wat gebeurde er in 1830 in verschillende Duitsche steden, en met welk gevolg?
1072. Door welke twee zaken werd de Duitsche eenheid een stap verder gebracht?
1073. Welke troonsveranderingen hadden er in Deutschland plaats,
 a. in Oostenrijk?
 b. in Pruisen?
 c. in Saksen?
 d. in Beieren?
 e. in Wurtemberg?
1074. Wat bepaalde de *Frankforter Bondsday* in 1832?
1075. Waar, wanneer en hoe werden deze besluiten verscherpt?
1076. Wat was het gevolg dezer bepalingen?
1077. Wie was *Ronge*?
1078. Wat verstaat men onder het *Panslavisme*?
1079. Wat wenschte en wat verkreeg men in Pruisen?
1080. Waartoe werd de regeering in de meeste Duitsche staten, in 1848, gedwongen?
1081. Waarom had Oostenrijk het meest van den opkomenden storm te duchten?
1082. Welke was *Metternichs* politiek geweest, en met welke woorden kan zij geschetst worden?
1083. Wat gebeurde in Maart, wat in Mei '48 te Weenen?
1084. Waarom ging de keizer naar *Innsbrück*?
1085. Wat deed *Windischgrätz*?
1086. Waarom werd na 's keizers terugkeer de rust te Weenen niet hersteld?

1087. Wat eischte en wat kreeg *Hongarijē*?
 1088. Wie was *Latour*, wat deed hij, en hoe stierf hij?
 1089. Bij wie, en waarom, vond *Jellachich* steun?
 1090. Door wien werd *Weenen* stormenderhand ingenomen?
 1091. Wat deed keizer Ferdinand den 2^{en} Dec. '48?
 1092. Wie was *Kossuth*, en wie waren de aanvoerders der Hongaren?
 1093. Waardoor kwam het voordeel aan de Oostenrijkers?
 1094. Hoe ging het nu in *Hongarijē*?
 1095. Wat deed de keizer in 1866 en 1867?
 1096. Wat gebeurde er in *Pruisen* in 1848?
 1097. Waardoor werd de koning bewogen tot toegeven?
 1098. Wat was de inhoud en het gevolg zijner *proclamatie* van 21 Maart?
 1099. Wat deed het ministerie von *Manteuffel*?

§ 127.

Duitschland. Zwitserland. Denemarken.

1100. Waarmede werd *Pruisen* in '50 vergroot?
 1101. Wie was *Heinrich von Gagern*?
 1102. Hoe was het *Duitsche parlement* van '49 bijeengekomen, en tot welk doel?
 1103. Wat was de hoofdoorzaak, dat zijn werk op niets uitliep?
 1104. Wat gebeurde er met de schepen, die reeds voor de *Duitsche vloot* waren bijeengebracht?
 1105. Kregen nu de voorstanders der vrijheid in *Pruisen* en *Oostenrijk* hun zin?
 1106. Wat weet gij van *Bismarck's* vroegere leven?
 1107. Waarom ontbond hij, kort na zijn optreden, de kamer, en met welk gevolg?
 1108. Hoe was de toestand in *Zwitserland* sedert 1815?
 1109. Wat en wie zag men er na 1830, en wat was het gevolg?
 1110. Wie was *Dufour*, en wat deed hij?
 1111. Wat gebeurde er in '57 met *Neufchâtel*?
 1112. Welke is de Zwitserseche staatsregeling sedert '47?
 1113. Wie volgde in *Denemarken* aan *Frederik VI* op?
 1114. Wat was de inhoud van zijn „open brief” van Juli '46?

Sleeswijk-Holstein.

1115. Wat waren *Sleeswijk* en *Holstein* oorspronkelijk?

1116. Wat bepaalde *Waldemar III* in 1326 betrekkelijk Sleeswijk en Holstein?
1117. Wat *Margaretha* in 1386?
1118. Maar wat deden de *staten* van *Sleeswijk-Holstein* in 1460?
1119. Wat is de inhoud der over Sleeswijk-Holstein door *Christiaan I* uitgevaardigde oorkonde?
1120. Wat gebeurde echter reeds in 1481, en wat nog later?
1121. Waarin bleef echter de eenheid bewaard?
1122. Welke was de oorzaak dier verdeeligen? en welke hare gevolgen? (linie *Glückstadt* en *Gottorp, Sonderburg*, en *Sond. Augustenburg* en *Sond. Glücksburg*.)
1123. Wat bepaalde het *familie-statuut* van *Johan Adolf* in 1608?
1124. Door wie en wanneer werden dergelijke bepalingen gemaakt, en hoe vonden de stenden dit?
1125. Wat bepaalde de *koningswet* van *Frederik III* ten opzichte van Denemarken?
1126. Wanneer, en tengevolge waarvan, werd de band van leenroerigheid van *Sleeswijk* opgeheven?
1127. Als wat werd de Deensche koning in 't Duitsche verbond opgenomen?
1128. Waarom regelde het *Weener-congres* niet definitief de Sleeswijk-Holsteinsche kwestie?
1129. Waardoor moesten er te eener of anderer tijd moeilijkheden in deze ontstaan?
1130. Waartegen verzetten zich de hertogdommen ten zeerste?
1131. Waaroer sloot *Frederik VII* (1848—1863) met verschillende staten, zelfs met de *Vereenigde Staten van N. Amerika*, een verdrag?
1132. Wat was de *Eiderpartij*?
1133. Waardoor ontstond in 1848 de oorlog tusschen *Denemarken* en *Sleeswijk-Holstein*, en hoe liep die af?
1134. Wat werd door het „*verdrag van Londen*” in 1852 gewaarborgd?
1135. Welke drie partijen waren er in Denemarken en de Hertogdommen?
1136. Wat deed *Frederik VII* verder om moeilijkheden na zijn dood te voorkomen?
1137. Waardoor werd de ontevredenheid in de Hertogdommen gaande gemaakt en versterkt?
1138. Waartegen verzette zich in 1863 het *Duitsche verbond*?
1139. Welk zonderling schouwspel zag men na *Frederiks* dood, hoewel het volgens 't verdrag van 1852 gebeurde?

1140. Welke mooie rol speelde nu *Pruisen*?
 1141. En wat deed de *Duitsche bond*?
 1142. Hoe kwam echter, ten slotte, het grootste deel van *Sleeswijk*, geheel *Holstein* en *Lauenburg* aan Pruisen en Oostenrijk?

Duitschland.

1143. Waarom en met welk gevolg werd de samenkomst te *Gastein* gehouden?
 1144. Wat was de eigenlijke oorzaak, en welke de aanleiding tot het uitbreken van den oorlog van 1866?
 1145. Welke partij koos de *Duitsche bond*?
 1146. Wie waren Pruisen's, wie Oostenrijk's bondgenooten?
 1147. Wie was *Cohn*?
 1148. Wie waren de aanvoerders der Pruisen, en wie die der Oostenrijkers?
 1149. Hoe was het beloop van den oorlog?
 1150. Aan wien, en waaraan, had *Pruisen* zijn overwinningen te danken?
 1151. Hoe ging het in den strijd tusschen *Italië* en *Oostenrijk*?
 1152. Onder welke voorwaarden moest Oostenrijk den vrede te *Praag* sluiten?
 1153. Wat won Italië door dezen oorlog?
 1154. Wat annexeerde *Pruisen*?
 1155. En welk ander gevolg had de behaalde overwinning voor de Pruisische regeering?
 1156. Uit welke staten bestond het *Noord-Duitsche* verbond; en waardoor onderscheidde het zich van het voormalige *Duitsche verbond*?
 Waardoor werd die toestand in Duitschland weer gewijzigd? (Nov. '70 en Januari '71.)
 1157. Bij welke drie afdeelingen berust de regeering?
 1158. Waarin bestaat het groote verschil tusschen den *Rijksdag* en den *Bondsraad*?
 1159. Welke macht kreeg de koning van *Pruisen*?
 1160. Wat verstaat men door den *Rijkskanselier*? en waarmede is deze bijzonder belast?
 1161. Hoe wordt er in de geldelijke behoeften voorzien?

§ 128.

Zweden, Groot-Britannië, Rusland.

1162. Welke koningen heeft *Zweden* gehad uit het huis *Bernadotte*, en hoe was hun bestuur?

1163. Wat gebeurde in 1849 met *Noorwegen*?
 1164. Welke opzienbarende zaak gebeurde in 1853 in Zweden?
 1165. Welke verandering in de staatsregeling had in '65 plaats?
 1166. Welke was de uitwendige toestand van *Engeland* na Napoleons val?
 1167. Wat was een der laatste daden van *Pitt*, voor zijn aftreden in 1801 geweest?
 1168. Wie was *Castlereagh*?
 1169. Waardoor was de toestand echter niet vrij van zorg?
 1170. Waaruit was dit voortgesproten?
 1171. Wie was *Canning*?
 1172. Wat bepaalde de *Emancipatie-bill* van 1829?
 1173. Wie was *O'Connell*?
 1174. Hoe lang heeft *George IV* geregeerd, en wie volgde hem op?
 1175. Wie was *Stephenson*?
 1176. Wat is de *Reformbill*?
 1177. Wat heeft men aan *Wilberforce* en *Stanley* te danken?
 1178. Hoe ging het met de Engelsche *Oostindische Compagnie*?
 1179. Wie was *Richard Cobden*?
 1180. Wat schafte *Robert Peel* af, wat voerde hij in?
 1181. Waarom werd in 1837 *Hannover* van *Engeland* gescheiden?
 1182. Wie was, en wat deed prins *Albert van Saxe-Coburg*?
 1183. Wat weet gij van *Palmerston*?
 1184. Welke oorlogen voerde Engeland onder *Victoria's* regeering in *Azië*? (*Afghanistan*, *Pendjab*, *Voor-Indië*, *Sina*.)
 1185. Welke in *Afrika*?
 1186. Wat zag men voor 't eerst in 1851 te *London*?
 1187. Wie volgde in Rusland op *Alexander*?
 1188. Wat zijn de *Dekrabisten*?
 1189. Waarin stond *Nikolaas I* tegen over *Peter de groote*?
 1190. Hoe kwam men aan den vrede van *Hadrianopol*, en wat werd daarbij bepaald.

§ 129.

Turkije, Egypte, Griekenland.

1191. Welke waren de oorzaken van 't verval van *Turkije*?
 1192. Wie speelden er de hoofdrol?
 1193. Wat gebeurde er tusschen *Mahmoud II* en de *Janitscharen*?

1194. Wat weet gij van *Mehemed Ali*?
 1195. Wie heet de *Khedive*?
 1196. Wat heeft men aan de *Lesseps* te danken?
 1197. Waardoor is Turkije „de zieke man” geworden en gebleven?
 1198. Hoe is er de verhouding tusschen burgers en soldaten?
 1199. Wat weet gij van *Abdul Azis*? (*Fuad-pascha*.)
 1200. Hoe beschouwt de Turk zijn *Koran*, en wat is daarvan het gevolg?
 1201. Wat is een andere bron van bezwaren voor Turkije? (*Moldavië*, *Wallachijë*, enz.)
 1202. Wat noemt men „het Oostersche vraagstuk”?
 1203. Wat was de *hetaerie*, wat haar doel; waar, wanneer en door wie werd zij opgericht?
 1204. Wat waren haar *ephoren*; wie was *Alexander Ipsilanti*?
 1205. Wat gebeurde er in Griekenland in 1821?
 1206. Hoe beschouwden de andere volken wat daar gebeurde?

§ 130.

Griekenland.

1207. Wat deed *Byron* te *Missolonghi*?
 1208. Waarom ging het den Grieken in 1823 minder voordeelig?
 1209. Wat was echter voor hen hierbij een geluk?
 1210. Wie was *Ibrahim*, wat kwam hij doen, en wat deed hij?
 1211. Wat bewerkte *Canning* in 1827?
 1212. Met welken last werden drie vlootvoogden naar de Grieksche wateren gezonden? Hoe heetten zij?
 1213. Hoe hielden zich de *philhellenen*; hoe het voorloopig bewind in Griekenland?
 1214. Wat gebeurde in de haven van *Navarino* in 1827?
 1215. Welke uitwerking had dit in 't Christelijk Europa en te Constantinopel?
 1216. Wat deden de Franschen in 't volgende jaar?
 1217. Wie was *Joannes Capo d'Istria*, en hoe kwam hij aan zijn einde?
 1218. Wat maakten de mogendheden van Griekenland? en wien boden zij achtereenvolgens de kroon aan?
 1219. Waaruit bestond het vrije Griekenland?
 1220. Waardoor werd Turkije min of meer tevreden gesteld?
 1221. Wat deed koning *Otto*, en hoe ging het Griekenland onder hem?

1222. Wie was Otto's opvolger, en hoe kwam hij aan de regeering?
 1223. Waarmede werd Griekenland onder zijn gebied vergroot?

§ 131.

Het Oostersche vraagstuk. De Krimoorlog.

1224. Aan welken oorlog maakte de vrede van Hadrianopel een einde?
 1225. Werd daardoor de politieke rust in Europa versterkt?
 1226. Wat bedoelde de *quadruple alliantie* van 1840?
 1227. Wanneer verzwakte Rusland's invloed te Constantinopel?
 1228. Wat zijn *monophysiten*?
 1229. Hoe werd een geschil tusschen verschillende kerkgenootschappen te *Bethlehem*, de oorzaak van botsing tusschen Rusland en Frankrijk; en wie won het?
 1230. Wat wou *Nicolaas* aan *Hamilton Seymour* betoogen, en hoe gedroeg zich Engeland?
 1231. Welke eischen deed *Mentschikow* te Constantinopel?
 1232. Hoe ging het met *Nesselrode's ultimatum*?
 1233. Waartoe moest *Nicolaas* *manifest* van 1853 strekken?
 1234. Wat deden Engeland en Frankrijk, en wat Turkije?
 1235. Hoe ging het aanvankelijk in den strijd?
 1236. Waarom zette de aanval bij *Sinópe* zoo veel kwaad bloed?
 1237. Wat eischten *Engeland* en *Frankrijk* van *Rusland*?
 1238. Wat werd bepaald in 't verdrag tusschen *Engeland*, *Frankrijk* en de *Porte*?
 1239. Waar was aanvankelijk het tooneel van den krijg, en wie waren daar de legerhoofden?
 1240. Wat deden *Oostenrijk* en *Pruisen* gezamenlijk; wat Oostenrijk later; en wat was daarvan het gevolg?

§ 132.

Einde van den Krim-oorlog. Rusland onder Alexander II.

1241. Waar hield het Fransch-Engelsche leger eerst stand, waar later; en wat gebeurde daar?
 1242. Wat deed *Napier* intusschen?
 1243. Waarheen werd het Fransch-Engelsche leger ingescheept? en onder welken aanvoerder? en wat veroorzaakte uitstel in de handelingen?

1244. Welke Engelsche en Fransche bevelhebbers, zoo ter zee als ter land, kent gij uit den Krim-oorlog?
1245. Welke slagen werden er in de Krim geleverd?
1246. Welke nieuwe benden verschenen daar in 1855?
1247. Wie was de groote man binnen Sebastöpol?
1248. Wanneer ontruimden de Russen de stad?
1249. Wat was er intusschen op den Russischen keizerstroon gebeurd?
1250. Welke vrede maakte een eind aan den oorlog, en wat werd daarbij, ook over het recht ter zee in oorlogstijd, bepaald?
1251. Wat is *Rumenië*?
1252. Wat bepaalde het *Londensche verdrag* van Maart 1871?
1253. Welke groote en voor Rusland gewichtige zaken deed keizer *Alexander II*?
1254. Wat heeft hem iets schroomvalliger gemaakt?
1255. Welk is sedert het streven der Regeering, wat het binnenland en wat het buitenland betreft?
1256. Wat weet gij van *Schamyl*, wat van *Kaufmann*?

§ 133.

Frankrijk. 1815—1836.

1257. Wat is het tijdperk der *restauration*?
1258. Wie was de eerste minister van Lodewijk XVIII?
1259. Wat was de „*niet te vinden kamer*”?
1260. Waardoor legde Lodewijk zijne vrijzinnige denkbeelden af?
1261. Wat gebeurde met *Ney*?
1262. Wat noemde men „*het witte Terrorisme*”?
1263. Wat beteekent de tegenstelling: het *paviljoen Marsan* et het *Palais Royal*?
1264. Wat bewerkte *Decazes*?
1265. Wat gebeurde met den hertog *de Berry*, en welke gevolgen had dit voor de vrijheid?
1266. Wie was *Lodewijks* opvolger, en wat trachtte deze?
1267. Schets, in korte woorden, het verschil tusschen de beide broeders, die elkander als koning opvolgden.
1268. Kwam er ook verzet tegen 's konings streven?
1269. Wat was „*het onmogelijke Ministerie*”?
1270. Welke bekwame mannen traden tegen het Bestuur op?
1271. Waarom werd de *kamer* in Maart 1830 ontbonden?
1272. Wat gebeurde in Algiers?

1273. Wat verordenden de *drie ordonnantiën* van 26 Juli 1830? 1301
1274. En wat bewerkten zij? 1302
1275. Hoe ging het verder met Karel X? 1303
1276. Wie is de *graaf de Chambord*? 1304
1277. Wat was de *municipale-commissie*? Wat deed *Lafayette*? 1305
1278. Wat werd *Lodewijk Philips* eerst, wat een week later? 1306
1279. Door wie werd hij benoemd, en door wier toedoen voornamelijk? 1307
1280. Waarom werd hij de *burgerkoning* genoemd? 1308
1281. Welke twee partijen waren hem vijandig? 1309
1282. Door wie werden o. a. aanslagen op zijn leven gedaan? 1310
1283. Wat deden *Casimir Périer* en *Soult*? 1311
1284. Welke twee hoofdrichtingen zijn er op te merken in Lodewijk Philip's bestuur? 1312
1285. Welke dwaze eischen deden duizenden? 1313
1286. Wat gebeurde in 1831 te Lyon? 1314
1287. Wat wilden de Socialisten? (*Saint-Simon, Fourier*.) 1315
1288. Wat de *Communisten* (*Proudhon*, zijn verklaring van den eigendom)? 1316
1289. Welke meer-staatkundige genootschappen stonden daar naast? en hoe werkten zij? (*Lyon, Parijs*.) 1317
1290. Welke staatslieden behoorden tot de *doctrinaires*? 1318
1291. Welk ministerie ging er aan 't ministerie-*Molé* vooraf? 1319

§ 134.

Frankrijk. 1836—1848.

1292. Wie leefde er toen op het slot *Arenenberg*? waar ligt dit? 1320
1293. Wat had een Senaatsbesluit van 1804 in Frankrijk bepaald? 1321
1294. Wat zag men in Oktober 1836 te Straatsburg? 1322
1295. Waar leefde sinds dien tijd Lodewijk Napoleon? 1323
1296. Waarom werd hij te *Ham* (waar ligt dit?) gevangen gezet? 1324
1297. Wie was *Abd-el-Kader*? 1325
1298. Aan welke Fransche veldheeren komt de eer der onderwerping van Algerië toe? (*Bugeaud, Cavaignac, Changarnier, Lamoricière, Pélissier*.) 1326
1299. Welke zijn de schoonste wapenfeiten van de Franschen in dien Algerijnschen oorlog? 1327
1300. Hoe ging het met *Abd-el-Kader* verder? 1328

1301. Noem eenige oorzaken, die intusschen in Frankrijk becommerring bij velen wekten?
1302. Welke ministeries had men in 1840?
1303. Hoe was de kamer der afgevaardigden samengesteld?
1304. Noem eenige namen van de bekwaamste mannen der twee hoofdpartijen?
1305. Welk ongeluk trof den koning in 1842?
1306. Waardoor werd in 1846 en 1847 het volk gedrukt?
1307. Wat deed Lodewijk Napoleon in 1846?
1308. Waar zag het Fransche volk vurig naar uit: en waarom?
1309. Wat was het doel der groote *feestmalen*, (*banquets*) en waar en wanneer werd het eerste gehouden?
1310. Wat verbood de regeering in Februari 1848?

§ 135.

Frankrijk. 1848.

1311. Hoe begon het oproer in 1848?
1312. Hoe hield zich de *nationale garde*? en hoe werkte haar voorbeeld?
1313. Waarna scheen de zaak kalm te zullen afloopen?
1314. Maar wat was oorzaak, dat alles zoo geheel anders ging?
1315. Wat deed nu de koning?
1316. Wat *Emile de Girardin*?
1317. Aan wien droeg Lodewijk Philips de kroon over?
1318. Wat deed hij daarna; wanneer en waar stierf hij?
1319. Welke leden der koninklijke familie bleven nog eenigen tijd in Parijs; met welk doel en gevolg?
1320. Wat deed intusschen *Lamartine*?
1321. Wie waren de leden van het *voorloopig bewind*?
1322. Hoe lang duurde het nog, eer het in Parijs rustig werd?
1323. Wat deed het voorloopig bewind intusschen,
 a. ten opzichte der staatsregeling?
 b. met betrekking tot het buitenland?
 c. om het volk werk te geven?
1324. Wien komt de meeste lof toe, dat de zaken zoo geleidelijk gingen?
1325. Wat deed het voorloopig bewind, nadat de nationale vergadering in Mei bijeengekomen was?
1326. Waarvoor verklaarde deze Vergadering Frankrijk, en

- wie benoemde zij tot leden van het nieuwe *uitvoerend* 1351.
 bewind; en met wie werd zij in Juni aangevuld?
 1327. Ging nu alles geregeld voort? 1352.
 1328. Waarom werd *Cavaignac* tot *dictator* benoemd?
 1329. Wat gebeurde met den aartsbisschop van Parijs, 1353.
d' Affry?
 1330. Hoe lang is *Cavaignac* dictator geweest: wat werd hij 1354.
 daarna, en wat deed hij als zoodanig? 1355.
 1331. Welke waren de hoofdartikels van de door de natio- 1356.
 nale vergadering gemaakte grondwet? 1357.
 1332. Wie, en met welke meerderheid, werd tot eersten *pre-* 1358.
sident verkozen? en welken eed legde hij af? 1359.

§ 136.

Frankrijk. 1849—1860.

1333. Waardoor was de positie van den president niet aan- 1360.
 genaam? 1361.
 1334. Waar vestigde hij zich ter woon, en hoe leefde hij? 1362.
 1335. Welke vergadering verving de Nationale, en hoe was 1363.
 zij gezind jegens Napoleon? 1364.
 1336. Wie zijner bloedverwanten bestreden hem somwijlen? 1365.
 1337. Waar zocht hij zijn steun, en met welk gevolg? (zomer 1366.
 van 1850.) (60 is een drukfout.) 1367.
 1338. Wat deed hij om aan de afgevaardigden te behagen?
 1339. Wat bewerkte *de St. Arnaud* voor hem, en wat kon 1368.
 hij niet gedaan krijgen?
 1340. Waarom haakte Napoleon zoo naar een spoedige
 herziening der staatsregeling?
 1341. Wat deed hij, en met wien beraadslaagde hij, toen hij
 die herziening niet krijgen kon?
 1342. Wat gebeurde er den 2^{den} December 1851?
 1343. Welke besluiten werden nog dien dag afgekondigd? 1369.
 1344. Wat gebeurde er den 3^{den} en 4^{den} December?
 1345. Waarom gingen de soldaten zoo woest te werk? 1370.
 1346. Wat deed Napoleon met zijne tegenstanders onder de
 afgevaardigden?
 1347. Hoe gedroeg zich het overige Frankrijk?
 1348. Wier steun zocht Napoleon meer en meer?
 1349. Welk resultaat had de stemming van 21 Dec.? 1371.
 1350. Hoe werd het staatsbestuur nu geregeld? En van
 welk streven droeg het den stempel? 1372.

1351. Werd ook voorzien in de financiële moeielijkheden van den president?
1352. Wat gebeurde er bij zijne tweede reis door Frankrijk, en welke woorden sprak hij toen?
1353. Wat deed de Senaat den 7^{den} Nov. 1852, en het volk den 2^{den} Dec. van 't zelfde jaar?
1354. Hoe gedroegen zich de Europeesche hoven jegens Napoleon?
1355. Met wie huwde hij?
1356. Hoe is het met zijn zoon afgeloopen?
1357. Welke band werd door de keizerin voor haren man nauwer gemaakt?
1358. Was die band in overeenstemming met zijn oorsprong?
1359. Voor welk deel des volks meende Napoleon bijzonder te moeten zorgen, en wat deed hij daartoe?
1360. Was die zorg echter daarbij zijn eenige drijfveer?
1361. Wat was het gevolg daarvan?
1362. Waarin week zijn gedragslijn af van die van zijn oom?
1363. Wat zag men te Parijs in 1855 en 1867?
1364. Hoe kreeg Napoleon het geld voor dit alles: en wat was daarvan het gevolg?
1365. Waarom gevoelde Napoleon een wrok tegen de vorsten van Europa?
1366. Hoe koelde hij dien? en op wien het eerst?
1367. Wat deed *Orsini*, en wat bewoog hem?
1368. Welke gevolgen had die aanslag,
a. Voor Frankrijk zelf?
b. Voor Italië?
1369. Welke voordeelen behaalden de Fransche wapenen in Azië?

§ 137.

Frankrijk. 1860—1870.

1370. Sedert wanneer begon de roem van Napoleon te verbleeken?
1371. Wat bewoog hem tot den tocht naar Mexico?
1372. Wien wees hij tot keizer aldaar aan?
1373. Tot hoelang kon deze zich staande houden?
1374. Welke politieke nederlaag leed Napoleon betrekkelijk Polen?
1375. Wat verzuimde hij in den oorlog van 1866?
1376. Waartoe werd het *Londensche Congres* van 1867 gehouden?

1377. Wie zag men in ditzelfde jaar in Parijs?
 1378. Waartoe dienden de krijgstoerusting van Frankrijk in dit jaar?
 1379. Welke wijzigingen bracht Napoleon in 1860, welke in 1867, in 't binnenlandsch bestuur?
 1380. Waarom waren er in 1869 nog grooter wijzigingen?
 1381. Wie is *Henri Rochefort*?
 1382. Wien verving *Ollivier* als minister?
 1383. Waartoe diende het *plebisciet* van 1870?
 1384. Wat is het *Waterloo* van Napoleon III geweest?
 1385. Wat weet gij van Prins *Leopold* van *Hohenzollern-Sigmaringen*?
 1386. Wat gebeurde er in Juli 1870 te *Ems*?
 1387. Wie waren in Frankrijk voor den oorlog?
 1388. Welke verklaring legde *Leboeuf* af?
 1389. Wie verklaarde den oorlog; en wie was er mee gediend?

§ 138.

Frankrijk. 1870.

1390. Waarop had Napoleon bij 't begin van den Oorlog gehoopt?
 1391. Hoe kwam het, dat hij in 't geheel geen bondgenooten kreeg?
 1392. Wat zijn *mitrailleuses*, wat de *Turco's*?
 1393. Welke overwinning behaalden de Fransen in Augustus 1870, en welke nederlagen leden zij?
 1394. Welke veranderingen hadden er daarop in 't opperbevel plaats? en hoe ging het in Parijs?
 1395. Waarom was de slag van *Vionville* of *Mars la Tour* zoo noodlottig voor Frankrijk?
 1396. Wat was het gevolg van de nederlaag bij *Gravelotte*?
 1397. Hoe kwam het tot den slag van *Sedan*?
 1398. Welke waren de gevolgen van dien slag?
 1399. Welke veranderingen hadden intusschen in Parijs plaats gegrepen, en welke volgden nu? (*Trochu*, *Gambetta* enz.)
 1400. Welke pogingen werden aangewend om de Duitschers van Parijs aftetrekken?
 1401. Van waar de talrijke Fransche krijgsgevangenen in Duitschland?
 1402. Wat gebeurde met *Bourbaki*?
 1403. Wanneer begon het beleg van Parijs, wanneer het bombardement, wanneer gaf het zich over, en waarom?

§ 139.

Frankrijk. 1871—1874.

1404. Waarom vroeg het Fransche goevernement in Januari 1871 een wapenstilstand: en wat gebeurde gedurende dezen tijd?
1405. Wat was de hoofdinhoud der vredespraeliminairen van Versailles?
1406. Waar zou over den eigenlijken vrede onderhandeld worden?
1407. Hoe ging het nu met Napoleon?
1408. Wat zal de historie mettertijd waarschijnlijk van hem getuigen?
1409. Welk gevolg had deze oorlog nog voor Duitschland en den koning van Pruisen?
1410. Waartoe moesten de *Encyclica* van Dec. 1864 en de daaraan gehechte *Sillabus* dienen?
1411. Wat deed het *Vaticaanisch concilie*?
1412. Wat zijn de *Meiwetten*?
1413. Tegen wien was men om haar gebeten?
1414. Waarom is de vrede tusschen Frankrijk en Duitschland niet te *Brussel*, maar te *Frankfort* geteekend?
1415. Wie was *Jules Favre*?
1416. Tot hoelang bleven Pruisische soldaten in Frankrijk?
1417. Hoe dacht de *nationale garde* over het verdrag met de Pruisen gesloten? en wat deed zij achtereenvolgens?
1418. Wie waren *Blanqui* en *Flourens*?
1419. Waarom verplaatste zich het bestuur naar *Versailles*?
1420. Wat was de *Commune*, wat haar program? wat haar daden?
1421. Waartoe werd *Mac-Mahon* in 1871 geroepen?
1422. Wie was *Darboy*?
1423. Wat gebeurde met *Rochefort*?
1424. Welke presidenten heeft de Fransche Republiek al gehad?
1425. Hoe ging het met *Bazaine*?

§ 140.

Nederland. 1815—1830.

1426. Wat werd er in Mei te Parijs, in Juni 1814 te Londen, ten opzichte van België bepaald?

1427. Was die vereeniging voor beide partijen gewenscht? 145
1428. Hoe ging het met de vroegere Nederlandsche koloniën? 145
1429. Waarom aanvaardde Willem I. de koninklijke waardigheid, nog vóórdat het Weener-congres de laatste uitspraak had gedaan? 146
1430. Waarvoor was *Luxemburg* een vergoeding?
1431. Welk onthaal viel aan de nieuwe *grondwet* in België te beurt?
1432. Hoe berekende Willem I, dat zij aangenomen was? 14
1433. Welke waren de hoofdbeginselen dier grondwet? 14
1434. Welke macht kende zij den koning toe? 14
1435. Wat bepaalde zij over den zetel der regeering? 14
1436. Hoe werden de *Kamers* en de *Provinciale Staten* saamgesteld? 14
1437. Wat bepaalde zij over het budget, de drukpers, den godsdienst? 14
1438. Met wie huwde de prins van Oranje, en welke kinderen sproten uit dit huwelijk? 14
1439. Met wie huwde de tweede zoon van Willem I? 14
1440. Wanneer kregen wij eerst de koloniën terug? 14
1441. Hoe ging het nu met landbouw, industrie en handel? 14
1442. Waarin volgde de regeering in 1818 Engelslands voorbeeld? 14
1443. Wat werd er gedaan ter bevordering van het verkeer? 14
1444. Wat deed de koning voor de verschillende afdeelingen van het onderwijs? 14
1445. Wat deed hij ten opzichte der Protestantsche kerk? 1
1446. Wat ten opzichte der Roomsche kerk? 1
1447. Wat is het *recht van placet*? 1
1448. Wat bedoelde de oprichting der *Nederl. Handelmaatschappij* in 1824; en welk *octrooi* kreeg zij? 1
1449. Welke waren de Nederl. Oostindische bezittingen in 1816? 1
1450. Welke *gouverneur-generaals* hebben zich daar onderscheiden van 1816—1851? 1
1451. Wat is het *amortisatie-syndicaat*? 1
1452. Wie werkten den koning in de Zuidelijke Nederlanden tegen? 1
1453. Wat gebeurde met den Gentschen bisschop *de Broglie*? 1
1454. Welke bepaling werd in 1819 betrekkelijk de taal gemaakt? 1
1455. Waarom werd het *collegium philosophicum* opgericht? 1
1456. Wat werd ten opzichte der Latijnsche scholen bepaald? 1
1457. Welke partijen vereenigden zich nu? en wat eischten en deden zij? 1

1458. Wat was het *Concordaat* van 1827?
 1459. Hoe ging het met het *collegium philosophicum* en het besluit van 1819 betrekkelijk de taal?
 1460. Wat gebeurde met *de Potter*?

§ 141.

Nederland. 1830—1831.

1461. Wat gebeurde 25 Augustus 1830 te Brussel? en wat reeds den 27sten?
 1462. Vond dit voorbeeld bijval?
 1463. Waarom trad de Regeering niet aanstonds handelend op?
 1464. Wie kwamen aan het hoofd der Regeeringstroepen, en wat deden zij?
 1465. Wat weet gij van de komst en 't verblijf van den prins van Oranje in Brussel, den 31 Aug. en volgende dagen?
 1466. Hoe ging het met den aanval op Brussel?
 1467. Hoe dacht de Tweede Kamer, en hoe 't Noord-Nederlandsche volk over eene scheiding?
 1468. Welke waren de voornaamste eischen der Belgen? werd er aan voldaan?
 1469. Hoe ging het met de Belgen, die in 't leger waren?
 1470. Wie was *Sylvain de Weyer*?
 1471. Met welken last werd de kroonprins den 4^{den} Oktober naar België gezonden?
 1472. Waar vestigde hij zich, en met welk gevolg was hij werkzaam?
 1473. Aan wie wendde zich Willem I intusschen, en met welk gevolg?
 1474. Wat deed generaal *Dibbets*?
 1475. En wat deden gezamenlijk *Chassé* en *Koopman*?
 1476. Hoe ging het met de Nederlandsche troepen in België?
 1477. Hoe kwam er een grooter Nederlandsch leger?
 1478. Wat zijn *protocollen*?
 1479. Welke *protocollen* verschenen in Januari 1831, en hoe werden zij ontvangen?
 1480. Welke benoemingen deed het Nationaal-congres in Nov. 1830 en Juni 1831?

§ 142.

Nederland. 1831—1840.

1481. Wat deed *van Speyk* in Februari 1831?

1482. Waarom greep Willem I eindelijk naar de wapenen?
 1483. Wie waren de bevelhebbers, en welke was de sterkte der legers aan beide zijden?
 1484. Welke zijn de meestbeteekenende feiten van den *tien-daagschen veldtocht*?
 1485. Wie was *Gérard*?
 1486. Waardoor kwam er in Oktober een nieuw *protocol*; wat was zijn inhoud, en hoe werd het ontvangen?
 1487. Wat deden nu Engeland en Frankrijk?
 1488. Hoe ging het met *Chassé* en *Koopman*?
 1489. Wat verstaat gij door het *status quo*?
 1490. Tot hoelang duurde het; en welk *eind-verdrag* kwam er toen?
 1491. Hoe ging het met Limburg?
 1492. Hoe werd de financiële zaak tusschen België en Nederland in 1873 vereffend?
 1493. Wat gebeurde in 1840 met de provincie *Holland*?
 1494. Met wie huwde de oudste zoon van den kroonprins?
 1495. Waardoor liet de verhouding tusschen Koning Willem I en zijn volk te wenschen over?
 1496. Wat verlangde de natie?
 1497. Wie was gravin *d' Oultremont*?
 1498. Wat gebeurde in den herfst van 1840 op *het Loo*?
 1499. Welke waren de voornaamste ministers van Willem I?
 1500. Van waar het ongunstig oordeel, dat later veelal over Willem I werd uitgesproken?
 1501. Welk was een zijner grootste gebreken?
 1502. Wat was zijn toelag?

§ 143.

Nederland 1840—1873.

1503. Onder welke omstandigheden aanvaardde Willem II de regeering? (Waar werd hij gehuldigd?)
 1504. Wie was *Hendrik de Kock*?
 1505. Hoe gedroeg zich Willem I aanvankelijk, hoe later, jegens de *afgescheidenen*?
 1506. Welke liberale beschikking vaardigde Willem II in 1862 betreffende de openbare schoolgebouwen uit?
 1507. Wat is de verdienste van den minister *van Hall*?
 1508. Hoe ging het met de Grondwets-herziening, van 1841—1848?

1509. Welke zijn de hoofdtrekken der Nederlandsche Grondwet van 1848,
- a. betrekkelijk den koning?
 - b. de Staten-generaal?
 - c. de Provinciale en Gedeputeerde Staten?
 - d. de gemeenteraden?
 - e. welke personen worden in provincie en gemeente rechtstreeks door den koning benoemd?
1510. Waarin week in de grondwet het *historische* voor het *algemeene*?
1511. Wanneer en waar stierf Willem II; hoe wordt hij door het volk van Nederland beschouwd?
1512. Welk reuzenwerk werd onder de regeering van Willem III in 1853 voltooid?
1513. Hoe ontstond, en wat was de *April-beweging*?
1514. Welke wettelijke bepaling werd in 1853 betrekkelijk de kerkgenootschappen o. a. vastgesteld?
1515. Wat is de *bisschoppelijke klerczy*?
1516. Welke wetten op het onderwijs werden er sedert 1856 gemaakt, en onder welke ministers?
1517. Welke rampen troffen het land in de laatste jaren?
1518. Wat gebeurde met de Nederlandsche bezittingen op de kust van Guinée?
1519. Waarom is de oorlog tegen *Atjeh* begonnen, en hoe is het daarin tot dus verre gegaan?

§ 144.

België—Polen.

1520. Hoe ging het in België, na de afscheiding, met de partijen, die zich tegen Willem I's bestuur vereenigd hadden?
1521. Hoe was Leopold's regeering voor België?
1522. Welken titel had de kroonprins in België, en wanneer aanvaardde hij de koninklijke waardigheid?
1523. Welke was de toestand van Polen na het *Weener-Congres*?
1524. Waarom waren zij hiermee niet te vreden?
1525. Sedert wanneer nam de ontevredenheid toe?
1526. Wat gebeurde er in 1830?
1527. Wie was *Chlopicki*?
1528. Wie was *Paskewitsch*?
1529. Hoe gedroeg zich Alexander II jegens Polen?
1530. Waardoor barstte in 1863 weer een opstand uit?

1531. Wie hadden daarvan de leiding?
 1532. Hoe liep de opstand af?
 1533. Wat deed keizer Alexander verder ten opzichte van Polen?

§ 145.

Haïti. Zuid- en Midden-Amerika. Mexico.

1534. Hoe ging het met Haïti of St. Domingo sedert zijn ontdekking door de Spanjaarden tot in 1870? (*Boyer, Faustinus I, Dominica.*)
 1535. Hoe was de toestand der Spaansche koloniën op het vasteland van Zuid- en Midden-Amerika?
 1536. Sedert welk tijdstip vooral begon daar onder de bevolking de begeerte naar iets anders te leven?
 1537. Hoe moet de hulp door Karel III van Spanje in den vrijheidsoorlog aan de Vereenigde Staten verleend beschouwd worden?
 1538. Waarom was het jaar 1810 zoo geschikt om een opstand tegen Spanje te beginnen?
 1539. Wie was *Bolivar*?
 1540. Welke Staten maakten zich achtereenvolgens onafhankelijk van Spanje?
 1541. Welke Staten in Zuid-Amerika zijn eenigermate tot bloei gekomen?
 1542. Hoe is de toestand van *Mexico* geweest sedert zijn afscheiding van Spanje?
 1543. Wie was *Augustinus Iturbide*?
 1544. Wie *Santa Anna*?
 1545. Bij wien vond *Miramon* steun?
 1546. Hoe was de toestand onder *Juarez*?
 1547. Wat werd er bij het verdrag van Londen in 1861 betrekkelijk *Mexico* bepaald?
 1548. Waarom sloot zich Frankrijk daarbij wel aan?
 1549. Wat is het verdrag van *Soledad*?
 1550. Hoe ging het dientengevolge met de verbonden mogendheden?
 1551. Wat deed *Forey*?

§ 146.

Mexico.

1552. Waarom nam Maximiliaan van Oostenrijk de keizerskroon van Mexico aan?

- 1553. Welke voorwaarde stelde hij echter tot het aannemen?
- 1554. Hoe werd die voorwaarde vervuld? (*Bazaine, Mejia.*)
- 1555. Wat bepaalde de overeenkomst tusschen *Napoleon* en *Maximiliaan*?
- 1556. Wie ging met Maximiliaan mede naar Mexico?
- 1557. Welk besluit nam intusschen het *Congres der Vereenigde Staten* van Noord-Amerika?
- 1558. Met welke moeielijkheden kreeg Maximiliaan al heel spoedig te kampen?
- 1559. Welke hoedanigheden ontbraken aan Maximiliaan?
- 1560. Waarom vertrokken de Fransche troepen uit Mexico?
- 1561. Hoe ging het in de streken door de Franschen ontruimd?
- 1562. Waarom ging de keizerin naar *Parijs* en naar *Rome*, en met welk gevolg?
- 1563. Hoe ging het verder met Maximiliaan? (*Queretaro, Escobedo, Lopez.*)
- 1564. Wie hebben sedert Mexico bestuurd?

§ 147.

Vereenigde Staten van Noord-Amerika. (tot 1860.)

- 1565. Waarom vertrokken zoo vele landverhuizers naar Amerika?
- 1566. Welke zijn de grondtrekken in het karakter van den Amerikaan?
- 1567. Van waar de uitdrukking *leer van Monroe*; en wat beteekent zij?
- 1568. Welke twee partijen verreezen onmiddellijk na de afzwering van 't Britsch gezag in de Vereenigde Staten?
- 1569. Wat weet gij van *Thomas Jefferson* (1801—1809)?
- 1570. Van welk plan was *Monroe* een der ontwerpers, en hoe werd dit uitgevoerd?
- 1571. Wat is *Liberia*, wat *Monrovia*?
- 1572. Hoe kwam *Florida* bij de Vereenigde Staten?
- 1573. Waarover ontstond de oorlog met *Mexico* 1846—1848?
- 1574. Aan welke gevaarlijke kwaal leden de Vereen. Staten?
- 1575. Wie bracht het eerst slaven aan, op het later oorspronkelijke, grondgebied der Vereen. Staten?
- 1576. Welke bepaling werd betrekkelijk de slaven in de Staatsregeling van 1788 gemaakt, en hoe werkte die?
- 1577. Wat was oorzaak, dat aan den arbeid der slaven later meer waarde werd gehecht?

1578. Welke Staten telden het eerst geen slaven meer?
1579. Waaruit blijkt dat men ook elders met de slavernij geen vrede had?
1580. Hoe bezorgde het slavenbezit den Zuidelijken Staten een overwicht over de Noordelijke?
1581. Waarom konden de Noordelijke Staten het beter stellen zonder slaven dan de Zuidelijke?
1582. Was er ook verschil in afstamming tussehen de bewoners der Noordelijke en der Zuidelijke Staten?
1583. Waardoor liep het karakter der bewoners van de Unie zoo zeer uit elkander?
1584. Welke waren dus de twee stelsels die in de verschillende deelen heerschten, en waartoe moesten zij leiden?
1585. Welk politiek verbond spatte in 1860 uit elkander?
1586. Welke partij bewerkte de opneming van Texas, en waardoor werd de andere partij weer bevoordeeld?
1587. Wat bewees de verkiezing van *Buchanan* (1857)?
1588. Wat strijdt met het denkbeeld der slavernij? En hoe werd zij verdedigd?
1589. Hoe groot was het aantal slaven in 1860?
1590. Tot welke overtuiging kwamen de Zuidelijke Staten tijdens *Buchanan's* bestuur?
1591. Welke waren de verschillende meeningen, die de Noordelijke en de Zuidelijke Staten betrekkelijk de Unie koesterden?
1592. Hoe konden zij aan het ontstaan van de staatsregeling der Unie de gronden dier meeningen ontleenen?

§ 148.

Vereenigde Staten van Noord-Amerika. 1860—1864.

1593. Waarom was de verkiezing van *Lincoln* tot president zoo belangrijk?
1594. Wie werd zij Secretaris van Staat?
1595. Waarvoor vreesde het Zuiden onmiddellijk?
1596. Welke Staat scheidde zich het eerst af?
1597. Welke Staten volgden?
1598. Welke steden werden achtereenvolgens de zetel van het *Congres* van het Zuiden?
1599. Wie was *Jefferson Davis*?
1600. Hoe veel staten omvatte de Unie toen de afval begon, en waar lagen de staten die afvielen?

- 1601. Welke staten verklaarden onzijdig te willen blijven?
- 1602. Welke waren de wederzijdsche krachten en hulpbronnen?
- 1603. Welke maatregelen nam Lincoln in April 1861?
- 1604. Hoe ging het aanvankelijk in den strijd?
- 1605. Tot welke sterkte in getal werden in 1861 de legers gebracht?
- 1606. Wie waren de hoofdaanvoerders der Zuidelijken: wie die der Noordelijken?
- 1607. Hoe was de krijgskans in 1862?
- 1608. Wat gebeurde er dat jaar op de *James-rivier*?
- 1609. Welke partij had het voordeel in 1863?
- 1610. Op welke andere wijze benadeelde men elkander nog?
- 1611. Welk besluit vaardigde *Lincoln* in September 1862 uit?
- 1612. Hoe was intusschen de toestand des lands bij de beide partijen?
- 1613. Hoe was het bestuur van *Davis*?
- 1614. In welke hoop werden de Zuidelijken teleurgesteld?
- 1615. Wat deden *Grant* en *Sherman* in 1864?

§ 149.

De Vereenigde Staten van Noord-Amerika. 1865—1872.

- 1616. Hoe viel de keuze van een president in 1864 uit?
- 1617. Waarmede eindigde de strijd?
- 1618. Hoe ging het verder met *Davis*?
- 1619. Hoe ging het met *Lincoln*?
- 1620. Wie verving hem tot in 1869, en wie werd in 1869 en weer in 1873 tot president verkozen?
- 1621. Welk artikel was nog onder *Lincoln* opgenomen in de staatswet?
- 1622. Welke bepaling werd er in 1870 aan toegevoegd?
- 1623. Hoe groot is nu de Unie, wat is de hoofdstad?
- 1624. Wat is het *kapitool*, wat het *witte huis*?
- 1625. Hoe kwamen de Vereenigde Staten aan *Aljaska*?
- 1626. Hoe aan *St. Thomas* en *St. Jan*?
- 1627. Wat was de *Alabama*-kwestie, en hoe werd zij opgelost?
- 1628. Waardoor trekt sedert 1848 Opper-Californië de aandacht?
- 1629. Hoe ging het met *Sina* sedert 1842?
- 1630. Wat gebeurde er merkwaardigs met Japan in 1854, en later in 1864?

§ 150.

Letterkunde in Europa en Amerika gedurende de 19de eeuw.

1631. Welke drie denkbeelden stonden de leiders der hervormings-partij in Italië voor? 648. V
1632. Welk was het middel, dat zij het eerst aangrepen om den weg dier hervormingen voor te bereiden? 649.
1633. Welke dichters traden met politieke ideën op? (*Ugo Foscole, Leopardi, Silvio Pellico en Manzóni*) en wat zijn hun hoofdwerken? 650.
1634. Welke geschiedschrijvers van naam leverde Italië op, en wat zijn hun hoofdwerken? (*Colletta en Amari.*) 651.
1635. Welke staatkundige Italiaansche schrijvers der 19de eeuw kent gij, en wat schreven zij? (*Gioberti, Balbo, d' Azeglio, Durando, Mamiani.*) 652.
1636. Wie was madame *de Stael-Holstein*, en wat zijn haar bekendste werken? 653.
1637. Wie waren *Benjamin Constant* en *Chateaubriand*, en wat was hun respectief standpunt? 654.
1638. Welke richting vertegenwoordigden *Joseph de Maistre* en *de Bonald*? noem hun merkwaardigste geschriften. 655.
1639. Wat is er op te merken in de elkander opvolgende schriften van *de Lamennais*? 656.
1640. Wie was *Courrier*? 657.
1641. Wie *Royer-Collard*? 658.
1642. Wie verwierf zich in het vak der wijsbegeerte een grooten naam? 659.
1643. Welke zijn de voornaamste dichters en romanschrijvers van Frankrijk in onze eeuw, en welke zijn hun meest bekende werken? (*Chateaubriand, Lamartine, Victor Hugo, Alfred de Musset, Béranger, Balzac, George Sand* (mevrouw *Dudevant*), *Eugène Sue* en *Alexandre Dumas.*) 1660.
1644. Waar ligt het eilandje *Monte-Christo*? 1661.
1645. Welke merkwaardige geschiedschrijvers heeft Frankrijk in de 19de eeuw opgeleverd, en wat zijn hun hoofdwerken? (*Guizot, Augustin Thierry, de Barante, Michaud, Michelet, Sismondi, Thiers, Mignet, de Tocqueville* en *Louis Blanc.*) 1662.
1646. Wie schreven nog meer historische werken, al waren het ook geen meesterstukken? (*Capefigue* en *Lamartine.*) 166.
1647. Wie traden op als schrijvers over letterkundige onderwerpen? (*Villemain* en *Sainte-Beuve.*) 166.

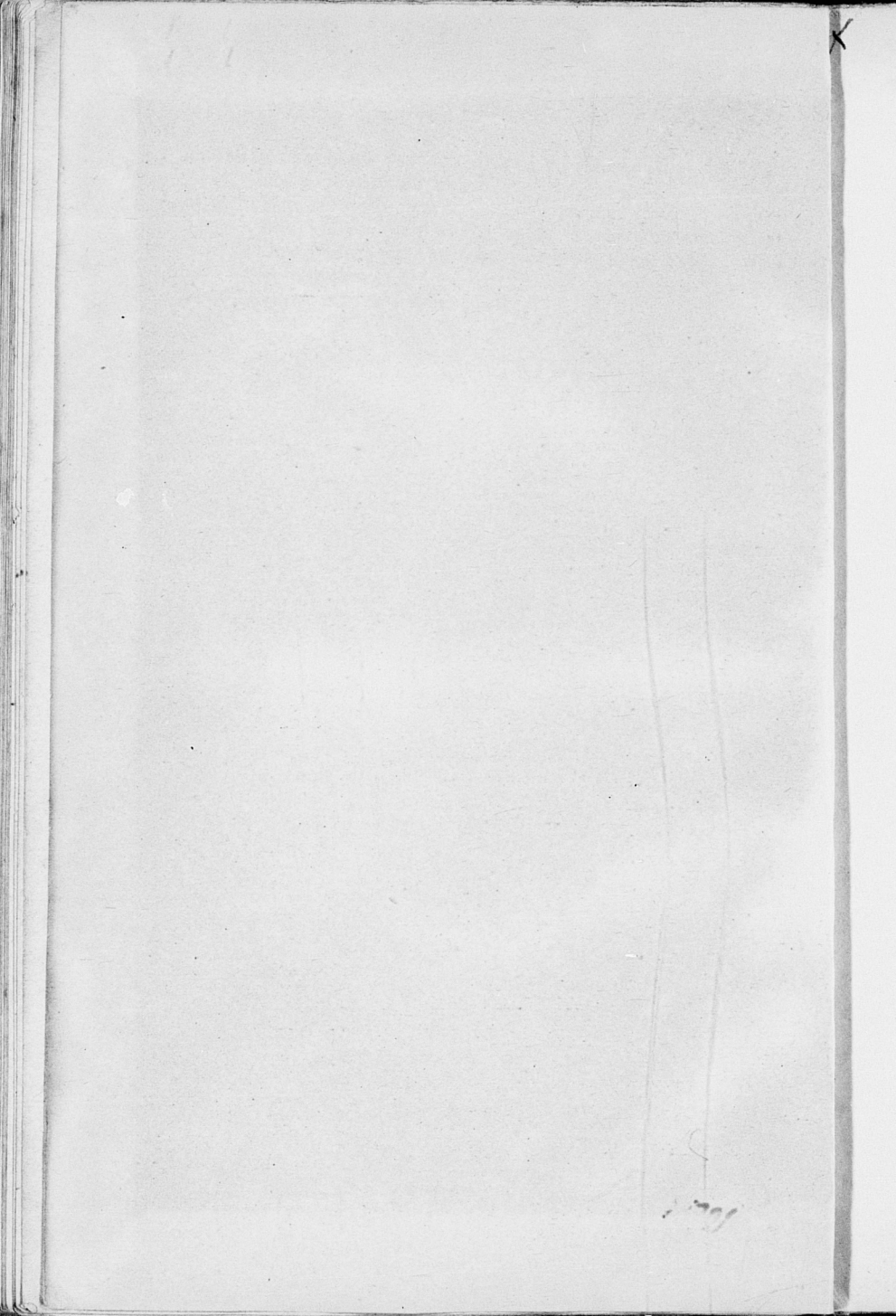
- uw. 648. Wie opent in Groot-Britannië de rij der dichters en romanschrijvers van de negentiende eeuw? Welke zijn zijn bekendste romans? (zijn gedicht, *the Lady of the Lake*.)
- vor- 649. Wat weet gij van *Lord Byron*? en welke zijn zijne bekendste werken?
- om 650. Welke Iersche dichter heeft zich een goeden naam verworven?
- Ugo 651. Wie zijn de voortreffelijkste Engelsche romanschrijvers van den jongsten tijd, en welke zijn hun bekendste werken? (*Bulwer*, *Dickens*, *Thackeray*.)
- wat 652. Welke Engelsche geschiedschrijvers hebben zich met eer doen kennen, en door welke werken? (*Hallam*, *Carlyle*, *Buckle* en *Macaulay*.)
- op, 653. Wie vertegenwoordigen op waardige wijze de letterkunde in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika? en noem eenige hunner geschriften. (*Longfellow*, *Cooper*, *Prescott*, *Bancroft* en *Motley*.)
- 9de 654. Wie schreven vooral tegen de slavernij?
- 30, 655. Waardoor onderscheidde zich *Bilderdijk*, en hoe heeft men zijn „Geschiedenis van 't Vaderland” te beschouwen?
- aar 656. Wie dichtte „*de Hollandsche natie*”?
- vat 657. Wie was de tweede Nederlandsche volksdichter, (en wie was dan de eerste?) en kent gij ook eenige zijner gedichten?
- tre 658. Wie is de beste der Hollandsche prozaschrijvers in de eerste helft dezer eeuw, en welke zijn zijne beste werken?
- en. 659. Wie waren de mannen, in wier midden hij leefde?
- de 660. Weet gij ook iets van hun werken?
- o- 661. Wie waren de tijdgenooten van *da Costa*, die zich hebben onderscheiden op letterkundig gebied; en waar- door vooral?
- rs 662. Welke waren de voornaamste Duitsche dichters en romanschrijvers dezer eeuw? Noem eenige hunner werken. (*Jean Paul Friedrich Richter*, gewoonlijk *Jean Paul* geheeten, *Körner*, *Uhland*, *Heinrich Heine*, *Geibel*, *Auerbach*.)
- st 663. Op welk gebied vooral hebben de Duitschers gedurende de laatste 70 jaren gevorscht en geschreven?
- or 664. Wat is het hoofdwerk van *B. G. Niebuhr*?
- e 665. Wie gaf den stoot tot het algemeen beoefenen der Algemeene historie?

1666. Wie schreef een volledige „Algemeene Historie in een aaneengeschakeld geheel”?
1667. Wie zette dit werk, zoo te zeggen, voort?
1668. Wie kunnen verder nog onder de beroemdste Duitsche historieschrijvers gesteld worden? (*von Ranke, Waitz en Giesebrecht.*)
1669. Noem eenige hunner werken.
-

f7230

a een

ische
Vaitz

X